

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Markéta Bartošová

**Vstup České republiky do Evropské unie
v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost od
prosince 1997 do června 2004**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Markéta Bartošová**

Vedoucí práce: **PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

BARTOŠOVÁ, Markéta. *Vstup České republiky do Evropské unie v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost o prosince 1997 do června 2004*. Praha, 2011. 119 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Abstrakt:

Diplomová práce sleduje, jakým způsobem informovaly noviny *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost* o problematice vstupu České republiky do Evropské unie. Popisuje mediální obraz zásadních událostí, které od prosince 1997 (zasedání Evropské rady v Lucemburku) vstupu Česka do EU předcházely. Shrnuje, jak je v těchto sudetoněmeckých periodických proces přistoupení komentován a hodnocen. Práce mimo jiné analyzuje, nakolik v mediálních obsazích s tematikou vstupu ČR do EU dominuje „sudetoněmecká otázka“ a sleduje, zda zkoumané oficiální tiskové orgány krajanských sdružení *Sudetendeutsche Landsmannschaft* a *Sudetendeutsche Landsmannschaft in Österreich* interpretují vstup Čechů do EU převážně v kontextu letitého sudetoněmecko-českého problému. V kvantitativní části se výzkum zaměřuje na rozbor vývoje „východního“ rozšíření evropských struktur v období od začátku prosince 1997 do poloviny roku 2004. Studuje témata, v jejichž souvislosti je analyzovaná problematika medializována a orientuje se i na dominantní aktéry a instituce, které v textech v *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost* figurují. Kvalitativní část diplomové práce zkoumá formu a obsah textů věnovaných tematice vstupu ČR do EU s cílem zhodnotit postoj německého a rakouského krajanského sdružení k „východní“ expanzi unie, prezentovaný v periodických *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost*.

Abstract:

The czech-german and the czech-austrian relations are influenced by reminiscent elements and controversy in the interpretation of our shared history so far. The theme of the postwar transfer of the sudetengerman minority from the Czechoslovakia figures among the czech-german and czech-

austrian „roadblocks“ on the front. The postwar Beneš-decrees has influenced the process of the Czech EU-integration eminently. This text follows the EU-integration of the Czech Republic and its nuances how are they presented in Sudetendeutsche Zeitung and Sudetenpost. It aims to describe the emphasized aspects of the integration and analyzes the context, in which is this problematic in the years 1997 – 2004 reflected. The analysis of the media agenda of the official paper of Sudetendeutsche Landsmannschaft and Sudetendeutsche Landsmannschaft in Österreich unveils the Czech EU-entry from the Sudetengerman point of view and tries to contribute to the understanding of the „Sudetengerman problem“. The essay applies two methodic approaches. The quantitative content analysis examines the frequency of the selected media contents, identifies their context, neutrality or eventually opinion affection and makes this way the articles in Sudetendeutsche Zeitung more transparent. The qualitative analysis takes notice of the main opinion approaches to the researched task (Czech EU-entry) and specifies the data which are for the reception of the topic in the papers crucial and the neglected ones as well.

Klíčová slova: sudetští Němci; Sudetendeutsche Landsmannschaft; Sudetendeutsche Zeitung; Sudetenpost; Evropská unie; rozšíření; vstup/přístup do EU; Česká republika

Keywords : Sudeten Germans, Sudetendeutsche Landsmannschaft; Sudetendeutsche Zeitung; Sudetenpost; European union; enlargement; EU-entry; Czech republic

Rozsah práce: 179 318 znaků, tj. 100 normostran (bez abstraktu, příloh a pozn. aparátu)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. května 2011

Markéta Bartošová

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Miroslavu Kunštátovi, Ph.D. za odborné vedení této práce a cenné podněty. Za metodologické připomínky k vypracování obsahové analýzy děkuji také prof. Friedrichu Hausjellovi. Mé díky ale patří i programu Aktion Österreich a Česko-německé komisi historiků (za stipendium Cena Ericha Maria Remarqua), s pomocí jejichž finančního příspěvku jsem mohla sbírat prameny k této práci i ve Vídni a v Mnichově.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. METODOLOGIE	
1.1 Výzkumný problém.....	10
1.2 Zkoumané období.....	11
1.3 Hypotézy a výzkumné otázky.....	12
1.4 Zvolené metody.....	13
1.4.1 Kvantitativní část - obsahová analýza	13
1.4.2 Aplikace obsahové analýzy.....	14
1.4.3 Kvalitativní část – kritická diskurzivní analýza.....	16
1.4.4 Aplikace diskurzivní analýzy.....	17
1.5 Přednosti a limity zvolené metodologie	18
1.6 Prameny a literatura k tématu.....	19
1.6.1 Sudetendeutsche zeitung a Sudetenpost jako pramen.....	19
1.6.2 Další literatura k tématu.....	21
2.	
2.1 Cesta české republiky do Evropské unie.....	24
2.2 Česko(slovensko)-německá sblížení po pádu „železné opony“	28
2.3 Nástin vývoje česko(slovensko)-rakouských vztahů	35
3. KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA	
3.1 Hlavní téma v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost	44
3.2 Vedlejší téma v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost	47
3.3 Hlavní aktéři v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost.....	52
3.4 Hlavní instituce v Sudetendeutsche zeitung a Sudetenpost.....	54
3.5 Hodnocení vstupu české republiky do Evropské unie.....	55
3.5.1 Hlavní hodnocení vstupu ČR do EU v SdZ a Sudetenpost.....	55
3.5.2 Vedlejší hodnocení vstupu ČR do EU v SdZ a Sudetenpost.....	57
4. KVALITATIVNÍ ANALÝZA SUDETENDEUTSCHE ZEITUNG	
4.1 Češi do Unie „ohne wenn und aber“ ?.....	61
4.2 Zádrhel nebo zábrana? Benešovy dekrety na cestě Česka do EU.....	66
4.2.1 Exkurs: Obraz Benešových dekretů v SdZ a Sudetenpost.....	66
4.2.2 Benešovy dekrety a „Haus Europa“.....	69
4.2.3 Sudetoněmecká argumentace neslučitelnosti Benešových dekretů s evropským hodnotovým řádem.....	72

5. KVALITATIVNÍ ANALÝZA SUDETENPOST

5.1 Sudetští Němci ve středu politického zájmu.....	76
5.2 FPÖ ve vládě – nová naděje pro sudetské Němce?.....	80
5.3 Diplomatické přešlapy Miloše Zemana.....	82
5.4 Temelín jako překážka na české cestě do EU?.....	84
5.5 Benešovy dekrety.....	86
5.5.1 Benešovy dekrety jako evropské téma.....	86
5.5.2 Dekrety vyhaslé či nevyhaslé?.....	92
5.5.3 Froweinův hlas v diskusi o Benešových dekretch.....	93
5.6 Hlasování.....	94
5.7 Česko - ekonomický „Musterschüler“ ?.....	97
6. ZÁVĚREČNÉ SROVNÁNÍ	99
SUMMARY	104
POUŽITÁ LITERATURA.....	105
SEZNAM ZKRATEK.....	112
PŘÍLOHA (Kódovací kniha)	113

ÚVOD

Dekrety vypracované za 2. světové války československou exilovou vládou, nejčastěji označované jako Benešovy dekrety, jsou pro Českou republiku balvanem a bludným kořenem zároveň.¹ I na cestě do Evropské unie jsme o ně neustále zakopávali a přitom si je stále táhneme s sebou. Jsou přesně tím reliktem z historie, který obsahuje dostatečný konfliktní potenciál, aby byl vhodným nástrojem pro legitimaci a nebo delegitimaci určitého kroku. Naposledy se na nich zadržela ratifikace Lisabonské smlouvy. Ale není to tak dávno, co byly dekrety prezidenta Edvarda Beneše, na jejichž základě byly z Československa odsunuty zhruba 3 miliony sudetských Němců, instrumentalizovány proti samotnému přijetí Česka do Unie.² Českému „návratu do Evropy“ existence těchto dokumentů nezabránila. Ale - přes měnící se klima česko-sudetoněmeckých vztahů a přes proměny kolektivních vzpomínek na válku a její oběti - zůstávají dekrety hmatatelným důkazem odlišného vidění některých společných dějinných momentů. Tyto historické kontroverze prorostly na přelomu tisíciletí i do politické roviny a staly se nezanedbatelným tématem v evropské diskusi o rozšíření „*Haus Europa*“ právě o Českou republiku.

Tato diplomová práce se pokouší o rekonstrukci procesu přístupu České republiky do Evropské unie tak, jak jej viděly dva sudetoněmecké listy, bavorský týdeník *Sudetendeutsche*

¹ Kritika sudetských Němců je zaměřena na poválečné dekrety, t.j. dekret č. 16/1945 Sb. z 19. 6. 1945 "O potrestání nacistických zločinců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech" (tzv. velký retribuční dekret) a dekret č. 138/1945 Sb. z 27. 10. 1945 "O trestání některých provinění proti národní cti" (tzv. malý retribuční dekret), dekret č. 33/1945 Sb. z 2. 8. 1945 "O úpravě státního občanství osob německé a maďarské národnosti". SdZ také monitoruje dlouhodobé snahy Sudetoněmeckého landsmanšaftu o zrušení dekretů, které podle Sudetoněmeckého landsmanšaftu nařídily kolektivní konfiskace a znárodnění majetku osob německé národnosti. Jde o dekret č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 "O neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů"; dekret č. 12/1945 Sb. z 21. 6. 1945 "O konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa"; dekret č. 108/1945 Sb. z 25. 10. 1945 "O konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy"; dekret č. 50/1945 Sb. z 11. 8. 1945 "O opatřeních v oblasti filmu" a dekrety č. 100-103/1945 Sb. ze dne 24. 10. 1945 "O znárodnění dolů a některých průmyslových podniků", "O znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského", "O znárodnění akciových bank" a "O znárodnění soukromých pojišťoven".

² Údaje o počtu vyhnáných obyvatel se různí. Většina autorů se přiklání k počtu 600.000 Němců, kteří uprchli nebo byli vysídleni mimo rámec tzv. řádného odsunu. Organizovaně odvezly transporty do americké okupační zóny 1.446.059 osob, do sovětské zóny směřovalo 786.482 nových německých obyvatel. Odhady celkového úbytku německy hovořících obyvatel se blíží třem milionům osob (včetně válečných obětí, nezvěstných, zajatců a uprchlých obyvatel). Srov. Staněk, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-47*. Praha: Academia, 1999. s. 237

Zeitung (SdZ) a rakouský Sudetenpost (SuPo). Oba jsou tiskovými orgány sudetoněmeckých krajanských sdružení, německého Sudetendeutsche Landsmannschaft (SL) a Sudetendeutsche Landsmannschaft in Österreich (SLÖ), která si činí monopol na reprezentaci zájmů a názorů sudetských Němců. Jako takové nabízí tyto „hlásné trouby landsmanšaftu“, jak se Sudetenpost a Sudetendeutsche Zeitung v českém tisku nezdírá přezdívat, svébytný pohled na jednotlivé děje, události i osoby, spjaté s tzv. východním rozšířením Evropské unie, v jehož rámci o vstup do evropských struktur usilovala i Česká republika.³

Oba sudetoněmecké landsmanšafy cítily česká přístupová jednání jako poslední možnost, jak upozornit na své požadavky a prosadit je. Cílem práce je zachytit, jak Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost o přístupu ČR do EU píší v období mezi prosincem 1997, kdy bylo Česko oficiálně pozváno k jednáním o integraci, a červnem 2004, tedy krátce po vstupu do Evropské unie. Práce chce odpovědět na otázku, do jakého kontextu zmíněná periodika českou integraci do Unie zasazují, které témata v souvislosti se vstupem ČR do EU akcentují a která naopak nechávají stranou. Zejména se ale zaměřuje na to, jak rakouský a bavorský landsmanšaft nadcházející vstup Česka do Unie na stránkách SdZ a SuPo hodnotí, jaké k němu má nejčastěji výhrady a co si od něj slibuje. Studie tak chce zprostředkovat peripetie vstupu Česka do Evropské unie viděné sudetoněmeckou optikou a přispět tak k porozumění kontextu sporů mezi Českou republikou a landsmanšafy v Německu a v Rakousku, a protože vzájemné neshody přerostly i na rovinu bilaterálních vztahů se Spolkovou republikou Německo a s Rakouskem, potažmo tedy i k pochopení roztržek mezi Prahou a Bonnem/Berlínem a Prahou a Vídní.

Tématem této analýzy nejsou Benešovy dekrety ani odsun sudetských Němců z Československa.⁴ Přesto se předpokládá jak základní obeznámenost s obsahem prezidentských dekretů a s historickými okolnostmi jejich vzniku. Také orientace v událostech souvisejících s odsunem sudetoněmeckého obyvatelstva do Německa a Rakouska a znalost historických faktů, které odsunu předcházely (zejména období 1918-

³ Původní záměr zkoumat v SdZ a SuPo texty o veškerých kandidátských zemích příslušné přístupové vlny ztroskotál na nedostatku publikovaných článků na toto téma. Naprostá většina textů o rozšíření EU se věnovala primárně České republice, ostatní státy byly většinou jen letmo zmíněny. Také proto byl upraven název diplomové práce.

⁴ Diplomová práce se v souvislosti s tzv. organizovanou fází transferu německé minority z ČSR (od srpna 1945) přiklání k termínu „odsun“, v případě tzv. divoké fáze (od dubna do srpna 1945, místy až do konce roku 1945) upřednostňuje pojem „vyhnání“.

1945), jsou pro recepci této práce nezbytné. Podstatná fakta jsou v některých případech, kdy na ně text přímo odkazuje, stručně připomenuta v poznámkové aparátu.

Naopak vývoj česko-německých a česko-rakouských vztahů po 2. světové válce stať stručně (a v období po „sametové revoluci“ pak obšírněji) připomíná, a to ve druhé kapitole. Ta nastiňuje pokusy o řešení traumat z historie, diskuse o majetkoprávním vyrovnání a diplomatické vztahy mezi Čechy a Němci a Čechy a Rakušany až do roku 1997, kterým začíná vlastní analytická část práce. Druhá kapitola zároveň popisuje mechanismy procesu přijetí nové členské země do EU a kritéria a podmínky, které musela Česká republika spolu s dalšími kandidátskými zeměmi (Slovensko, Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta a Kypr) splnit.

Jádrem práce jsou třetí a čtvrtá kapitola, které představují výsledky analýzy studovaného problému, kterým je vstup České republiky do Evropské unie na stránkách *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost*. Povaha periodik si vyžádala dvojí metodologický přístup, kvantitativní a kvalitativní. Kapitola třetí prezentuje výstupy kvantitativní obsahové analýzy. Odpovídá na otázky, jak často se v *Sudetenpost* a v *Sudetendeutsche Zeitung* referuje o vstupu ČR do EU, který list píše o tomto tématu častěji či které jiné náměty listy zajímají. Přináší také informace o tom, která vedlejší témata problematika vstupu ČR do EU v tom kterém listu generuje. Prostřednictvím obsahové analýzy se ale také zjišťovalo, které osoby či instituce vystupují v článcích v analyzovaných sudetoněmeckých periodících nejčastěji. Pro následnou kvalitativní analýzu pak bylo podstatné i zjištění, jaký názor na vstup Česka do Unie se v *Sudetendeutsche Zeitung* vyskytuje nejhojněji a který pohled převládá v *Sudetenpost*. Třetí kapitola obsahuje také tzv. kódovací knihu, která je základním nástrojem obsahové analýzy. Jde o souhrnný seznam kategorií (v tomto případě hlavní a vedlejší téma, hlavní aktér, hlavní instituce a hodnocení vstupu ČR do EU) a proměnných obsahové analýzy a jejich definice.

Čtvrtá kapitola přináší výsledky kritické diskurzivní analýzy. Zatímco kvantitativní metoda umožnila identifikovat hlavní témata sudetoněmeckých periodik a jejich četnost, a tedy i četnost výskytu tematiky vstupu ČR do EU, teprve kvalitativní kritická diskurzivní analýza, která rezignuje na snahu o kvantifikaci výsledků a soustředí se na význam zkoumaných sdělení, poskytla hlubší vhled do problematiky. Přinesla odpověď na otázku, jak se o vstupu České republiky do Evropské unie v sudetoněmeckém týdeníku a čtrnáctideníku v letech 1997 – 2004 psalo, a snaží se přiblížit hlavní názorové proudy, které se v *Sudetenpost*

a v Sudetendeutsche Zeitung v souvislosti s procesem přistupování Česka k Evropské unii objevují. Zevrubný popis zvolené metodologie a její aplikace lze najít v úvodní kapitole diplomové práce. Závěrečná kapitola je pak shrnutím závěrů kvantitativní analýzy a kritické diskurzivní analýzy a srovnáním výsledků studovaných periodik.

1. METODOLOGIE

1.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Analýza mediální agendy a diskursu týdeníku Sudetendeutsche Zeitung, oficiálního tiskového orgánu Sudetoněmeckého krajanského sdružení (Sudetendeutsche Landsmannschaft, SL), a čtrnáctideníku Sudetenpost vydávaného Sudetoněmeckým krajanským sdružením v Rakousku (Sudetendeutsche Landsmannschaft, SLÖ) chce ukázat vstup České republiky do Evropské unie z hlediska sudetských Němců, za jejichž oficiálního reprezentanta se „landsmanšaft“ považuje. Práce se pokouší podívat se na toto téma „z druhé strany“. Jejím cílem je přispět k pochopení postojů sudetských Němců k této události, které pramení z jejich recepce druhé světové války a dění, které jí předcházelo, ale zejména aktu bezprostředně následujícího, který Češi obvykle označují jako „odsun“ („Abschub“) a sudetští Němci jako „vyhnání“ („Vertreibung“). Existence dalších termínů jako například „vysídlení“ („Aussiedlung“), případně „nucené vysídlení“ („Zwangsaussiedlung“) poukazuje na mnohovrstevnatost debaty o problému, který tak podstatně ovlivnil atmosféru debaty o přijímání Česka do Evropské unie. Rozmanitost terminologie a obtíže „nalézt společnou řeč“ předestírají, že optika pražská, mnichovská a bonnská/berlínská se častokrát zásadně lišily. I závěrečný protokol Postupimské deklarace zvolil hned několik termínů - dvě neutrální označení „transfer“ a „removal“ a také termín „expulsions“ (XIII. článek Závěrečné zprávy z jednání v Postupimi, *Spořádaný odsun německého obyvatelstva - Orderly Transfers of German Populations*). V česko-německé deklaraci z roku 1997 zase stojí slovní spojení „poválečné vyhnání, jakož i nucené vysídlení“, tedy „Vertreibung sowie zwangsweise Aussiedlung“ (Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997).

Práce se pokouší shrnout, jak bylo v periodických Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost přibližování Čechů k Evropské unii hodnocen a komentován, zároveň ale nabízí vhled do postojů oficiální české a německé politické reprezentace. Mimo jiné také analyzuje, nakolik v mediálních obsazích s tematikou rozšíření evropské patnáctky dominuje

„sudetoněmecká otázka“, a sleduje, zda zkoumané oficiální tiskové orgány obou sudetoněmeckých krajanských sdružení (SL i SLÖ) interpretují vstup Čechů do EU převážně v kontextu letitého sudetoněmecko-českého problému.

1.2 ZKOUMANÉ OBDOBÍ

Jako počátek výzkumu byl stanoven prosinec 1997, rozhodnutím Lucemburského summitu totiž Česká republika jako jedna z asociovaných zemí získala oficiální pozvání ke vstupu do EU a zároveň obdržela příslib, že v dubnu následujícího roku začne Brusel s Prahou o přístupu vyjednávat. Výzkum končí v červnu 2004 a dovoluje tak sledovat nejen obavy a naděje, které z nadcházející změny sudetští Němci v listu vyjadřují, ale také bezprostřední reakce na do té doby největší rozšíření evropského společenství.

Během studovaného období došlo v SdZ ke změně na postu šéfredaktora týdeníku, od 1. ledna 2003 navázal na působení Gernota Wildta Herbert Fischer, který je v čele listu dodnes. Čtrnáctideník Rakouského krajanského sdružení (od ledna 2010 vychází už jen jako měsíčník) vedl a dodnes vede Manfred Maurer. Také vedení Sudetoněmeckého krajanského sdružení prošlo velkou změnou, a to generační. Franze Neubauera v roce 2000 na postu mluvčího vystřídal mladší Bernd Posselt, předsedou SL se stal Franz Pany.⁵

Vývoj českých integračních snah je zajímavé sledovat také v závislosti na pražské Strakově akademii, kde se v průběhu sledované etapy vystřídali čtyři premiéři. Václav Klaus (ODS), jehož vláda v lednu 1996 o členství v Unii požádala, skončil v lednu 1998 jako hlava trojkoaličního kabinetu Občanské demokratické strany (ODS), KDU-ČSL a Občanské demokratické aliance (ODA) a po následném pětiletém působení v opozici se v únoru 2003 přestěhoval na Pražský hrad, kde po čtrnácti letech v prezidentském křesle nahradil Václava Havla. Po krátké mezihře úřednické vlády Josefa Tošovského přinesly předčasné volby menšinové vítězství sociální demokracii (ČSSD) Miloše Zemana,⁶ za jehož vlády se podařilo uzavřít všechny zbývající vyjednávací kapitoly. Do Evropské unie už ale Češi 1. května 2004 vstupovali pod vedením Vladimíra Špidly (ČSSD). V Německu se na proměně politického kursu k zemím střední a východní Evropy podepsal konec šestnáctileté éry kancléře Helmuta Kohla (CDU), jehož konzervativně-liberální kabinet na podzim 1998 nahradila rudo-zelená

⁵ http://www.sudeten.de/cms/?Die_Sudetendeutsche_Landsmannschaft (poslední přístup 30.1. 2011)

⁶ <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/default.htm> (poslední přístup 31.1. 2011)

vláda Gerharda Schrödera (SPD).⁷ V Rakousku střídá v roce 1997 po desetiletém působení Franze Vranitzkého velká koalice sociálních demokratů (SPÖ) a lidové strany (ÖVP) Viktora Klimy. V únoru 2000 se k moci dostává lidovec Wolfgang Schüssel a za velké mezinárodní pozornosti sestavuje kabinet s krajně pravicovou Rakouskou svobodnou stranou (FPÖ) Jörga Haidera, který začal vstup Česka do EU podmiňovat zrušením „Benešových dekretů“. Koalice ale kvůli vzájemným sporům a vnitrostranickým neshodám v řadách „svobodných“ dlouho nevydržela. Předčasné volby ale přinesly vítězství ÖVP, která sestavila druhý „modro-černý“ kabinet.⁸

1.3 HYPOTÉZY A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Na počátku výzkumu jsem na základě prostudované literatury formulovala následující hypotézy:

- 1) Rozšíření EU bude v obou periodických častěji tematizováno v souvislosti s ČR, než s ostatními kandidátskými zeměmi.
- 2) Vstup ČR do EU bude v SdZ i v SuPo tematizován zejména ve spojitosti s „Benešovými dekrety“.
- 3) Zrušení Benešových dekretů budou SdZ a SuPo ve většině článků prezentovat jako podmínku vstupu ČR do EU.
- 4) Vrácení konfiskovaného majetku nebude ve většině textů prezentováno jako podmínka vstupu ČR do EU.
- 5) Názor na vstup ČR do EU obsažené v textech Sudetenpost budou formulovány ostřeji než v člancích v SdZ.
- 6) Nejvíce textů na téma vstup ČR do EU se v obou periodických objeví v roce 2002.

Výzkum se zaměřil na otázky, které mají osvětlit způsob, kterým je v SdZ a SuPo prezentována tematika vstupu České republiky do Evropské unie. Pomocí následujících výzkumných otázek hledá práce odpověď na to, jaké postavení toto téma zaujímá v mediální agendě listu.

- 1) Jaká témata se ve sledovaných SdZ objevovala?

⁷ <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/bundesregierung.html> (poslední přístup 30.1. 2011)

⁸ <http://bundesregierung.at/site/3355/default.aspx> (poslední přístup 31.1. 2011)

- 2) V souvislosti se kterými tématy bylo o vstupu ČR do EU referováno? Jaká vedlejší témata zkoumaná problematika generuje?
- 3) Jak velký prostor byl v SdZ problematice vstupu ČR do EU a tématům souvisejícím věnován?
- 4) Jakým způsobem je téma vstupu ČR odsunu prezentováno? (Je v textu přítomno hodnocení? Jaké? Je jeho zobrazení vyvážené, dostává prostor k vyjádření vedle sudetoněmecké i česká strana, případně oficiální politická reprezentace Německa?)
- 5) Kdy debata o vstupu ČR do EU na stránkách SdZ a SuPo vrcholí?
- 6) Kdo figuruje jako hlavní aktér děje článků o vstupu ČR do EU?
- 7) O kterých institucích SdZ a SuPo v souvislosti se vstupem ČR do EU nejčastěji referují?

1.4 ZVOLENÉ METODY

K výzkumnému problému, kterým je zobrazení vstupu České republiky do Evropské unie a jeho postavení v mediální agendě německých *Sudetendeutsche Zeitung* a rakouských *Sudetenpost*, jsem přistoupila za použití dvojího metodologického přístupu – kvantitativního i kvalitativního. Prostřednictvím **obsahové analýzy** a **kritické diskursivní analýzy** jsem studovala období od prosince 1997 do června 2004 (49. - 56. ročník SdZ a 43.-50. ročník SuPo), tedy přibližně šest let před vstupem Česka do EU a období krátce po jeho uskutečnění.

1.4.1 KVANTITATIVNÍ ČÁST - OBSAHOVÁ ANALÝZA

Obsahová analýza je výzkumná metoda, která je založena na měření množství určité veličiny v reprezentativním vzorku vybraných mediálních obsahů. Její základy položili ve 30. letech 20.století Paul Lazarsfeld a Harold Lasswell. V roce 1952 Bernard Berelson publikoval první manuál metody obsahové analýzy pod názvem *Content analysis in communication research*. V sociologii slouží obsahová analýza jako podklad pro sociální a kulturní analýzu, přičemž se předpokládá, že obsah komunikačních procesů odráží vlastnosti, postoje, hodnoty,

normy společnosti (příjemců sdělení). Obsahová analýza se používá i při rozboru projevů jednotlivých osob.⁹

Obsahová analýza je metodou, prostřednictvím které se výzkumník pokouší charakterizovat obsah psané, mluvené či publikované komunikace, a to „systematickým a intersubjektivně ověřitelným způsobem popisu mediálních obsahů“. Systematický výběr je založen na zásadě výběru jednotek ze seznamu podle zvoleného klíče, tj. vybíráme každý *n*-tý prvek, přičemž první vybraný prvek zvolíme náhodně. Intersubjektivně ověřitelný pak značí, že všichni ostatní výzkumníci (alespoň v zásadě) budou schopni při aplikaci našich metod reprodukovat a verifikovat naše výsledky.¹⁰ Tato metoda tedy do velké míry splňuje nároky na validitu a reliabilitu. „Přiměřenost (validita) spočívá v tom, aby výzkumné metody měřily opravdu to, co zamýšlíme měřit. Spolehlivost (reliabilita) je důkazem toho, že metody využívané při šetření jsou zpracovány a zdokumentovány tak, že každý odborník, který tyto metody použije na stejném materiálu, musí dojít ke stejným výsledkům. Výsledky analýzy tedy nemohou záviset na osobách provádějících analýzu, nýbrž na metodách a analyzovaném materiálu.“¹¹

1.4.2 APLIKACE OBSAHOVÉ ANALÝZY

Kvantitativní analýza jako výzkumný proces má několik etap. Volbu vzorku obsahu, vytvoření kategorií vnějších referentů (proměnné), volbu jednotky analýzy obsahu, spočítání frekvence zvolených jednotek obsahu a závěrečnou kvantifikaci výsledků.

Volba vzorku

Sledované obsahy *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost* jsem rozčlenila na kódovací jednotky (kódovací jednotkou byl stanoven jeden text)¹², které jsem pak charakterizovala předem vymezenými kategoriemi. Výchozím souborem kvantitativní obsahové analýzy byly

⁹ Schulz, Winfried; Scherer, Helmut; Hagen, Lutz; Reifová, Irena; Končelík, Jakub. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004. s. 17-24

¹⁰ Berger, Arthur Asa. *Media Research Techniques*. Londýn: Sage Publications, 1998. s. 23

¹¹ Schulz, Winfried; Scherer, Helmut; Hagen, Lutz; Reifová, Irena; Končelík, Jakub. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004. s. 34

¹² Pokud byl článek rozdělen na více částí na různých stranách periodika, každá část textu byla kódována jako samostatná jednotka.

všechny texty, publikované v SdZ a v SuPo. Analýza pracuje se vzorkem 947 jednotek z celkem 53 čísel v případě SdZ a se vzorkem 921 jednotek z 53 čísel SuPo, která byla vybrána na základě náhodného systematického výběru. Z každého ročníku bylo do reprezentativního vzorku zvoleno osm výtisků SdZ podle pravidla: první číslo prvního měsíce, druhé číslo druhého měsíce, třetí číslo třetího měsíce atd., čtyři výtisky z jednoho ročníku byly vždy vynechány. Výjimkou byla speciální rozšířená čísla, vydaná u příležitosti Sudetoněmeckých dnů (Der Sudetendeutsche Tag). Protože jsou tyto každoroční slavnosti nejvýznamnějším svátkem sudetských Němců, byl v měsíci, na který akce pořádaná během pohyblivých svátků letnic připadla, do výběru zařazen vždy právě tento speciální výtisk.

Podle téhož mechanismu (první číslo prvního měsíce, druhé číslo druhého měsíce, první číslo třetího měsíce atd.) bylo do výběru zařazeno osm výtisků z každého ročníku čtrnáctideníku Sudetenpost. Obě periodika mají - až na speciální vydání- přibližně stejný počet stran, počet analyzovaných článků v SdZ a SuPo je také téměř vyrovnaný. Regionální přílohy nebyly do analýzy zařazeny.

Proměnné

Identifikační a systematizující proměnné byly stanoveny na základě podkladů historické analýzy a pilotního výzkumu, který byl aplikován na všechny analyzované ročníky SdZ a SuPo. Identifikační proměnné charakterizují jednotku na základě jejích vlastností (název, autor, datum vydání). Proměnné systematizující popisují obsah jednotek, dovolí sledovat četnost zastoupení hlavních a vedlejších témat, hlavních aktérů událostí a institucí, které v mediovaných obsazích figurují. Vypovídají také o případné přítomnosti hodnocení obsahu textů o vstupu ČR do EU, které jsou hlavním předmětem analýzy, a četnost hlavních názorových přístupů k problému integrace ČR do evropských struktur. Definice proměnných a kódovací kniha je v příloze.¹³ Pro vyhodnocení dat jsem použila statistický program SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*).

¹³ Soustava proměnných byla sestavena na základě metodiky popsané v publikaci *Social Research Methods* (Bryman, 2004).

1.4.3 KVALITATIVNÍ ČÁST – KRITICKÁ DISKURZIVNÍ ANALÝZA

Pro druhou - kvalitativní - část výzkumu jsem zvolila metodu kritické diskurzivní analýzy (*critical discourse analysis*). Tato poměrně mladá metoda, u jejíhož zrodu stáli na počátku 90. let 20. století Norman Fairclough, Ruth Wodaková a Teun van Dijk, umožňuje ve své současné podobě studovat jak obsah tak formu mediálních obsahů. Tento typ analýzy je zaměřen na studium významotvorných praktik. Vnímá realitu jako sociální konstrukt a jedním z jejích cílů je zjistit, jakým způsobem lidé skrze text či soubor textů konstruují smysl a význam objektů a aktivit sociálního světa. Obdobně jako lingvistická, sociolingvistická, konverzační a sémiotická analýza či kritická lingvistika analyzuje kritická diskurzivní analýza text v sociálním kontextu. Kritická diskurzivní analýza využívá poznatků některých dalších přístupů. Se sociálně-psychologickou diskursivní analýzou ji spojuje lingvistický přístup k diskursu (který je vnímán jako systematické zkoumání jazykových jevů), inspirována je ale také poststrukturalismem Michela Foucaulta, který pojímá diskurz jako systém omezení a pravidel pro formování výpovědi. Kritická diskurzivní analýza nepřistupuje k diskursu jako k autonomnímu faktu, předpokládá, že „jazyk je neredukovatelnou součástí společenského života, dialekticky propojenou s jeho ostatními prvky“.¹⁴

Diskurz ve Faircloughově pojetí je chápán jako „řád diskurzu“, neboli soubor pravidel, která vymezují určité téma (v tomto případě o vstupu České republiky do Evropské Unie), a způsob, kterým se o něm mluví.¹⁵ Umožňuje analyzovat vztah a působení mezi diskurzem a ostatními prvky společenských aktivit určité skupiny.¹⁶

Základní jednotkou kritické diskurzivní analýzy je text jako koherentní a smysluplná sociální akce. Svě analýzy však neomezuje na specifické struktury textu či promluvy, ale systematicky je vztahuje na socio-politický kontext. Důraz je tedy kladen na teoretické

¹⁴ Drulák, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. s. 101

¹⁵ Fairclough, Norman. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003. s.2

¹⁶ Fairclough, Norman. *Critical Discourse Analysis as a Method in Social Scientific Research*. In Wodak, Ruth & Meyer, Michael (ed.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage, 2001. s 122 an.

uchopení a popis sociálních procesů a struktur produkují text, prostřednictvím něž jedinci či skupiny konstruují významy.¹⁷

Konkrétní předměty výzkumu se liší – zahrnují problematiku pohlaví, rasismu, mediálního diskurzu a dimenze identity. Sběr dat není v kritické diskurzivní analýze fází, která musí být ukončena před analýzou, ale může být pokračující procedurou, tato analýza nemá typickou metodu sběru dat.¹⁸

1.4.4 APLIKACE DISKURZIVNÍ ANALÝZY

Studovanými obsahy jsou v případě této práce texty na téma přístup ČR k EU, publikované ve sledovaném období (prosinec 1997 – červen 2004) v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost. Analyzovány byly články, v jejichž titulku nebo v prvním odstavci bylo použito některé z následujících klíčových slov: Evropská unie; EU; rozšíření; vstup/přístup; Česká republika; Česko; Praha; Brusel.

Kvalitativní rozbor obsahu SdZ a SuPo zjišťoval, jakým způsobem zpracovávají téma evropské integrace ČR noviny, které si nárokují mluvit za skupinu obyvatel, jejíž vztah k České republice je do značné míry formován poválečným odsunem, vnímaným sudetskou stranou i po více než 60 letech jako palčivý a aktuální. Rozbor jednotlivých textů (slovní zásoba, způsob argumentace, příznakovost/bezpříznakovost) má pomoci pochopit, proč se sudetští Němci staví ke vstupu ČR negativně či rezervovaně. Shledaná zjištění jsou podepřena citacemi ze studovaných článků a data získanými metodou kvantitativní obsahové analýzy. Práce je pokusem postihnout podstatné názorové přístupy, se kterými autoři SdZ k problematice vstupu ČR do EU přistupují. Analýza chce postřehnout argumenty, které při artikulaci těchto stanovisek zaznívají a snaží se odhalit, z čeho argumenty pramení, případně která související fakta jsou v textech akcentována a která potlačena. Studie také sleduje, do jakých souvislostí je téma v textech zasazováno, a zda je jeho zobrazení pluralitní nebo pouze jednostranné.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

1.5 PŘEDNOSTI A LIMITY ZVOLENÉ METODOLOGIE

Kombinace obou metodik se vzhledem k povaze zkoumaného periodika ukázala jako nevyhnutelná. Obsahová analýza zkoumala na základě kvantifikace mediálních obsahů periodika frekvenci vybraných mediálních sdělení, identifikovala jejich kontext, neutralitu či případnou zaujatost sdělení a jeho důležitost v rámci mediální agendy listu. Systematicky a intersubjektivně ověřitelným způsobem popsala komunikační obsahy sledovaných sudetoněmeckých novin, což přispělo k jejich transparentnosti. Mezi přednosti této metody patří možnost zpracovat velké množství textů a výsledky šetření statisticky znázornit – v přehledných číselných hodnotách, případně tabulkách a grafech.

Nevýhodou této metody je vedle její pracnosti jisté zkreslení, ke kterému odchází během kódování textů. Pracuje se totiž jen s omezenou sadou kategorií, do kterých se analyzované texty musí roztrždit. Slabinou kvantitativní analýzy také je, že samotný výstup obsahové analýzy je novým textem, jehož význam se může lišit od původního analyzovaného materiálu. Výsledek je založen na způsobu čtení obsahu, který by žádný skutečný čtenář nepoužil. Význam nenáleží textu, podavateli, publiku, ale analytikovi, tedy jedné konkrétní interpretaci.¹⁹

Data nashromážděná během kvantitativní výzkumné metody se stala podkladem pro následnou kvalitativní část výzkumu. Teprve kvalitativní analytická část práce, v tomto případě diskursivní analýza, přinesla hlubší vhled do tak mnohovrstevnatého tématu, kterým jsou texty o české cestě k evropské integraci na stránkách *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost*. Analýzou diskursu studovaných periodik jsme se pokusila postihnout zásadní názorové přístupy, se kterými autoři těchto listů k rozšíření Unie o ČR přistupují, a specifikovala, z jakých faktů při hodnocení zralosti Čechů na vstup do EU vycházejí a která naopak opomíjejí. Pomocí subtilnějších interpretačních postupů, než které má k dispozici obsahová analýza, odhaluje diskursivní analýza pod povrchem textu jeho hlubší struktury. Odkrývají se záměry autora i specifické argumentační struktury. Pro tuto metodu je charakteristický důkladný rozbor jednotlivých mediálních obsahů. Z toho logicky plynou kvality i negativa této metody. Tímto postupem je možné analyzovat jen malé množství textů, ovšem z mnoha různých aspektů. Pro zpracování většího množství textů je ovšem tato metoda na rozdíl od obsahové analýzy zcela nevhodná. Navíc je tento způsob rozboru silně

¹⁹ Lapčík, Marek. *Úvod do teorie masové komunikace II*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 37

subjektivní. Výsledek analýzy je výrazně spjatý s osobou, která ji provádí. Různí odborníci tedy mohou dospět k různým výsledkům.

1.6 PRAMENY A LITERATURA K TÉMATU

1.6.1 SUDETENDEUTSCHE ZEITUNG A SUDETENPOST JAKO PRAMEN

Hlavním předmětem analýzy byly noviny Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost. Sudetendeutsche Zeitung jsou oficiálním tiskovým orgánem Sudetoněmeckého krajanského sdružení („*Die Zeitung der Sudetendeutschen Landsmannschaft*“), které je od roku 1989 jejich výhradním majitelem. Vycházejí s týdenní periodicitou s regionálními vydáními Heimatbote, Heimatruf a jednou za dva týdny s regionálními Reichenberger Zeitung. Noviny vydává vydavatelství a nakladatelství Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft mbH v Mnichově. Sudetenpost, který je oficiálním tiskovým orgánem Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Rakousku, vychází s dvoutýdenní periodicitou. Jeho majitelem a vydavatelem je Sudetoněmecký tiskový spolek (*Sudetendeutscher Presseverein*), se sídlem v Linci. Obě periodika prezentují a hájí převážně zájmy a postoje svých majitelů a jako k takovým je nutné k nim analyticky přistupovat.

Oba listy se zaměřují na čtenáře vyjadřující příslušnost k uskupení, které se na základě společného prožitku „vyhnání“ („*Vertreibung*“) definuje jako „*sudetoněmecká národnostní skupina*“ („*Sudetendeutsche Volksgruppe*“) a na jejich sympatizanty. Sounáležitost se sudetoněmeckou skupinou se SdZ i SuPo snaží už od svého vzniku podporovat a posilovat. V prvním čísle z roku 1951 Sudetendeutsche Zeitung formulují své cíle, podle nichž se list chtěl stát obhájcem a rádcem všech „*krajanů*“ a „*mluvčím celé sudetoněmecké skupiny*“,²⁰ v českém prostředí si ale tento týdeník vysloužil pro své jednostranné zaměření přívzvisko „*hlásné trouby landsmanšaftu*“.

Podle redakčních údajů z konce 90. let se čtenost Sudetendeutsche Zeitung pohybuje mezi 100.000 až 150.000 čtenářů, podle bývalého šéfredaktora SdZ Gernota Wildta ale realita

²⁰ Vytřísalová, Věra. *Obraz Čechů a Československa v týdeníku Sudetendeutsche Zeitung*. Praha: [s.n.], 1999. s. 26

oficiálních hodnot zdaleka nedosahuje. Náklad SdZ není v tiráži SdZ uveden.²¹ Distribuce periodika stojí zejména na abonentech, ale noviny jsou zčásti rozšiřovány také do kiosků pouličního prodeje, zvláště v jižním Německu.²²

Cílová skupina Sudetendeutsche Zeitung i Sudetenpost je jasně vymezena, tematické zaměření těchto periodik je úzkoprofilové. Čtrnáctideník otiskuje zejména „sudetika“ – líčí osudy osob zasažených zážitkem odsunu, zajímá se o lokálně-historická témata, osudy slavných sudetských rodáků. Informuje ale také o dění na české, německé či rakouské politické scéně, které je často „zarámováno“ událostmi odsunu či je doplněno o sudetský pohled. Velký prostor dostává zpravodajství ze setkání vysídleneckých spolků, svazů a organizací. Ty otiskují Sudetendeutsche Zeitung v rámci rubriky *Verbandsnachrichten*, kterou doplňují stručné pozvánky na setkání vysídlenců (*Terminkalender*). Až čtyři strany pravidelně zaujmají informace u kulturním dění. Zejména ženám je určena rubrika *Frauen Heute*. Zprávám ze společnosti se věnuje rubrika *Forum*, např. ve formě oznámení o životních jubileích, úmrtích či významných počtech, vyznamenáních osobám sudetoněmeckého původu. V oddíle *Zeitgeschichte* jsou uveřejňovány populárně-naučné články, často na lokálně-historická témata. Nepravidelně se objevuje rubrika *Heimat und Europa*. Obě periodika věnují také pravidelně prostor názorům čtenářů (v Sudetenpost v rubrice *Tribüne der Meinungen*).

Pro žurnalistický styl týdeníku Sudetendeutsche Zeitung i čtrnáctideníku Sudetenpost je charakteristické mísení zpravodajského a publicistického stylu. V textech, které se „tváří“ jako zpráva a neměly by tedy obsahovat hodnotící stanoviska, jsou čistě informativní pasáže prokládány komentáři redakce. Lze tedy jen obtížně dešifrovat, čí stanovisko je v článku prezentováno (autora, redakce SdZ a SuPO či sudetoněmeckých krajanských sdružení). Události z historie i aktuální dění jsou líčeny z pohledu SL a SLÖ, pohled protistrany zpravidla chybí.

²¹ Aktuální informace o nákladu, čtenosti listu se nepodařilo zjistit. Vedení SdZ tyto informace neposkytuje, pražská Sudetoněmecká kancelář těmito daty nedisponuje.

²² Rozhovor vedený s šéfredaktorem listu Herbertem Fischerem (září 2008, Mnichov).

1.6.2 DALŠÍ LITERATURA K TÉMATU

Třebaže tématem této diplomové práce není odsun sudetských Němců, znalost základních prací k této problematice byla nezbytná. Otázka odsunu čekala na objektivní analýzu velmi dlouho. V období socialismu bylo téma téměř tabu, provázely ho mýty, stereotypy i desinformace, například ohledně počtu obětí odsunu. Nepočtené vědecké práce s touto tematikou se až na pár výjimek²³ snažily vyhovět požadavkům komunistického režimu. Po roce 1989 se ale toto neprobádané období historie dostalo do centra zájmu řady českých vědců i publicistů, kteří začali dohánět náskok německé historiografie. Literatura k tématu je nyní tak bohatá, že může působit až nepřehledně.

Už v první polovině 90. let vznikla řada regionálních studií (jejich autory byli např. Zdeněk Radvanovský, Vojtěch Žampach nebo Vladimír Kaiser). Jedním z prvních badatelů, kterým se podařilo objasnit řadu aspektů poválečných odsunů i vyhnání Němců z ČSR, byl Tomáš Staněk.²⁴ Přínosem byly také práce Václava Kurala, Jan Křena či Jaroslava Kučery.²⁵ Zpřístupnění českých pramenů (až do roku 1992 platil zákon, který povoloval zpřístupnění archiválií až 50 let po jejich vzniku, poté byla lhůta zkrácena na 30 let) využili i zahraniční badatelé jako například Detlef Brandes, Hans Lemberg či Volker Zimmermann a Eva Hahnová.²⁶

²³ Srov. Bartoš, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938 – 1945*. Praha: SPN, 1978.

²⁴ Staněk, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945 - 1947*. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991. Kniha vznikla ještě před roku 1989, vydána byla ale až po pádu komunistického režimu.

²⁵ Srov. Křen, Jan. *Bílá místa v našich dějinách?* Praha: Lidové noviny, 1990. ; Kural, Václav. *Místo společenství - konflikt! : Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938-1945)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. ; Kučera, Jaroslav. *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945 - 1946*. Jinočany: H & H, 1992. ; Kučera Jaroslav. *Minderheit im Nationalstaat : die Sprachenfrage in den tschechisch-deutschen Beziehungen 1918-1938*. München: Oldenbourg, 1999. ; Kučera, Jaroslav. *Žralok nebude nikdy tak silný : československá zahraniční politika vůči Německu 1945-1948*. Praha: Argo, 2005.

²⁶ Srov. Zimmermann, Volker. *Die Sudetendeutschen im NS-Staat. Politik und Stimmung im Reichsgau Sudetenland 1938-1945*. Instituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa. Essen: Klartext, 1999. ; Brandes, Detlef; Ivaničková, Edita; Pešek, Jiří (hrsg.) *Erzwungene Trennung : Vertreibungen und Aussiedlungen in und aus der Tschechoslowakei 1938-1947 im Vergleich mit Polen, Ungarn und Jugoslawien*. Essen: Klartext, 1999.

Také okolnosti vzniku Benešových dekretů mapuje v Česku i v zahraničí rozsáhlá literatura, řada autorů se zabývá právním výkladem těchto norem jako například právní experti Vladimír Mikule a Václav Pavlíček či historik Jindřich Dejmek. Prací které pojednávají o vstupu ČR do Evropské unie v souvislosti s Benešovými dekrety je již podstatně méně. Tématu se z novějších publikací dotýká například disertační práce Martina Jeřábka *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union* nebo tenký sborník, který vznikl pod vedením francouzských editorů, historičky Muriel Blaiveové a sociologa Georgese Minka, *Benešovy dekrety, Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Kniha má ambici zařadit neshody mezi některými českými a rakouskými a německými politiky, které gradovaly kolem roku 2002, do kontextu hlubších diskusí o vyrovnávání se s minulostí. Příspěvky jednotlivých autorů spojuje tu mlhavé tu jasnější přesvědčení, že spory o minulost mají šanci na řešení ve sjednocené Evropě. Například historička Eva Hahnová ve své stati o obrazu požadavku části sudetských Němců na zrušení Benešových dekretů konstatuje, že k rozjitření česko-německých vztahů po pádu železné opony často napomáhali nejen čeští politici, ale i německá média. Rakouský historik Oliver Rathkolb přispěl podnětným textem *Potlačování a instrumentalizace vyhnání sudetských Němců a jeho opožděná recepce v Rakousku*.

Publikace Beppo Beyerla *Die Benes-Dekrete. Zwischen tschechischer Identität und deutscher Begehrlichkeit*, která nabízí základní vhled do problematiky prezidentských dekretů, se v česko-sudetoněmeckém konfliktu lehce přiklání na českou stranu. Dějiny sudetoněmecko-českého sváru autor začíná v roce 1933, kdy se dostal k moci Adolf Hitler.

Na analýzu vnitřních a vnějších faktorů debaty o Benešových dekretech na půdě Evropského parlamentu a v české Poslanecké sněmovně se zaměřuje mladý německý historik Christian Domnitz. Jeho kniha *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie* vychází z podrobných rozhovorů s poslanci českého a evropského parlamentu. Na téma, které se během vyjednávání o vstupu ČR do EU stalo výsostným politikem, pohlíží zvenčí, což je její velký přínos. Zatímco argumenty české strany autor představuje, argumentační linie německé strany zůstávají v knize, která vznikla z Domnitzovy magisterské práce, neobjasněna.

Diplomová práce také čerpá z analýz česko-německých a česko-rakouských vztahů v podání Miroslav Kunštáta a Vladimíra Handla, publikovaných v knize *Zahraniční politika České republiky 1993-2004*. Podtitul sborníku „Úspěchy, problémy a perspektivy“ naznačuje,

že oba autoři se probírají nejnovějšími bilaterálními kontakty s těmito dvěma sousedy České republiky v jejich historických souvislostech. V případě vztahů s Rakouskem jsme se ve své práci opírala i o stať historika Jan Kuklíka *Uspořádání susedských vztahů. Nástin historie československo (česko) – rakouských smluv* ze sborníku Stefan Karnera a Michala Stehlíka *Česko. Rakousko. Rozdělení - odloučení – spojení*. Studie přehledně rekapituluje bilaterální smluvní jednání mezi nástupnickými státy Rakouska-Uherska Československem a Rakouskem nejen v době meziválečné ale i v období po 2. světové válce. Pozornost je věnována československo-rakouským smluvním vztahům po pádu komunismu a vztahům česko-rakouským v období po rozdělení Československa.

2.

2.1 CESTA ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE

Demokratické proměny ve střední a východní Evropě se odehrávaly v době, kdy Evropské společenství (ES) samo procházelo obdobím vnitřních sporů o směr, kterým se bude ubírat evropská integrace. Budoucí podoba společenství byla teprve ve vývoji, vedly se diskuse o krocích potřebných k dovršení jednotného trhu, představy o Evropské unii a jednotné měně byly mlhavé. Evropa stála na rozcestí a musela se rozhodnout, zda půjde směrem prohloubení („deepening“) a rozšíření integrace („widening“), nebo se zaměří pouze na jedno z nich, či na oba prozatím rezignuje. Evropská komise, parlament a zakládající jádro členských zemí byly pro prohloubení evropského integračního procesu, druhý tábor členských zemí pod vedením Velké Británie byla spíše pro zachování statu quo.²⁷

Z ratifikace Maastrichtské smlouvy v roce 1993, která na cestu do Evropského společenství, respektive Evropské unie, vyplývala řada závazků a dopadů. Na rozdíl od Evropského hospodářského společenství (EHS), které sdružovalo země na základě ekonomického zájmu, zavázala „maastrichtská kritéria“ členy k užší spolupráci na rovině politické a justiční. Členství v Evropské unii vyžadovalo převzetí politických, ekonomických závazků, které platily pro stávající členské země, a také přijetí veškeré platné evropské legislativy.²⁸

Průlomem v otázce rozšíření Evropského společenství byl summit v Edinburghu v prosinci 1992, na kterém premiéři členských zemí „posvětili“ dokument, podle něžž mohou země střední a východní Evropy za podmínky splnění předepsaných kritérií v budoucnosti do společenství vstoupit. O kritériích začalo být jasno už začátkem roku 1993, na závěr dánského předsednictví Rady Evropy je přijal Kodaňský summit²⁹ 21.-22. června jako přístupová kritéria následujících oblastí: politická kritéria (stabilita institucí, demokracie a právní stát, dodržování lidských práv a práv menšin), ekonomická kritéria (fungující tržní hospodářství a

²⁷ Černoch, Pavel. *Cesta do EU. Východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: Linde, 2003. s. 35

²⁸ Tamtéž. s. 34.

²⁹ V Kodani bylo také rozhodnuto o možnosti použít část peněz z Phare na podporu investičních projektů, například na výstavbu infrastruktury.

konkurenceschopnost na trhu EU), dále byla stanovena podmínka převzetí *acquis communautaire* a souhlas s cíli hospodářské, měnové a politické unie.³⁰ Ačkoli byl výsledek Kodaňského summitu hodnocen jako úspěch pro kandidátské země, žádný konkrétní časový právně závazný harmonogram rozšíření nenabídl. Datum možného vstupu kandidátů opět zůstalo nevyřčeno. Cesta k plnému členství byla narýsována, z pohledu EU šlo však spíše o dlouhodobou perspektivu, vázanou na úspěšnou transformaci politiky a ekonomiky v asociovaných zemích.³¹

Teprve Kodaňský summit poprvé jasně definoval vstupní kritéria pro posuzování připravenosti uchazečů na vstup do EU a kandidátským zemím naznačil, že se s nimi coby s budoucími členy počítá, čímž formálně zahájil proces „východního“ rozšíření EU. „Stanovení kritérií bylo dlouho očekávaným politickým gestem, kterým Evropská unie revidovala své rezervované stanovisko předchozích let k otázce východního rozšíření. Kritéria byla stanovena velmi obecně: stabilita institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva, práva národnostních a etnických menšin, existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost čelit konkurenčním tlakům na jednotném trhu EU. Aktivita zemí, které se chtěly o členství v EU ucházet, na sebe nenechala dlouho čekat.“³²

Už v roce 1994 obdržela Evropská unie oficiální žádosti o členství z Budapešti a z Varšavy, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko a pobaltské státy se připojily se svými žádostmi v následujícím roce. Česká republika a Slovinsko spěchaly nejméně. Česká pravo-středová koaliční vláda (ODS, KDU-ČSL, ODA) premiéra Václava Klause požádala o členství v EU oficiálně až 17. ledna 1996. Zájem o vstup do evropských struktur vyjádřilo ale Československo už krátce po pádu „železné opony“, a to v dopise premiéra Mariána Čalfy z prosince 1989 adresovaném předsedovi Komise Evropského společenství Jacquesovi Delorsovi. A heslo „Zpět do Evropy“ bylo mottem zahraniční politiky československé federace. Koncepci odstraňování uměle vzniklých bariér, které kontinent dělily více než 40 let, formovali a prosazovali zejména ministr zahraničí Jiří Dienstbier a prezident Václav Havel za pomoci svého poradce Alexandra Vondry.³³ Ještě před rozdělením federace, 16.

³⁰ http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/criteria/index_en.htm

³¹ Černoch, Pavel. *Cesta do EU. Východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: Linde, 2003. s. 39-40

³² Tamtéž. s. 42

³³ Müller, David. *Vztahy České republiky a Evropské unie*. In Fajmon, Hynek (ed.). *Cesta České republiky do Evropské unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 15

prosince 1991, byla sjednána první asociační dohoda s Evropským společenstvím. Ta ale kvůli rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky nikdy nevstoupila v platnost a oba nástupnické státy si musely dojednat nové dohody o přidružení, které byly důležitým dokumentem, v nichž se státy zavázaly převzít do svého právního řádu celé *acquis communautaire*.³⁴

Lucembursku, které unii předsedalo v druhé polovině roku 1997, padl na bedra nesnadný úkol: dovést jednání o tom, kdo zůstane v první vlně uchazečů a kdo z ní bude vyřazen, jak navrhovala Komise, ke smírnému konci.³⁵ Z dvoudenního prosincového summitu Evropské rady v Lucemburku (13. a 14. prosince), na kterém Prahu zastupoval prezident Václav Havel a ministr zahraničí Jaroslav Šedivý, vzešla konkrétní podoba projektu „vícerychlostní Evropy“.³⁶ V jeho rámci byla šestice nejpokročilejších kandidátů, tzv. lucemburská skupina, tedy Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko a Kypr, přizvána k zahájení negociačních rozhovorů. Vyjednávání o podmínkách vstupu Česka do EU začala 31. března 1998 a interimní vláda Josefa Tošovského jejich vedením pověřila Pavla Teličku.³⁷

První částí přístupových rozhovorů byl tzv. screening, tedy proces porovnávání evropského *acquis* s právem kandidátské země. Při screeningu bylo právo rozděleno do 31 kapitol, které analytici dělili do tří skupin. V té první byla legislativa, kterou byl uchazečských stát bez problémů schopen přijmout. Do druhé skupiny byly zařazeny záležitosti, které vyžadovaly jazykové či institucionální úpravy a do té třetí pak otázky

³⁴ V případě ČR šlo o Evropskou dohodu zakládající přidružení mezi Českou republikou a Evropským společenstvím, podepsanou v říjnu 1993. Srov. Whelanová, Markéta. *Aproximace českého práva s právem ES*. In Fajmon, Hynek (ed.). *Cesta České republiky do Evropské unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 173-175

³⁵ Dánsko a Švédsko prosazovaly rozšíření o Litvu a Lotyšsko, Francie podporovala Rumunsko, Finsko bylo spíše pro omezení kandidátů, ačkoli původně lobbovalo za sousedící Estonsko. A Řecko volalo po integraci Bulharska a Rumunska. Srov. Pítrová, Markéta. *Institucionální připravenost Evropské unie na rozšíření*. In Kubát, Michal (ed.). *Východní rozšíření Evropské unie*. Brno - Praha: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2001. s. 75-77

³⁶ Nejširší skupina 10+1+1 zahrnovala přidružené země střední a východní Evropy, Kypr a Turecko. Turecko už ale nebylo začleněno do skupiny 10+1 sdružující země, které směly čerpat peníze z evropských fondů na podporu přípravného procesu. Srov. Černoch, Pavel. *Cesta do EU. Východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: Linde, 2003. s. 82

³⁷ Müller, David. *Vztahy České republiky a Evropské unie*. In Fajmon, Hynek (ed.). *Cesta České republiky do Evropské unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 32. Na helsinském summitu v roce 1999 byly zahájeny rozhovory s dalšími státy tzv. *helsinské skupiny*.

vyžadující zásadní úpravy. Pokroky České republiky posuzovala Evropská komise pravidelně v tzv. hodnotících zprávách.³⁸ Hodnocení z listopadu 1998 vyznělo pro Českou republiku velmi kriticky. Česká republika se spolu se Slovinskem, tedy dvě hospodářsky nejrozvinutější kandidátské země, zařadily v tempu příprav na chvost žebříčku čekatelů na vstup do Unie. Český posudek konstatoval zejména nedostatky v oblastech státní správy a soudnictví. Komise doporučila zapracovat i na zlepšení situace romské komunity a posílit boj proti korupci.³⁹

Evropská rada rozhodla o přijetí České republiky a dalších devíti evropských kandidátů k 1. květnu 2004 poté, co se všem státům podařilo dovést do konce předvstupní vyjednávání. Na zasedání Evropské rady v Kodani ve dnech 12. -13. prosince 2002 byly uzavřeny jednotlivé kapitoly a stanovila se přechodná období pro přijetí evropské legislativy. Smlouvu o přistoupení podepsali v Athénách prezident Václav Klaus a premiér Vladimír Špidla 16. dubna 2003. Museli ji ještě ratifikovat národní parlamenty evropské patnáctky, přistupující státy pak o ní vyhlásily referendum. V Česku se pro schválení dokumentu ve dnech 13. a 14. června vyslovila většina 77,3 % voličů. Volební účast byla 55,2%.⁴⁰ Právoplatným členem Evropské unie se Česká republika stala o rok později 1. května 2004.

³⁸ Tamtéž. s. 34

³⁹ Tamtéž. s. 36, 37

⁴⁰ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm#zadost (poslední přístup 12. 12. 2011)

2.2 ČESKO (SLOVENSKO)-NĚMECKÁ SBLIŽOVÁNÍ PO PÁDU „ŽELEZNÉ OPONY“

„Sudetský problém“ ležel mezi Německem a Československem ještě celá desetiletí po 2. světové válce navzdory tomu, že tzv. Pražská smlouva řadu sporných momentů vyřešila.⁴¹ Teprve pád „železné opony“ přinesl větší naději, že se československo-německé vztahy posunou jak v kvantitativní, tak v kvalitativní rovině. V to doufali i sudetští Němci.⁴²

První impuls k zlepšení zamrzlých česko-sudetoněmeckých vztahů přinesl tehdy ještě kandidát na československého prezidenta Václav Havel. Jeho gesta směrem k Sudetoněmeckému krajanskému sdružení byla příslibem budoucí vstřícnosti Československa. *"Myslím si, že by se sem nikdo z odsunutých neměl vracet, ale myslím si, že jsme povinni se Němcům, kteří byli odsunuti po druhé světové válce, omluvit. Protože to byl akt velmi tvrdého zbavení několika miliónů lidí jejich domovů a bylo to vlastně zlo, které bylo odplatou za předchozí zlo. A já myslím, že budeme-li na zlo odpovídat zlem, budeme to zlo jenom dál a dál prodlužovat,"* uvedl Havel v televizním projevu 23. prosince 1989.⁴³ Také první zahraniční cesta prezidenta svobodného Československa vedla do NDR a SRN, do Berlína a bavorského Mnichova. I když „landsmanšaft“ Havlovo gesto ocenil, odpověděl na něj pouze omluvou za politiku "nacionálního socialismu", kterou čeští politici vnímali jako vlašnou a nepostačující.⁴⁴

Symbolické přestřižení ostnatého drátu na hranici mezi českým Rozvadovem a německým Waidhausem 23. prosince 1989 (společný akt ministrů zahraničí Jiřího Dienstbiera a Hanse-Dietricha Genschera) bylo jen logickým důsledkem pádu „železné opony“. SRN a ČSFR se také rychle dohodly na bezvívovém styku. Podle Miroslava Kunštáta se

⁴¹ Smlouvu o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa, podepsána 11. prosince 1973 v Praze, v platnost vstoupila 19. července 1974. Srov. Břach, Radko. Smlouva o vzájemných vztazích mezi ČSSR a SRN z roku 1973: od prvních rozhovorů po ratifikaci smlouvy. Studie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. ; Kunštát, Miroslav. *Německo a Česká republika*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (vyd.). Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 197-214

⁴² Kural, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 7

⁴³ Kol. *Komu sluší omluva. Češi a sudetští Němci*. Praha: Erika, 1992. s. 130-131

⁴⁴ Kural, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 7

československo-německé vztahy v bezprostředně porevolučním období odvíjely s příměsí euforie, zejména ze strany Prahy. Už na počátku 90. let byl ale položen základní kámen vzájemných bilaterálních vztahů – tedy jejich „normalizace, nikoliv v duchu terminologie éry tzv. uvolňování napětí, nýbrž ve velmi pozitivním smyslu: šlo o nastolování normality vztahů mezi dvěma svrchovanými demokratickými státy.“⁴⁵ Tomu měla pomoci také nově zřízená společná Československo-německá komise historiků (Deutsch-Tschechoslowakische Historiker-Kommission), která se zaměřila na sporné otázky společné minulosti.

Do Mnichova vedly na jaře roku 1990 také kroky zástupců České národní rady a československého velvyslanectví v Bonnu, kteří přijali pozvání na každoroční Sudetoněmecké dny, v červnu v Bavorsku s mluvčím Sudetoněmeckého landsmanšaftu Franzem Neubauerem jednal český premiér Petr Pithart.⁴⁶ Zlomem v pozvolném sblížení byla mnichovská návštěva federálního premiéra Mariána Čalfy, který navrhl udělat za minulostí „tlustou čáru“ a odmítl vrátit „privatizační tečku“ před 25. únorem 1948. Sudetoněmecký landsmanšaft ale koncepci „Schlussstrich“ nepřijal.⁴⁷ Napříště tak měl být z dalších československo-německých jednání vyloučen, česká politická reprezentace se zalekla přemrštěných požadavků „landsmanšaftu“ a jako jediného partnera dialogu deklarovala bonnskou vládu.⁴⁸

Po uzavření smlouvy 2+4 a následném sjednocení Německa vyjednal Bonn nové bilaterální smlouvy se svými východními sousedy. Zatímco vztahy s Polskem nově upravily dvě dvoustranné smlouvy, smlouva o konečném uznání hranic na Odře a Nise z 14. listopadu 1990 a základní smlouva ze 17. června 1991, postoj k Československu reguloval jediný dokument *Smlouvy mezi ČSFR a SRN o dobrém sousedství a přátelské spolupráci* z 27. února

⁴⁵ Kunštát, Miroslav. *Německo a Česká republika*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (vyd.). *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 200

⁴⁶ Kural, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 9

⁴⁷ Böse, Oskar (ed.). *Die Sudetendeutschen: Eine Volksgruppe im Herzen Europas 1848-1988* (sborník z výstavy). Mnichov: Sudetendeutsche Rat, 1995. s. 147

⁴⁸ To, že pro ni Sudetoněmecký landsmanšaft není nositelem německé zahraniční politiky, dala československá politická reprezentace najevo už v roce 1990, když o otázkách minulosti odmítla se Sudetoněmeckým landsmanšaftem dále jednat a partnerem pro další rozhovory byl od té doby výlučně německý federální kabinet. Dále viz např. prohlášení místopředsedy vlády a ministra zahraničí Josefa Zielence v PSP ČR z 11. 2. 1997. Dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/008schuz/s008034.htm> (poslední přístup 7. 8. 2011)

1992.⁴⁹ Stručná Pražská smlouva ještě odrážela situaci studené války, kdy některé sporné oblasti nemohly být upraveny, nová 35 článků čítající smlouva o dobrém sousedství měla představovat „kvalitativní posun“, což se také víceméně povedlo.⁵⁰ Upravila řadu politických, ekonomických i kulturních a humanitárních otázek, jejichž projednávání bylo podobně jako v případě předchůdkyně této smlouvy v 70. letech velmi dramatické, a zasáhlo i do české předvolební kampaně.⁵¹

Sudetoněmecké krajanské sdružení se už v době negociací proti znění připravovaného textu postavilo. Namítalo, že v dokumentu nejsou zohledněny požadavky sudetských Němců, zejména jejich nárok práva na domov. Do preambule, která sumarizovala společné úseky dějin, se SL marně pokoušel prosadit výraz „vyhnání“. Nesouhlasil také s tím, že smlouva připouštěla kontinuitní teorii české strany o nepřetržitém trvání ČSR za války. Spory se vedly i o hodnocení Mnichovské dohody z roku 1938, kterou chtělo Československo prohlásit za neplatnou od samého počátku (*ex tunc*), což se ale nepodařilo. Nová smlouva pouze zopakovala dvojznačnou formulaci nulity Mnichova podle Pražské smlouvy. Vyřešení majetkoprávních otázek se také nepodařilo docílit, nebyly do smlouvy zařazeny, zůstaly tedy stále otevřené. *Smlouvu mezi ČSFR a SRN o dobrém sousedství a přátelské spolupráci* schválil Spolkový sněm 20. května 1992.⁵²

Po rozpadu československé federace vztahy mezi nově vzniklou Českou republikou a SRN ochladly. Podle Vladimíra Handla byl důvodem přístup některých německých politiků, kteří pro vlastní politické potřeby využívali otázky minulosti, a také častokrát nekoordinované kroky české zahraniční politiky. Sudetoněmecké sdružení ale vnímalo rozpad ČSFR jako novou šanci, počítalo s tím, že pozice nástupnické České republiky bude slabší a opět vznikne větší prostor pro vyjednávání o sudetoněmeckých požadavcích. To se ale nepotvrdilo.⁵³

⁴⁹ Kunštát, Miroslav. *Německo a Česká republika*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (vyd.). *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 200

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Kural, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 12

⁵³ Handl, Vladimír. *Česká politika vůči Německu*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (vyd.). *Zahraněční politika České republiky. Úspěch, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. s. 74 an. Dále srov. Loužek, Marek (ed.). *Česko-německá deklarace. Deset let poté*.

Hlavní posun ve vzájemných vztazích tak přinesla až jednání o Česko-německé deklaraci. Podle Handla měla Česká republika výhodnou jednací pozici. Do jednání vstupovala iniciativně.⁵⁴ Předně už v roce 1994 začala se „zálohovým“ odškodněním obětí nacismu v České republice aniž by čekala na stále odkládané bilaterální řešení. Vstřícným krokem z české strany, který byl impulsem pro stagnující vztahy, přinesl Václav Havel. 7. února 1995 pronesl na půdě Univerzity Karlovy v Praze projev „Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství,“ který byl k německé straně na jednu stranu vstřícný, zároveň však jasně vymezil, za jakou hranici by požadavky sudetoněmeckých organizací, artikulované často bavorskými politiky, neměly jít. Ohlas na Havlův projev byl velký a ve většině případů pozitivní, Havlův názory na „kauzalitu historických jevů, nezpochybnitelnost poválečného odsunu německého obyvatelstva a český právní pohled na něj“ byly přijatelné pro větší část české společnosti.⁵⁵

V úvodu se prezident věnoval historickému vývoji Československa po 1. světové válce. *„Československá republika nebyla mylným produktem versailleského míru, který by byl příčinou pozdějších katastrof. U zrodu republiky totiž nestál pouze realismus, přihlížející k touze Čechů a Slováků rozvinout svou svébytnost, vymanit se z područí rakousko-uherské monarchie, neschopné dát jim ve svém rámci přiměřené postavení, a založit svou novou a životaschopnou státní existenci na svém spojení v jednom státě.“*⁵⁶

Ve své řeči nastínil Václav Havel také český pohled na konec česko-německého soužití ve 30. letech. Zdůraznil, že odsun německého obyvatelstva nelze hodnotit bez historických událostí, které mu předcházely: *"Tragický konec tisíciletého soužití Čechů s Němci netkví jen v poválečném vysídlení Němců. Smrtící ranou (...) bylo fatální selhání velké části našich občanů německé národnosti, kteří před demokracií, dialogem a tolerancí dali přednost diktatuře, konfrontaci a násilí, ztělesňovanými Hitlerovým nacionálním socialismem. (...) Poválečný odsun nemůžeme vypreparovat z jeho dějinných souvislostí a oddělit ho od všech hrůz, které mu předcházely a které k němu vedly. (...) O tom, kdo první vypustil z láhve džina skutečné nacionální nenávisti, nemůže být sporu. A máme-li se - jako Češi - hlásit ke svému*

Praha: Cep, 2007. Dostupné na <http://www.cepin.cz/cze/kniha.php?ID=78> (poslední přístup 17. 5. 2011)

⁵⁴ Tamtéž. s. 75

⁵⁵ Handl, Vladimír. *Česká politika vůči Německu*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (vyd.). *Zahraněční politika České republiky. Úspěch, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. s. 75

⁵⁶ Projev V. Havla *Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství*. <http://old.hrad.cz/president/Havel/nemci/index.html> (poslední přístup 28. 9. 2010)

dílu odpovědnosti za konec česko-německého soužití v českých zemích, pak musíme v zájmu pravdy říct, že jsme se sice nechali nakazit zákeřným virem etnického pojetí viny a trestu, že jsme však tento virus (...) do naší země nepřinesli."⁵⁷

V závěru projevu Havel oslovil sudetské Němce, kteří jsou v Česku podle něj vítanými hosty, "kteří ctí kraje, kde žily generace jejich předků, kteří pečují o místa, s nimiž se cítí být svázáni, a kteří přátelsky spolupracují s našimi občany." Naděje Havel vkládal i do vyjednávání o vstupu Česka do evropských struktur. Prezident doufal, že společné soužití v rámci EU vztahu obou národů prospěje.⁵⁸

Německou vládu některé pasáže Havlova projevu zklamaly. Odpověděla 17. března 1995 vládním prohlášením v podání ministra zahraničí Klause Kinkelera. Jeho ústy SRN požadovala, aby se Česká republika distancovala od československého zákona o amnestii č.115/1946 a v narážce na etnické čistky v bývalé Jugoslávii nepřímou varovala před tím, aby se Česko nestalo "Srbskem střední Evropy".⁵⁹

Třebaže byla reakce německé politické reprezentace na Havlův projev chladná, nezabránila dalšímu rozvoji vzájemných vztahů, sudetská strana pak reagovala jasně odmítavě. Franz Neubauer na zasedání sudetoněmeckého Spolkového shromáždění v březnu 1995 Václava Havla zkritizoval za to, že podle něj podlehl vnitropolitickým tlakům, ospravedlnil vyhnání a přisoudil kolektivní vinu sudetským Němcům. Na druhé straně mluvčí SL pochválil německou vládu za její reakci na Havlův projev, zároveň ale nebyl spokojen s absencí jasného postoje k vstupu Česka do Evropské unie, který SL bez zrušení Benešových dekretů považoval za nemyslitelný.⁶⁰ Překvapivé bylo vystoupení bavorského premiéra Edmunda Stoibera (CSU), jehož postoje k „Benešovým dekretům“ a „amnestijnímu zákonu“ sice zůstaly neměnné, také ze svých požadavků na právo na domov a odškodnění vyhnanců i českých obětí (a to ze speciálního fondu usmíření) premiér neslevil, zároveň však přišel s novým převratným stanoviskem k odpovědnosti za nacistické zločiny, kterou podle něj nesou i vyhnanci. Současně se Stoiber přimluvil za uskutečnění práva na vlast individuální

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž. Dalším významným projevem V. Havla byla jeho řeč pronesená v německém Spolkovém sněmu už po přijetí Česko-německé deklarace 24. dubna 1997. Dostupné na <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/> (poslední přístup 17.5. 2011)

⁵⁹ Kunštát, Miroslav. Německo a vztahy k ČR po roce 1989. In Handl, Vladimír; Hon, Jan; Pick Otto. Vztahy SRN ke státům střední Evropy od roku 1990; Ústav mezinárodních vztahů - Karolinum, Praha 1998. s. 205

⁶⁰ Autor neuveden. *Mit Blut geschrieben*. Spiegel. 29. 5. 1995. <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-9185644.html> (poslední přístup 13.4. 2011)

formou.⁶¹ A v této atmosféře, která nebyla bez problémů, přesto ji lze však označit za vstřícnou, začalo vyjednávání o česko-německé deklaraci, smlouvě která měla být milníkem ve vztazích Spolkové republiky a ČR.

Podle Jaroslava Kučery přispěla Česko-německá deklarace k uklidnění vzájemných nevraživostí. Cesta k jejímu podpisu se ale protáhla, byla totiž dlážděna řadou rozmíšek i otevřených konfliktů, které vyjednávání komplikovaly.⁶² Například ministr zahraničí Klaus Kinkel ve *Frankfurter Allgemeine Zeitung* zpochybnil právní závaznost Postupimské dohody, proti čemuž se Česká republika ohradila. Toto zpochybnění ale signatáři Postupimské dohody Spojené státy, Rusko (jako nástupce SSSR) a Velká Británie odmítly.⁶³ A Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji mohla být v lednu 1997 podepsána - premiérem Václavem Klausem a kancléřem Helmutem Kohlem a ministry zahraničí Josefem Zielenцем a Klausem Kinkelem. Deklaraci, jejímž hlavním cílem bylo vyřešit neshody kolem společné minulosti Čechů a Němců, třebaže to formálně nebylo třeba, poté schválily oba parlamenty na znamení širokého politického souhlasu.⁶⁴

Ústřední částí dokumentu je bod IV, ve kterém obě strany konstatovaly, že „*spáchané křivdy náležejí minulosti*“ a vyjádřily vůli nezatěžovat „*své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti*“ za podmínky, kdy „*každá strana zůstává vázána svým právním řádem a respektuje, že druhá strana má jiný právní názor.*“⁶⁵

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Kučera, Jaroslav; Segert, Dieter. *Beziehungen zu Deutschland*. Dostupné na http://www.bpb.de/publikationen/AMSJPB,2,0,Beziehungen_zu_Deutschland.html (poslední přístup 12. 2. 2011)

⁶³ Kural, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 7

⁶⁴ Jako pozitivní krok v evropském porozumění uvítala deklaraci řada států i evropských institucí. Evropská unie označila deklaraci za "rozhodný a historický krok ve vytváření dobrých sousedských vztahů a partnerství mezi členským státem EU a asociovaným partnerem". Americká vláda ve svém prohlášení z 22. ledna 1997 deklaraci nejenom přivítala, ale označila ji za krok do budoucnosti, a to díky prohlášení obou vlád, že své vztahy nebudou zatěžovat politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti. Rovněž rakouská vláda konstatovala se zadostiučiněním, že obě strany nebudou zatěžovat svoje vztahy politickými a právními otázkami z minulosti. Srov. http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/neverejne/druha_svetova_valka_a_jeji_dusledky/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html

⁶⁵ Text Česko-německé deklarace. Dostupný na http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/neverejne/druha_svetova_valka_a_jeji_dusledky/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html (poslední přístup 12. 2. 2011)

V člancích II. a III. vyjadřují státy lítost nad spáchanými zločiny. Tvrdý boj svedli vyjednavací o termín, kterým akt poválečného transferu německých obyvatel v textu označit. Zatímco česká strana odmítala pojem "vyhnání" jako příliš ostrý, německá strana nechtěla přijmout jakékoli slovo s neutrálním zabarvením. V českém znění dokumentu se nakonec objevila formulace „vyhánění, jakož i nucené vysídlení“, v tom německém pak „Vertreibung, sowie zwangsweise Aussiedlung“. Německo nakonec prostřednictvím dokumentu uznalo širší souvislosti problému odsunu Němců: "Německá strana přiznává odpovědnost Německa za jeho roli v historickém vývoji, který vedl k Mnichovské dohodě z roku 1938, k útěku a vyhánění lidí z československého pohraničí, jakož i k rozbití a obsazení Československé republiky." Česká strana naproti tomu vyjádřila lítost nad uplatněním kolektivní viny a vyjádřila lítost nad "excesy, které byly v rozporu s elementárními humanitárními zásadami i s tehdy platnými právními normami".⁶⁶

Praktické důsledky deklarace představil článek VII., ve kterém se mluví o zřízení česko-německého Fondu budoucnosti a Česko-německého diskusního fóra. Obě strany v deklaraci také vyjádřily přesvědčení, že „vstup České republiky do Evropské unie a volný pohyb v tomto prostoru dále usnadní soužití Čechů a Němců.“⁶⁷

Franz Neubauer jménem Sudetoněmeckého landsmanšaftu deklaraci odmítl. Prohlásil, že přes některá pozitiva (například že „vyhnání“ je charakterizováno jako „bezprávní“)⁶⁸ v Deklaraci převažují negativa. Vadilo zejména, že text mluví o „vyhnání“ jen v případě tzv. divokých odsunů a pro poválečný organizovaný odsun sudetoněmeckého obyvatelstva z Československa schválený na konferenci v Postupimi (tj. pro tzv. řádný odsun) používá termín "nucené vysídlení". v podobě řádných odsunů schválených Postupimskou konferencí.⁶⁹

Přes odmítavou reakci Sudetoněmeckého krajanského sdružení byla česko-německá deklarace významným krokem k vyjasnění česko-německých vztahů. Atmosféra, ve které se Česká republika oficiálně mohla začít ucházet o vstup do Evropské unie, tak byla ve vztahu

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ V českém překladu se mluví o křivdách, v německém o "Unrecht", což může být přeloženo jako "křivda" ale i jako "bezprávní".

⁶⁹ Kural, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998. s. 24

ke Spolkové republice značně příznivější a na mezivládní úrovni ji nenarušovaly neustálé návraty k problémům vyplývajícím ze společné minulosti.

2.3 NÁSTIN VÝVOJE ČESKO(SLOVENSKO)-RAKOUSKÝCH VZTAHŮ

S žádným jiným státem a národem nemají Češi srovnatelnou historickou zkušenost jako s Rakušany. Nejedná se jen o dlouhou existenci v rámci jednoho státu, ale i o sdílení společných duchovních, kulturních a ekonomických hodnot. Přesto jsou česko-rakouské vztahy často vnímány prizmatem problematických a zároveň symbolických témat, jako jsou Benešovy dekrety a Temelín. Tyto otázky vyvolaly v minulosti vážné diplomatické roztržky a z bilaterální roviny se posunuly do fáze, kdy je musela řešit Evropská unie, a zkomplikovaly přijímání České republiky do Evropské unie.

V průběhu roku 1938 se Československo i Rakousko staly – třebaže rozdílnými způsoby – cílem expanzivní politiky Adolfa Hitlera. Po skončení války se ale podařilo diplomatické vztahy rychle obnovit a oba státy byly zajedno v tom, že události po anšlusu Rakouska nebudou mít právní vliv na platnost vzájemných smluvních závazků, zejména hraničních. Prioritně byly ukotveny i vzájemné obchodní vztahy, a to smlouvami v letech 1946 a 1947.⁷⁰

Otázkou, která země rozdělovala, bylo ale vyřešení majetkových nároků sudetských a karpatských Němců odsunutých z Československa do Rakouska, tzv. Starorakušanů (*Altösterreicher*).⁷¹ Rakousko jich přijalo zhruba čtvrt milionu a pro tamní vládu i obyvatele představovala vlna přistěhovalců podobně jako v Německu velkou zátěž. Jejich integrace do společnosti postupovala do roku 1949 jen velmi pomalu.⁷² Také politické a majetkoprávní otázky musely počkat, než se vítězné mocnosti dohodnou na podobě tzv. Státní smlouvy,

⁷⁰ Kuklík, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie Československo (česko) – rakouských smluv*. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009. s. 68

⁷¹ „Altösterreicher“ byli do roku 1918 součástí „užšího Rakouska“, tj. Předlitavska, po roce 1918 se spontánně hlásili k Německému Rakousku (Deutsch Österreich). Některé prameny ale mluví ve vztahu k ČSR o „Starorakušanech“, žijících v ČSR a majících v březnu 1938 rakouskou státní příslušnost. Za „Novorakušany“ jsou pak pokládáni bývalí sudetoněmečtí občané ČSR, kteří rakouské občanství nabyli až po válce. Srov. Kunštát Miroslav. *Česko-rakouské paralely: Sbližování sousedů, které není přímočaré*. In Pick, Otto; Handl, Vladimír (eds.). *Zahraniční politika České republiky 1993-2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: ÚMV, 2004. s. 90

⁷² Habel, Fritz Peter. *Die Sudetendeutschen*. München: F. A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, 1992. s. 162

která měla znovuobnovit rakouskou suverenitu. Majetkové nároky obyvatel, kteří se k 13. březnu 1938, kdy bylo formálně vyhlášeno sjednocení Rakouska a nacistického Německa, přihlásili k rakouskému státnímu občanství, vláda v Praze nejdříve ignorovala.⁷³

Ostatně celý česko-rakouský dialog se po 25. únoru 1948, kdy se v Československu dostali k moci komunisté, takřka zastavil. Čtyřicetileté období nekomunikace dobře ilustruje výrok prezidenta Klementa Gottwalda, který už v listopadu 1948 poukazoval na to, že v době německé okupace Československa byli mnozí Rakušané ve službách NSDAP ještě radikálnější než sami Němci. Proto Gottwald neviděl důvod, proč by se s rakouským majetkem mělo zacházet jinak než s tím německým.⁷⁴ Vůli problém majetkové nároky vyřešit vyjádřilo české ministerstvo zahraničí právě až v den přístupu Československa k rakouské Státní smlouvě, 10. srpna 1955. Řada článků Státní smlouvy, která Rakousko obnovila jako svobodný a nezávislý stát bez přítomnosti okupačních jednotek a ve které Vídeň zároveň přislíbila odstranit pozůstatky nacistického režimu, se týkala i ČSR. Šlo hlavně o potvrzení rakouských hranic v podobě, jakou měly k 1. lednu 1938. Článek 27 se vztahoval k majetkoprávním otázkám. Stanovil, že evropské státy se s Rakouskem na vyrovnání dohodnou zvlášť.⁷⁵ Československá vláda byla ochotná odškodnit Rakušany pouze za zkonfiskovaný majetek nižší hodnoty, konkrétně za pozemky do 13 hektarů a za majetek do 100 000 korun. Majetku sudetských Němců z Československa se ale náhrady netýkaly, přestože se koaliční vláda – jménem kancléře Juliuse Raaba (ÖVP) a ministra zahraničí Bruna Kreiského (SPÖ) - snažila o řešení majetkové otázky bez výjimky a požadovala celkem 12 miliard šilinků.⁷⁶ Požadavky rakouské strany nedovolovaly, aby se majetko-právní jednání

⁷³ Kuklík, Jan. Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie Československo (česko) – rakouských smluv. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009. s. 66-71

⁷⁴ Suppan, Arnold. *Rakušané a Češi. Nepřející sousedé?* Listy 2007, č. 1. Dostupné na <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=071&clanek=010713> (poslední přístup 30. 4. 2011)

⁷⁵ Text rakouské Státní smlouvy dostupný na <http://www.wienerzeitung.at/DesktopDefault.aspx?TabID=4219&Alias=2005&cob=182278> (poslední přístup 2.5. 2011)

⁷⁶ Suppan, Arnold. *Rakušané a Češi. Nepřející sousedé?* Listy 2007, č. 1. Dostupné na <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=071&clanek=010713> (poslední přístup 30. 4. 2011)

dostala dál. Komunistický režim se až do poloviny 60. let spokojil s rozvíjením hospodářské a vědecké spolupráce s Rakouskem.⁷⁷

Posun v majetkoprávních otázkách přinesl až podpis důvěrného bilaterálního protokolu během jednání ve Vídni dne 19. července 1965. V něm rakouská strana poprvé oficiálně deklarovala, že rakouským majetkem uznává vlastnictví těch osob, které se mohou prokázat rakouským státním občanstvím k 27. dubnu 1945. Rakousko se tímto protokolem také zavázalo, že nebude vůči ČSSR nároky na odškodnění „Novorakušanů“ více zastupovat a neposkytne jim ani žádnou podporu.⁷⁸ Nadějná jednání však přerušila okupace Československa vojsky Varšavského paktu a majetková smlouva mezi Vídni a Prahou byla uzavřena až po téměř dalších deseti letech, teprve 19. prosince 1974 po podpisu Pražské smlouvy, která rovnala vztahy mezi Československem a Německem. Ačkoli cena rakouského majetku v Československu 1945 byla odhadována na 4,5 miliardy šilinků, získalo Rakousko jako odškodnění pro své obyvatele pouze jednu miliardu.⁷⁹

Druhá polovina 60. let probíhala ve znamení rozkvětu vzájemných kulturních kontaktů, objevilo se i několik ekonomických iniciativ. „Železnou oponu“ od roku přemostil společný pořad Československé televize (ČsT) a ORF, který byl jedním z prvních náznaků blížícího se Pražského jara. ČsT ho vysílala pod vedením Jiřího Pelikána jako Telemosty, v ORF ho pod názvem Stadtgespräche moderoval pozdější starosta Vídně Helmut Zilk. Díky měnícímu se vnitropolitickému i mezinárodnímu klimatu tak mohli českoslovenští diváci na obrazovkách, vůbec poprvé v dějinách ČsT, sledovat diskuse živě, tedy bez cenzury. Šlo o první přímý přenos mezi Východem a Západem, kde několik desítek občanů obou států diskutovalo nad různými, často velmi ožehavými tématy. Pořad sklízel obrovskou pozornost a přes nejruznější problémy

⁷⁷ Jednalo se zejména o mezivládní dohody o těžbě společných ložisek zemního plynu a nafty a o zásadách geologické spolupráce mezi ČSR a Rakouskou republikou podepsané v Praze 23. ledna 1960. Ve stejném roce pak byla podepsána i smlouva o právní pomoci. Srov. Kuklík, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie Československo (česko) – rakouských smluv*. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009, s.69

⁷⁸ Kuklík, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie československo (česko) – rakouských smluv*. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009. s.70

⁷⁹ Suppan, Arnold. *Rakušané a Češi. Nepřející sousedé?* Listy 2007, č. 1. Dostupné na <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=071&clanek=010713> (poslední přístup 30. 4. 2011)

vydržel na obrazovkách až do „předjaří“ roku 1967.⁸⁰ Za zmínku stojí i sympózia a publikace Rakouského institutu pro východní a jihovýchodní Evropu pod vedením Richarda G. Plaschky či podpora spisovatelů a činnost Společnosti pro literaturu Wolfganga Krause.⁸¹

Vpád vojsk Varšavské smlouvy na území Československa sice řadu oficiálních i soukromých kontaktů vymazal, a to až do roku 1989, přesto je 21. srpen 1968 jedním z klíčových momentů česko-rakouských vztahů. Tento tragický milník československých dějin ukázal míru solidarity a sympatie rakouské společnosti k Československu a jeho obyvatelům. „Rakouská pomoc v roce 1968, která mimo jiné spočívala v přijetí desetitisíců uprchlíků z Československa, zůstane jedním z nejsvětějších momentů česko-rakouských dějin. Rakousko se pro Čechoslováky stalo branou do svobodného světa,“ míní Valeš.⁸² Tuto pomoc nastartoval tehdejší rakouský velvyslanec, pozdější spolkový prezident Rudolf Kirchschläger, který uděloval z vlastní vůle a proti výslovné instrukci ministra zahraničí Kurta Waldheima československým žadatelům víza bez omezení, průměrně 3000, ve špičkách až 5000 denně. Hlavní vlna z Československa obsazeného sovětskými vojáky se tak valila přes Rakousko. Rakouská velká koalice pod vedením Bruna Kreiského, který se odvolával na československou pomoc rakouským uprchlíkům v roce 1934, se rozhodla přijmout všechny bez ohledu na to, zda se později rozhodnou pro návrat.⁸³ Do konce října přišlo do Rakouska 162 000 Čechoslováků, zčásti přímo z ČSSR, zčásti na zpáteční cestě z Jugoslávie a dalších zemí. Nápor Rakousko ustálo jedině díky obětavé podpoře prostých rakouských občanů, kteří si československé bratrance, jak je nazývali, brali spontánně domů a zaopatřovali je, i díky mimořádně flexibilnímu a nebyrokratickému jednání rakouských úředníků.⁸⁴

I v následujícím období zůstalo předpokladem k vylepšení Československo-rakouských vztahů, v které doufali jak nový ministr zahraničí Bohuslav Chňoupek tak

⁸⁰ Valeš, Lukáš. Česko-rakouské souvislosti Pražského jara. Grantový projekt MZV. Dostupné na http://www.mzv.cz/public/86/e6/f9/320573_122804_Cesko_rakouske_souvislosti_Prazskeho_jara.pdf

⁸¹ Suppan, Arnold. *Rakušané a Češi. Nepřející sousedé?* Listy 2007, č. 1. Dostupné na <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=071&clanek=010713> (poslední přístup 30. 4. 2011)

⁸² Valeš, Lukáš. Česko-rakouské souvislosti Pražského jara. Grantový projekt MZV. Dostupné na http://www.mzv.cz/public/86/e6/f9/320573_122804_Cesko_rakouske_souvislosti_Prazskeho_jara.pdf (poslední přístup 1.2. 2011)

⁸³ Karner, Stefan (vyd.) a kol. *Prager Frühling - Das internationale Krisenjahr 1968*. Böhlau Verlag, Köln 2008. s. 211

⁸⁴ Janýr, Přemysl. *Pražské jaro a rakouští bratrance*. Listy 2008, č. 4 <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=084&clanek=040809> (poslední přístup 1.2. 2011)

rakouský kancléř Bruno Kreisky, uzavření stále nedořešených majetkoprávních otázek. Jednání, téměř třicet let po skončení 2. světové války, po sondážních schůzkách v Bratislavě a Linci ukončil podpis Smlouvy o vypořádání určitých finančních a majetkoprávních otázek, hlasité požadavky rakouských sudetských Němců ale neutišil.⁸⁵ V dokumentu, který 19. prosince 1974 svými podpisy stvrdili ministři zahraničí Chňoupek a Bielka, se Československo až na určité výjimky vzdalo svých majetkových nároků vůči Rakousku (šlo zejména o meziválečné půjčky Rakousku). A zavázalo se k vyplacení jedné miliardy šilinků, která měla kompenzovat nároky, vzniklé „až do dne podpisu této smlouvy v důsledku podrobení rakouských majetků, práv a zájmů československým konfiskačním, znárodnovacím nebo podobným zákonným opatřením.“ Rakousko se naopak výslovně zavázalo, že „nebude již proti ČSSR zastupovat nebo podporovat žádné nároky rakouských osob, které vznikly vůči ČSSR“.⁸⁶ Dlužná částka vůči Rakousku se splácelo vývozem československého zboží do Rakouska.⁸⁷ Třebaže se po bilaterální majetkové smlouvě z roku 1974 zdálo, že otázka restituce či odškodnění za majetek sudetských Němců vyvlastněných v roce 1945 se už nebude muset řešit, problém nezmizel a vygradoval zejména během vyjednávání Česka o vstupu do Evropské unie.

Oteplení vzájemných vztahů symbolizovala návštěva kancléře Bruna Kreiského v Praze v únoru 1976, předseda československé vlády Lubomír Štrougal zavítal do Vídně v listopadu 1977. Oficiální československo-rakouské vztahy se ale přesto zhoršily. Byl to totiž právě Kreisky, který perzekuovaným signatářům Charty 77 nabídl azyl v Rakousku. Na realizaci této nabídky se aktivně podílel i tehdejší předseda sociálně demokratické frakce v rakouské Národní radě, dnes spolkový prezident Heinz Fischer.⁸⁸ Solidarita Rakouska s chartisty se ale opět netýkala jen politiky. Za všechny představitele rakouské kultury, kteří Čechům a Slovákům pomáhali, zmiňme alespoň ředitele vídeňského Burgtheateru Achima

⁸⁵ Kuklík, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie československo (česko) – rakouských smluv*. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009, s.70

⁸⁶ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o vypořádání určitých finančních a majetkoprávních otázek. In Plšková, Jaroslava. *Východní politika Brandtovy vlády v letech 1969-1974*. Příloha 15. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1999. s. 189-190

⁸⁷ Kuklík, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie československo (česko) – rakouských smluv*. In: Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009, s.70

⁸⁸ Karner, Stefan (vyd.) a kol. *Prager Frühling - Das internationale Krisenjahr 1968*. Köln: Böhlau Verlag, 2008. s. 233

Benninga, který přijal do angažmá dramatika Pavla Kohouta i herce Pavla Landovského: „Pavel Landovský hrál při svém prvním hereckém vystoupení v Burgtheateru logicky němou roli, vždyť neuměl německy. Tenkrát se spustilo veliké pozdvižení ve všech zpravodajských prostředcích. Herec, který neumí německy, stojí na pódiu německy mluvícího divadla. Ale on se velice rychle německy naučil a hrál v Burgtheateru velkolepé role.“⁸⁹

Nejen kvůli vyhrocené mezinárodní situaci, zostřené především sovětským tažením do Afghánistánu, ale také kvůli výhradám rakouské strany proti výstavbě jaderných elektráren v Československu se vztahy výrazně zkomplikovaly. Na počátku vážného diplomatického konfliktu stála stavba atomových zařízení v Temelíně a v Mochovcích a žaloba proti Temelínu, kterou přijal Nejvyšší rakouský soudní dvůr, což Praha vnímala jako vměšování Rakouska do vnitřních záležitostí Československa.⁹⁰ Problémem se ještě před pádem režimu se snažila vyřešit klíčová Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Rakouské republiky o úpravě otázek společného zájmu, týkajících se jaderné bezpečnosti a ochrany před zářením podepsaná ve Vídni 25. října 1989.⁹¹

Dny po 17. listopadu 1989 přinesly novou éru. Po pádu železné opony se statisíce československých občanů vydaly na svou první cestu „na západ“ právě do Rakouska. Tamní vláda totiž v reakci na turbulentní dění v Československu už pár dní po Sametové revoluci 4. prosince 1989 jednostranně odbourala vízovou povinnost pro československé občany. Ještě v prosinci zamířil do Vídně i první československý ministr zahraničí Jiří Dienstbier. Na hraničním přechodu v Hevlíně pak ministr se svým rakouským protějškem Aloisem Mockem přestříhl ostnatý drát, který země desetiletí rozděloval. V prvních letech po pádu komunistického režimu byly kontakty, jak v rovině regionální spolupráce, tak v té diplomatické, hojné. K oficiálnímu setkání hlav států Václava Havla a Kurta Waldheima ale nedošlo. Havel odkládal oficiální návštěvu Rakouska do rozdělení Československa, zřejmě pro výhrady vůči spolkovému prezidentovi Kurtu Waldheimovi, na kterém lpělo podezření ze

⁸⁹ Rozhovor s Bruno Aignerem. Vedl Lukáš Valeš, Vídeň – Hofburg 29. 1. 2008. In Valeš, Lukáš. *Česko-rakouské souvislosti Pražského jara*. Grantový projekt MZV. Dostupné na http://www.mzv.cz/public/86/e6/f9/320573_122804_Cesko_rakouske_souvislosti_Prazskeho_jara.pdf (poslední přístup 1.2. 2011)

⁹⁰ Seeman, Richard. Co nás spojuje, co nás dělí. Listy 2007, č. 2. <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=072&clanek=020709> (poslední přístup 2. 11. 2010)

⁹¹ Kuklík, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie československo (česko) – rakouských smluv*. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009, s.71

spoluúčasti na válečných zločinech. Po zvolení Thomase Klestila tato bariéra padla, nicméně nevyhnutelně se blížící rozdělení Československa politický dialog opět odsunulo.

Svoji první koncepci zahraniční republiky formulovala samostatná Česká republika podle Miroslava Kunštáta „ve zjevné, mnohdy až křečovitě snaze tuto politiku ‚zrealističtít‘ a zbavit údajných idealistických, naivních či disidentských prvků.“ Rakousko sice koncepci staví do „středu zájmů“ české zahraniční politiky, ale jak tyto vztahy rozvíjet, nenaznačuje. Vzájemné vztahy považuje za nekonfliktní, třebaže upozorňuje na existenci „rušivých témat“ jako je Temelín.⁹² Spory o jadernou elektrárnu vygradovaly, když Klausova vláda rozhodla v rozporu s přáním českých i rakouských odpůrců nukleární energie o dostavbě tohoto projektu.⁹³ Kritika jaderné elektrárny ze strany rakouských politiků i médií stála za zhoršením oficiálních vztahů mezi Českem a Rakouskem v době zahájení rozhovorů o vstupu do Evropské unie. Podle Arnolda Suppana Rakousko odmítalo českou snahu přeorientovat energetickou politiku z hnědého uhlí na jadernou technologii, Česká republika zase „podceňovala občas fundamentalistický protijaderný postoj většiny Rakušanů.“⁹⁴ Teprve společný zážitek ničivých povodní na Dunaji, Vltavě a Labi emoce zmírnilo a kancléř Wolfgang Schüssel mohl s podporou Evropské komise v prosinci 2000 uzavřít bilaterální smlouvu v Melku.⁹⁵ Tzv. Melkský protokol umožnil oboustranný monitoring temelínské elektrárny. Praha se v něm rakouské straně přislíbila nadstandardní informování o událostech v kritizované elektrárně, Vídeň zase souhlasila s tím, že „musí být zachován volný pohyb zboží a osob“ v narážce na blokády česko-rakouských hraničních přechodů rakouskými protijadernými aktivisty.⁹⁶

⁹² Vládní koncepce v oblasti mezinárodní politiky České republiky. ČTK, 21. 4. 1993

⁹³ Kunštát Miroslav. *Česko-rakouské paralely: Sbližování sousedů, které není přímočaré*. In Pick, Otto; Handl, Vladimír (eds.). *Zahraniční politika České republiky 1993-2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: ÚMV, 2004. s. 84

⁹⁴ Suppan, Arnold. *Rakušané a Češi. Nepřející sousedé?* Listy 2007, č. 1. Dostupné na <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=071&clanek=010713>. (poslední přístup 2.11.2010). Jde o Protokol z jednání mezi českou a rakouskou vládou, vedených mezi předsedou vlády Zemanem a spolkovým kancléřem Schüsselem za účasti komisaře Verheugena.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Text Melkského protokolu dostupný na http://www.umweltbundesamt.at/fileadmin/site/umweltthemen/kernenergie/temelin/Melk/melk_prot_d_e.pdf (poslední přístup 13. 4. 2011)

Stejně jako v případě Německa i vztahy s Rakouskem posouval kupředu mimo jiné Václav Havel. Prezident si 15. března 1993 během své první zahraniční cesty po inauguraci v projevu na Vídeňské univerzitě posteskl, že Češi a Rakušané žili přes vzájemnou „příbuznost velmi dlouho spíše vedle sebe než společně“ a že jejich vztahy ve 20. století charakterizovala „spíše rozpaky, trpkost, podezřívání a závist než skutečně tvůrčí spolupráce“. Havel ve svém projevu, jehož obsah konzultoval s předními historiky, neopomněl okolnosti předválečného soužití Čechů a Němců v jednom státě. Prohlásil, že se „mnoho našich německy mluvících spoluobčanů“ postavila na stranu Adolfa Hitlera, čímž napomohla k „podrobení“ Československa. To podle Havla „způsobilo ve vzájemných vztazích ještě hlubší trhlinu“.⁹⁷ Podle Miroslava Kunštáta byla řeč na univerzitní půdě dlouho připravovaným signálem, který měl podle původních představ naznačit, že česko-rakouské vztahy jsou ve velmi dobrém stavu. Konečné vyznění návštěvy, která se konala po dlouhých letech absence návštěv hlav států ve Vídni, přehlušily ale diskuse o Temelínu a odsunu sudetských Němců, respektive Rakušanů.⁹⁸

Také rakouský prezident Thomas Klestil dal česko-rakouským vztahům zajímavý impuls. Spolu se svým protějškem Havlem iniciovali sérii nepravidelných setkání a konzultací hlav států střední Evropy. V rámci litomyšlského uskupení L-7 se na summitech setkávali nejen zástupci Česka a Rakouska, ale i Německa, Polska, Slovenska, Maďarska a Slovinska, případně dalších států. Po oživení visegrádské spolupráce po roce 1998 ale význam litomyšlských dialogů klesal.⁹⁹

Bilaterální vztahy s Rakouskem v období „mladé“ samostatné České republiky nejlépe charakterizuje slovo „nezájem“. Rakouská zahraniční politika se plně koncentrovala na končící přístupová vyjednání o vstupu své země do EU, zatímco Českou republiku teprve první kroky na dlouhé cestě do Evropské unie teprve čekaly. Vzájemné vztahy se během let českého vyjednávání o vstupu do Unie postupně dále komplikovaly.

⁹⁷ Projev Václava Havla na Vídeňské univerzitě, 15. března 1993. Dostupné na <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/> (poslední přístup 5.5. 2011)

⁹⁸ Kunštát Miroslav. *Česko-rakouské paralely: Sbližování sousedů, které není přímočaré*. In Pick, Otto; Handl, Vladimír (eds.). *Zahraniční politika České republiky 1993-2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: ÚMV, 2004. s. 85

⁹⁹ Tamtéž.

3. KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA

3.1 HLAVNÍ TÉMA

Hlavní téma v *Sudetendeutsche Zeitung*

Prvním úkolem obsahové analýzy bylo kvantitativním způsobem popsat mediální agendu listu, tedy zjistit, o kterých tématech sudetoněmecké listy pojednávají, jak často, a kterým tématům se vyhýbají. „Hlavní téma“ definuje kódovací kniha (v příloze), která zároveň obsahuje definice všech proměnných, jako zásadní námět textu nebo základní událost, o níž text pojednává. Týdeník *Sudetendeutsche Zeitung* se v letech 1997 až 2004 nejvíce zajímal o „setkání a aktivity spolků a kruhů“. Nejružnější aktivity těchto sudetoněmeckých sdružení jsou hlavním námětem článku v plných 13 % případů. Druhým nejčtenějším tématem byla kultura (10 %), třetím nejhojněji zastoupeným námětem se staly „personálie“. Informace biografického typu (zejména zprávy o životních jubileích či úmrtí významných členů sudetoněmecké komunity) tvořily 9,5 % článků.

Poměrně často vzpomínají autoři či dopisovatelé *SdZ* na někdejší vlast, tedy Československo (8,1 % článků), připomínají si města či vesnice, ve kterých žili, lidi, které znali, zvyky a tradice, které udržovali. Artikulují ale i své zážitky spojené s odsunem sudetských Němců z ČSR (5,6 %), případně píšou o Benešových dekretech a prezidentovi Edvardu Benešovi (4,2 %). Část článků se pak věnuje i konfiskacím majetku, ke kterým z nařízení Benešových dekretů došlo (1,5%) a také odškodnění – ať už Čechů Němci nebo Němců Čechy - za příkoří utrpěná ve válce a v době krátce po ní (1,5 % článků). Témata jako „2. světová válka“, „nacismus, Hitler“ či „Mnichovská dohoda“ jsou v listu ve sledovaném období naopak zastoupena marginálně, dohromady celkem v 1,7 %.

Tématům souvisejícím s rozšiřováním Evropské unie se věnuje celkem 4,4 % publikovaných článků. Zatímco o vstupu České republiky do Unie referuje *Sudetendeutsche Zeitung* ve 3 % všech publikovaných textů, o průběhu přístupových jednáních a souvisejících problémech ostatních kandidátských zemí (Slovinsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko...) noviny téměř neinformují (0,5 %). Obecně o rozšíření Unie informuje necelé 1 % zveřejněných článků.

Texty věnované české a německé ekonomice či hospodářství v týdeníku téměř nenajdeme (dohromady 0,4 %). O české domácí či zahraniční politice se v týdeníku nepíše nijak často (celkem 2 %), ani o té německé (celkem 1,9 %). Výjimkou jsou zvláště sledované česko-německé diplomatické styky (1,8 %). Ještě častěji (ve 4,5 % článků) se ale

Sudetendeutsche Zeitung zajímají o neformální dialog mezi Čechy a Němci a o vzájemnou spolupráci.

Tabulka 1: Hlavní téma článků v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Tabulka 2: Hlavní téma článků v Sudetenpost dle četnosti

Hlavní téma článku SdZ	%
Setkání a aktivity spolků, kruhů	13
Kultura	10
Personálie	9,5
Vzpomínky na vlast	8,1
Odsun	5,6
Neformální dialog Češi, Němci, spolupráce	4,5
Benešovy dekrety, Beneš	4,2
Historie	4,1
Církev	3,6
Politické požadavky odsunutých	3,1
Přístup ČR k EU	3
SL, SLÖ	2
Zahraničí	1,9
Diplomatické styky ČR-SRN	1,8
Mládež, školství, vzdělání	1,8
Menšiny, lidská práva	1,7
ČR vnitrostátní politika	1,5
SRN vnitrostátní politika	1,5
Konfiskace, restituce	1,5
Odškodnění	1,5
Rozšíření EU	0,9
2. světová válka	0,8
Nacismus, Hitler	0,8
Vstup ostatních zemí do EU	0,5
ČR zahraniční politika	0,5
SRN zahraniční politika	0,4
ČR hospodářství, ekonomika	0,2
SRN hospodářství, ekonomika	0,2
Vstup ČR do NATO	0,1
Mnichov	0,1
Nezařaditelné	11,6

Hlavní téma článku SuPo	%
Setkání a aktivity spolků, kruhů	14,3
Kultura	8,2
Benešovy dekrety, Beneš	7,9
Odsun	6,7
Personálie	5,3
Mládež, školství, vzdělání	5,3
Odškodnění	4,9
Přístup ČR k EU	4,6
Politické požadavky odsunutých	4,4
Vzpomínky na vlast	4,1
Neformální dialog Češi - Rak., spolupráce	3,7
Historie	2,8
Konfiskace, restituce	2,7
Církev	2,7
Menšiny, lidská práva	2
SLÖ, SL	1,7
ČR vnitrostátní politika	1,7
Nacismus, Hitler	1,4
Zahraničí	0,9
Rozšíření EU	0,8
Přístup ostatních zemí k EU	0,7
2. světová válka	0,7
Diplomatické styky ČR-RAK	0,5
ČR zahraniční politika	0,4
AVNOJ	0,3
Mnichov	0,3
Vstup ČR do NATO	0,3
Temelín, atomová energie	0,3
ČR hospodářství, ekonomika	0,2
RAK politika	0,2
Nezařaditelné	10,3

Hlavní téma v Sudetenpost

Sledované téma „přístup ČR k EU“ se v Sudetenpost jako hlavní téma vyskytuje v období mezi roky 1997 až 2004 ve 4,6 % článků. O „přístupu ostatních zemí k EU“ list informuje ještě sporadičtěji – v 0,7 % textů. Obecně se o „rozšíření EU“ v rakouském sudetoněmeckém čtrnáctideníku píše v 0,8 % článků.

Nejvíce (14,3 % textů) se Sudetenpost stejně jako SdZ zajímají o „setkání a aktivity sudetoněmeckých spolků a kruhů“ a o „kulturu“ (8,2 % textů). Třetím nejčastějším hlavním tématem je pak námět „Beneš, Benešovy dekrety“, Sudetenpost píše o československém exprezidentovi či jeho výnosech v 7,9 % případů. Jugoslávské výnosy AVNOJ byly přitom hlavním tématem jen zanedbatelného počtu článků (0,3 %). Zhruba 2,7 % textů se primárně zabývá konfiskacemi sudetoněmeckého majetku a následnými restitucemi, necelých 5 % článků se věnuje odškodnění Čechů a odsunutých sudetských Němců (Rakušanů) za válečné či poválečné utrpení či škody. „Politické požadavky odsunutých“ sleduje 4,4 % textů.

Tématům spojeným s obdobím protektorátu či s válkou je naopak věnován podobně jako v případě Sudetendeutsche Zeitung minimální prostor. O „Mnichovské dohodě“ píše Sudetenpost v 0,3 % a o „nacismu a Adolfu Hitlerovi“ v 1,4 % případů, „2. světová válka“ se stala hlavním námětem článku v pouhých 0,7 % textů.

Zastoupení tematiky vstupu České republiky do EU v průběhu sledovaných let

Kvantitativní analýza poskytla také informace o zastoupení primárně sledovaného tématu „vstup ČR do EU“ v jednotlivých analyzovaných letech.¹⁰⁰ V obou periodících lze pozorovat výrazný nárůst této tematiky v roce 2002, kdy se zejména v souvislosti s nadcházejícími volbami v Rakousku, České republice a Maďarsku vyhrotila situace kolem Benešových dekretů. Vstupu ČR do EU se v roce 2002 věnovalo 5,9 % článků publikovaných v Sudetendeutsche Zeitung a 6,9 % textů publikovaných v Sudetenpost. V rámci kvantitativní analýzy byl sledován i výskyt tématu „Benešovy dekrety, Beneš“ v jednotlivých sledovaných letech. V žádném ze sledovaných roků (ani v SdZ ani v SuPo) ale analýza nedetekovala výraznější nárůst četnosti článků s touto problematikou.

Tabulka 3: Zastoupení hlavního tématu vstup ČR do EU v letech 1998 – 2004 v Sudetendeutsche Zeitung

Vstup ČR do EU v SdZ v jednotlivých letech	%
1998	2,1
1999	3,2
2000	3,1
2001	3,9
2002	5,9
2003	4,2
2004	4,1

Tabulka 4: Zastoupení hlavního tématu vstup ČR do EU v letech 1998 – 2004 v Sudetenpost

Vstup ČR do EU v SuPo v jednotlivých letech	%
1998	2
1999	4,1
2000	3,8
2001	4,5
2002	6,9
2003	3,5
2004	3,1

¹⁰⁰ Ročník 1997 není do tabulky zařazen, protože bylo sledováno jediné (prosincové) číslo.

3.2 VEDLEJŠÍ TÉMA

Vedlejší téma v *Sudetendeutsche Zeitung*

Neméně podstatnou částí kvantitativní analýzy bylo monitorovat vedlejší téma, neboli druhotný námět článku, který může být podstatnou vypovědí o tom, v jakém kontextu se o té které problematice (v případě této studie o vstupu ČR do EU) referuje. Zatímco jako hlavní téma se „přístup ČR k EU“ objevil v pouhých 3 % článků, coby vedlejší téma se vyskytuje mnohem častěji. Stává se třetím nejčastějším námětem textů publikovaných v SdZ ve sledovaném období (8,4 %). Stejně jako u analýzy četností hlavních témat článků je i u rozboru četností vedlejších témat patrné, že „vstupu ostatních kandidátských zemí do EU“ věnuje list mnohem méně pozornosti než vstupu Česka do Evropské unie (0,6 % vs. 8,4 %). Ani obecné informace o „rozšíření Evropské unie“ nejsou na stránkách SdZ nijak hojné (0,9 %).

Takřka všudypřítomné je naopak téma „Beneš, Benešovy dekrety“, které se jako vedlejší námět vyskytuje mnohem častěji – ve 13,1 % článků – než jako téma hlavní. I zde je tak parné, že se někdejší československý prezident Edvard Beneš a Sudetoněmeckým krajanským sdružením kritizované dekrety stávají základním námětem článků jen zřídkakdy, coby doplňkové téma ale posloužily mnohem častěji. Nejvýznamnějším vedlejším tématem v člancích publikovaných v *Sudetendeutsche Zeitung* od prosince 1997 do května 2004 však byla „kultura“. Přestože jsou články, jejichž vedlejším tématem se staly Benešovy dekrety, tak početné, o konfiskace zabaveného majetku a jejich případné restituce se týdeník zajímá výjimečně (0,3 %).

Témata týkající se Mnichovské dohody, okupace Československa, nacistických zločinů či 2. světové války („Mnichov“, „nacismus, Hitler“, „2. světová válka“) se jako vedlejší námět článků vyskytují celkem v 6,2 %, tedy mnohem častěji než coby hlavní téma (dohromady celkem jen 1,7 %). Také „odsun“ zpracovávají SdZ jako vedlejší téma poměrně často, v 7,5 %. Vydatně zastoupena jsou církevní témata („církev“) – také v 7,5 %, „politické požadavky odsunutých“ (skoro 6 % publikovaných článků) a téma „neformálního dialogu a spolupráce mezi Čechy a Němci“ (5,3 %).

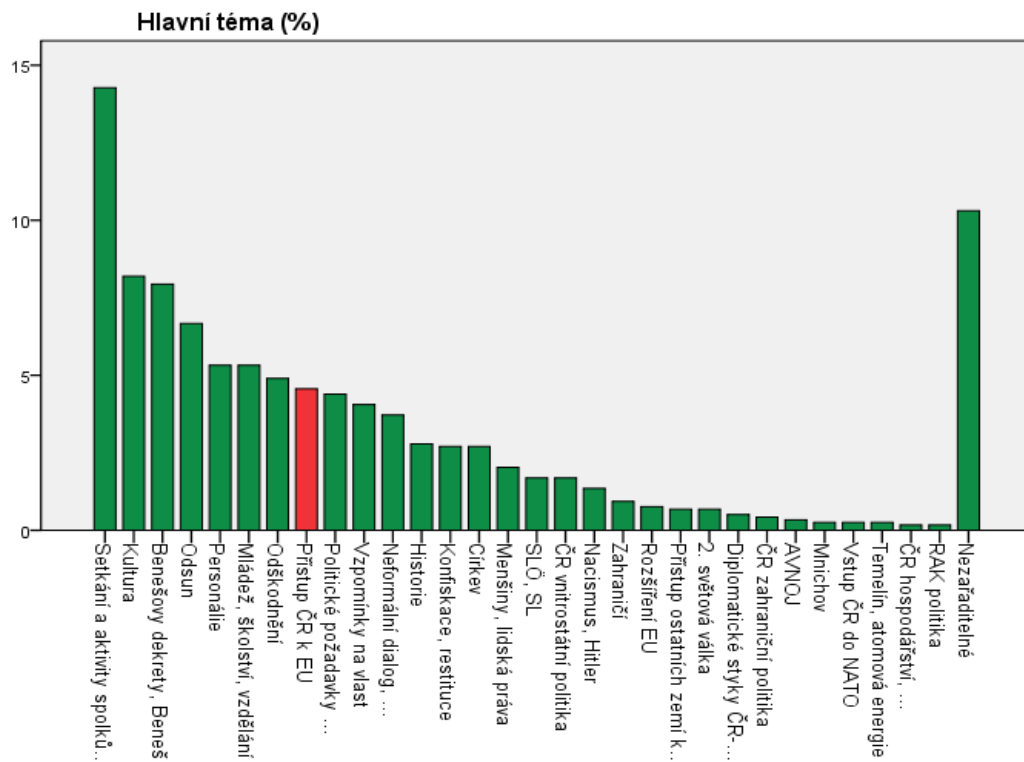
Tabulka 5: Vedlejší téma článků v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Tabulka 6: Vedlejší téma článků v Sudetenpost dle četnosti

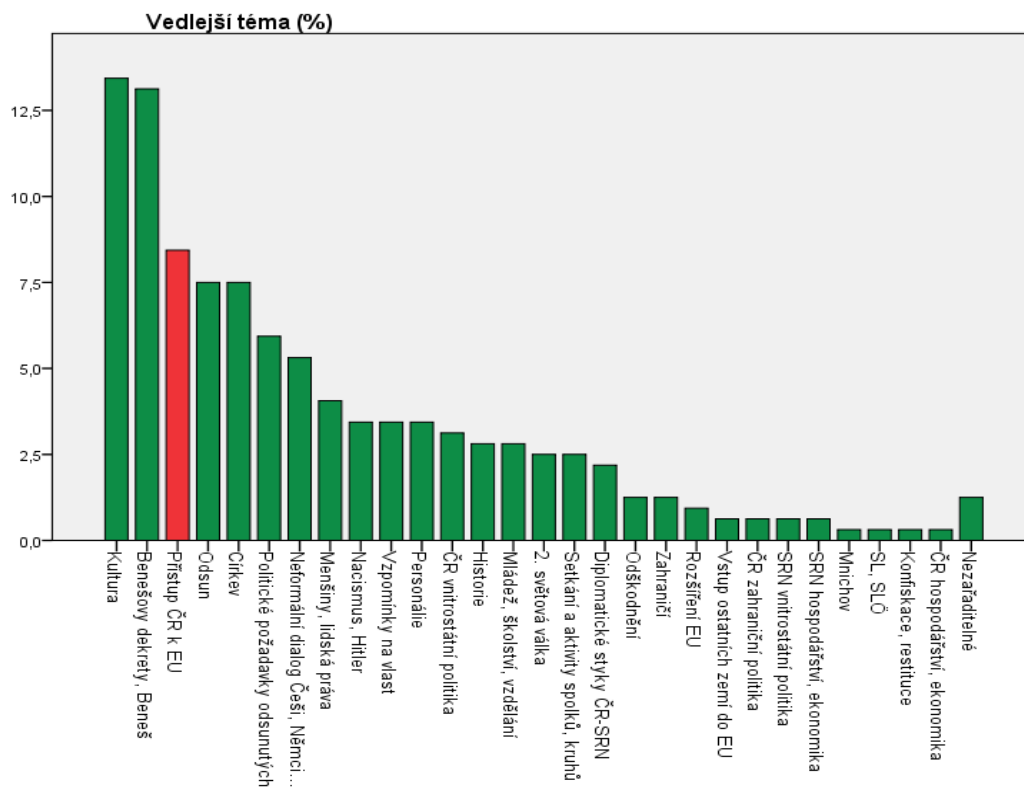
Vedlejší téma článku SdZ	%
Kultura	13,4
Benešovy dekrety, Beneš	13,1
Přístup ČR k EU	8,4
Odsun	7,5
Církev	7,5
Politické požadavky odsunutých	5,9
Neformální dialog Češi, Němci, spolupráce	5,3
Menšiny, lidská práva	4,1
Nacismus, Hitler	3,4
Vzpomínky na vlast	3,4
Personálie	3,4
ČR vnitrostátní politika	3,1
Historie	2,8
Mládež, školství, vzdělání	2,8
2. světová válka	2,5
Setkání a aktivity spolků, kruhů	2,5
Diplomatické styky ČR-SRN	2,2
Odškodnění	1,3
Zahraničí	1,3
Rozšíření EU	0,9
Vstup ostatních zemí do EU	0,6
ČR zahraniční politika	0,6
SRN vnitrostátní politika	0,6
SRN hospodářství, ekonomika	0,6
Mnichov	0,3
SL, SLÖ	0,3
ČR hospodářství, ekonomika	0,3
Konfiskace, restituce	0,3

Vedlejší téma článku SuPo	%
Benešovy dekrety, Beneš	25,2
Přístup ČR k EU	18,9
Odsun	11,2
Politické požadavky odsunutých	5,9
Neformální dialog Češi – Rak. spolupráce	4,9
Přístup ostatních zemí k EU	4,2
Konfiskace, restituce	4,2
Menšiny, lidská práva	3,1
Nacismus, Hitler	2,4
Odškodnění	2,4
AVNOJ	2,4
Rozšíření EU	2,1
Temelín, atomová energie	1,7
Církev	1,7
Historie	1,7
Diplomatické styky ČR-RAK	1,4
Mládež, školství, vzdělání	1
2. světová válka	0,7
Vstup ČR do NATO	0,7
ČR hospodářství, ekonomika	0,7
Setkání a aktivity spolků, kruhů	0,3
ČR vnitrostátní politika	0,3
ČR zahraniční politika	0,3
Kultura	0,3
Personálie	0,3
Nezařaditelné	1,4

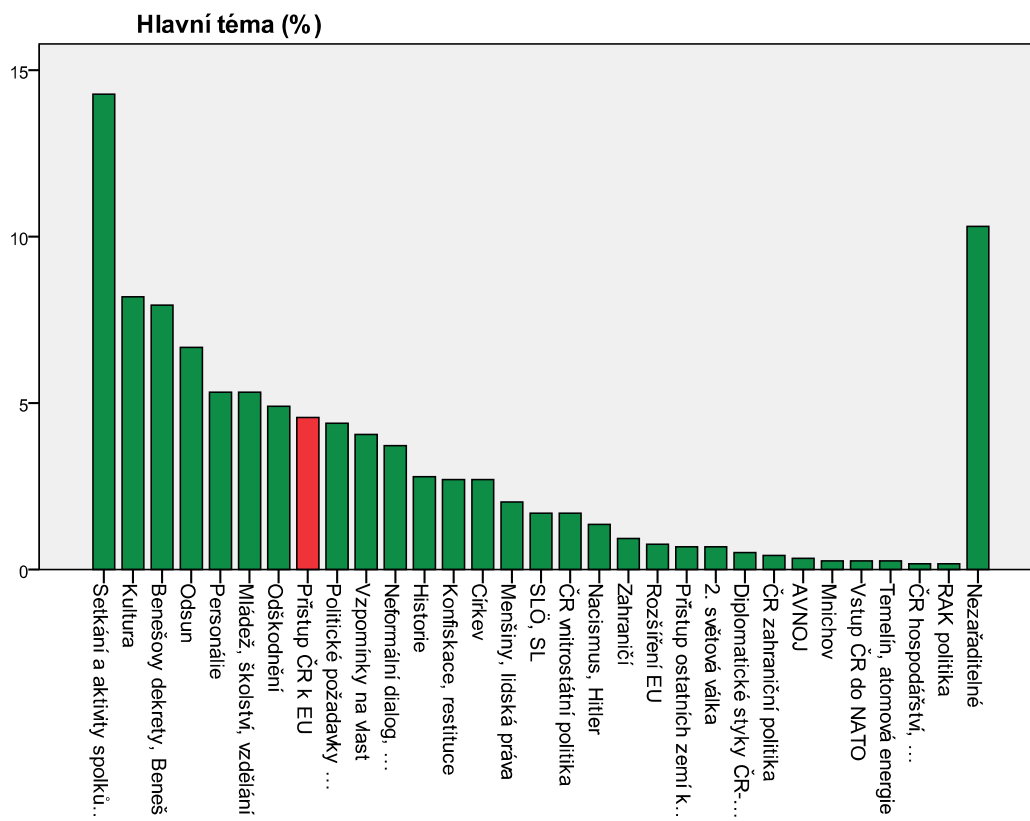
Graf 1: Hlavní téma článků v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti (%)

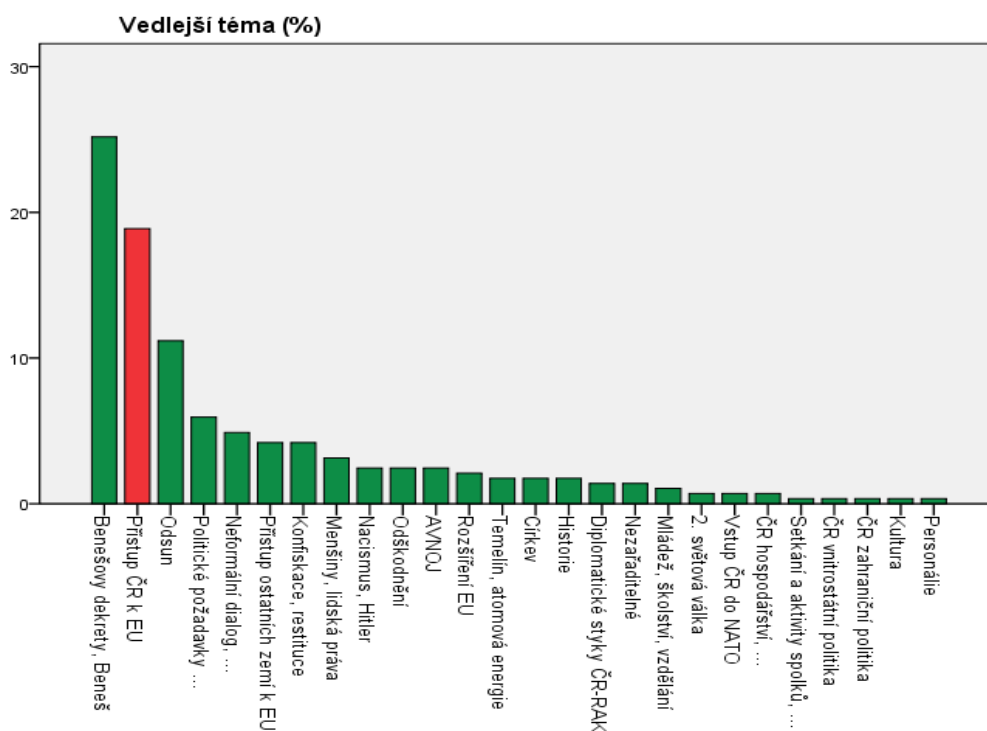
Graf 2: Vedlejší téma článků Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti (%)

Graf 3: Hlavní téma článků v Sudetenpost dle četnosti (%)

Graf 4: Vedlejší téma článků v Sudetenpost dle četnosti (%)

Vedlejší téma Sudetenpost

Zatímco coby hlavní téma se „Benešovy dekrety a Edvard Beneš“ vyskytují zhruba v 8 % článků Sudetenpost, jako vedlejší téma v tomto listu jasně dominují. Ve sledovaných textech v letech 1997 až 2004 se staly vedlejším námětem v 25,2 % textů. Také téma „přístup ČR k EU“ se na stránkách Sudetenpost jako vedlejší téma vyskytuje velmi často, v 18,9 % článků. Stejně tak čtrnáctideník píše častěji i o „přístupu ostatních zemí k EU“ (4,2 %). Za zmínku stojí i hojně se vyskytující námět „odsun“ (11,2 %). Události spojené s válkou a okupací (nacismus, Hitler; 2. světová válka; Mnichov) se staly vedlejším tématem celkem v 3,1 % článků. Česká vnitrostátní a zahraniční politika a české hospodářství a ekonomika jsou vedlejším námětem textů v Sudetenpost málokdy (celkem v 1,3 % textů). Rakouská domácí či zahraniční politika a hospodářství nejsou vedlejším tématem vůbec (0 %).

Kontext problematiky vstupu ČR do EU

Kvantitativní obsahová analýza umožnila určit kontext, o kterém se v Sudetendeutsche Zeitung a v Sudetenpost o vstupu ČR do EU psalo. Ve zprávách o české integraci, kde se vyskytovalo nějaké vedlejší téma, jasně coby doprovodný námět převažovaly Benešovy dekrety. Ty se objevují v 10 % textů SdZ, které primárně píší o přístupu Česka k EU, a ve 12 % článků Sudetenpost, které primárně píší o přístupu Česka k EU.

Problematika začlenění České republiky do evropských struktur je v člancích SdZ dále slučována například s tématy rozšíření EU a politické požadavky odsunutých. Texty Sudetenpost doprovázejí články o vstupu ČR do Evropské unie nejčastěji tématy jako je přístup ostatních k EU nebo konfiskace a restituce.

3.3 HLAVNÍ AKTÉŘI V SUDETENDEUTSCHE ZEITUNG A SUDETENPOST

Kvantitativní obsahová analýza sudetoněmeckých periodik také sledovala, který aktér se v publikovaných článcích objevuje nejčastěji. Analýza ukázala, že hlavním aktérem¹⁰¹ byla (jak ve vydáních německých Sudetendeutsche Zeitung – téměř 70 %, tak ve výtiscích Sudetenpost – 46,5 %)¹⁰² v naprosté většině případů osoba jiná, než které nabízel seznam sestavený na základě pilotní studie. Většinou jí byl některý z méně známých činovníků jednotlivých okresních či krajských skupin SL nebo SLÖ, protože oba listy kladou velký důraz na zpravodajství z těchto regionálních spolků. V první pěťici se ale shodně v obou periodících umístili někdejší český premiér Miloš Zeman, jehož jméno se v Sudetendeutsche Zeitung i v Sudetenpost objevuje nejčastěji (v SdZ 6,7 %; v SuPo 7,5 %), dále bývalý předseda a nynější mluvčí SL Bernd Posselt (v SdZ 5,7 %; v SuPo 7,1 %) a bývalý německý kancléř Gerhard Schröder (v SdZ 3,2 %; v SuPo 6,4 %).

Oboje sudetoněmecké noviny často píší také o českém exprezidentovi Václavu Havlovi (SdZ 2,5 %; SuPo 6,1 %). V německém týdeníku Sudetendeutsche Zeitung se na přední příčce umístil ještě bývalý předseda vlády Václav Klaus (3,2 %). V článcích rakouského Sudetenpost je zase hojně zastoupen Jan Kavan (2,7 %), který zastával funkci ministra zahraničních věcí v Zemanově vládě.

Z českých politiků se ve výběru častěji objevuje ještě jméno českého sociálnědemokratického expremiéra Vladimíra Špidly. Mezi německými politiky figuruje někdejší ministr zahraničí ze Strany zelených Joschka Fischer, bývalý kancléř Helmut Kohl (CDU) a jeho ministr zahraničních věcí Klaus Kinkel (FDP) a samozřejmě bavorský premiér Edmund Stoiber (CSU). Rakouští politici jsou zastoupeni krajně pravicovým populistou Jörgem Haiderem (FPÖ), lidoveckým kancléřem Wolfgangem Schüssellem, zahraniční ministryní Schüsselova kabinetu Benitou- Ferrero Waldnerovou (ÖVP) či vicekancléřkou Susanne Riess-Passerovou (FPÖ). V Sudetenpost se poměrně často objevuje i jméno hornorakouského hejtmana Josefa Pühringera (ÖVP). Za zmínku stojí ještě jméno předsedkyně Svazu vyhnanců (Bund der Vertriebenen, BdV) Eriky Steinbachové, někdejšího mluvčího sudetoněmecké národnostní skupiny a expředsedy SL Franze Neubauera, jeho následovníka ve funkci mluvčího Johanna Böhma nebo předsedy SLÖ Gerharda Zeihsele. Ze zástupců Evropské unie se ve studovaných

¹⁰¹ Hlavním aktérem se rozumí osoba, která je původcem, účastníkem nebo předmětem popisovaného děje, události nebo se k ní zásadním způsobem vztahuje či vyjadřuje.

¹⁰² Jde o procentuální zastoupení z článků, kde se nějaký hlavní aktér vyskytuje.

textech v SdZ a Sudetenpost hojněji objevuje pouze někdejší evropský komisař pro rozšíření Günter Verheugen.¹⁰³

Tabulka 7: Hlavní aktér článků v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Tabulka 8: Hlavní aktér článků v Sudetenpost dle četnosti

Hlavní aktér SdZ	%
Jiný	69,7
Miloš Zeman	6,7
Bernd Posselt	5,7
Václav Klaus	3,2
Gerhard Schröder	3,2
Václav Havel	2,5
Erika Steinbachová	1,9
Günter Verheugen	1,3
Edmund Stoiber	1,3
Franz Neubauer	1
Klaus Kinkel	1
Vladimír Špidla	0,6
Joschka Fischer	0,6
Gerhard Zeihsel	0,3
Johann Böhm	0,3
Josef Pühringer	0,3
Helmut Kohl	0,3

Hlavní aktér SuPo	%
Jiný	46.5
Miloš Zeman	7.5
Bernd Posselt	7.1
Gerhard Schröder	6.4
Václav Havel	6.1
Jan Kavan	2.7
Karsten Eder	2.4
Jörg Haider	2.4
Günter Verheugen	2.4
Edmund Stoiber	2.4
Franz Neubauer	2
Wolfgang Schüssel	2
Gerhard Zeihsel	1.7
Johann Böhm	1.7
Josef Pühringer	1.7
Václav Klaus	1.4
Benita Ferrero-Waldnerová	1.4
Erika Steinbachová	1
Vladimír Špidla	0.7
Thomas Klestil	0.3
Susanne Ries-Passerová	0.3

¹⁰³ Protože bylo zastoupení jednotlivých aktérů poměrně malé, nebylo možné sledovat, kteří z aktérů se objevili nejčastěji v souvislosti s tématem „vstup ČR do EU“.

3.4 HLAVNÍ INSTITUCE V SUDETENDEUTSCHE ZEITUNG A SUDETENPOST

Zdaleka nejhojněji zastoupenou institucí (tj. organizací, politickou stranou, spolkem apod., který zásadním způsobem vystupuje v souvislosti s popisovaným dějem, událostí) v Sudetendeutsche Zeitung i v Sudetenpost je instituce jiná než z nabídky sledovaných, většinou šlo o nejrůznější spolky a kruhy SL či SLÖ. O jiné instituci se v SdZ píše v 63,7 % textů, v SuPo pak ve 44,7 % článků.¹⁰⁴

V obou periodických jsou často zmiňována sudetoněmecká krajanská sdružení. V Sudetendeutsche Zeitung se o Sudetoněmeckém krajanském sdružení píše v 6,8 % článků, o Sudetoněmeckém krajanské sdružení v Rakousku pak v 3,9 % textů. Na stránkách Sudetenpost zmiňují autoři SLÖ jako hlavní instituci v 13 % a SL v 7,3 % článků.

Poměrně hojně se v obou listech píše i o Svazu vyhnanců (3,2 % článků SdZ a v 4,1 % textech v SuPo). Nejčastěji zmiňovanou stranou v SdZ je bavorská CSU (v 3,2 %), v SuPo se nejhojněji píše o FPÖ (5,7 %). O českých politických stranách (ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, US) se v listech píše zřídka (většina z nich je coby hlavní instituce zastoupena v méně než 1 % textů).

O institucích Evropské unie (EU obecně, Evropská komise, Evropský parlament) informují SdZ celkem v 6 % článků, v SuPo v 8,5 % článků. Četnost výskytu instituce Rady Evropy Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku byla také monitorována, její výskyt byl ale tak zanedbatelný, že není do celkového přehledu zařazena. Úplný přehled sledovaných institucí lze najít v kódovací knize v příloze.

¹⁰⁴ Jde o procentuální zastoupení institucí z článků, kde se nějaká hlavní instituce vyskytuje.

Tabulka 9: Hlavní instituce v článcích v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Tabulka 10: Hlavní instituce v článcích v Sudetenpost dle četnosti

Hlavní instituce SdZ	%
Jiná	63,7
SL	6,8
SLÖ	3,9
SRN vláda	3,9
BdV	3,2
CSU	3,2
EU obecně	2,8
ČR vláda	2,1
Evropská komise	1,8
ČR parlament	1,4
Evropský parlament	1,4
SPD	1,1
CDU	1,1
Die Grünen	0,7
ČSSD	0,7
ODS	0,7
KSČ	0,7
KDU-ČSL	0,4
SRN parlament	0,4

Hlavní instituce SuPo	%
Jiná	44,7
SLÖ	13
SL	7,3
FPÖ	5,7
Evropský parlament	4,5
BdV	4,1
CSU	3,3
EU obecně	2,8
ÖVP	2
RAK vláda	2
RAK parlament	2
ČR vláda	1,6
ČSSD	1,2
US	1,2
ČR parlament	1,2
Evropská komise	1,2
SPÖ	0,4
ODS	0,4
KDU-ČSL	0,4
KSČ	0,4

3.5 HODNOCENÍ VSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE

Jádrem kvantitativní analýzy sledovaných periodik byl výzkum nejčastějších názorových proudů, které se v *Sudetendeutsche Zeitung* a v *Sudetenpost* objevují v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie. Ze všech textů v *Sudetendeutsche Zeitung* i *Sudetenpost*, které přístup Česka k Unii hodnotí, spojuje drtivá většina z nich českou kandidaturu s tématem Benešových dekretů. Chystané rozšíření EU o ČR hodnotí SdZ i *Sudetenpost*, jak dokazuje analýza, jako problematické.¹⁰⁵

3.5.1 Hlavní hodnocení vstupu ČR do EU v *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost*

Pouhých necelých 7 % textů publikovaných ve studovaném období V *Sudetendeutsche Zeitung* hodnotí chystané rozšíření evropských struktur o Českou republiku bezvýhradně kladně a Benešovy dekrety vůbec nezmiňuje. Názor, že Benešovy dekrety nejsou překážkou na cestě ČR do EU, zastává 9,2 % článků. Naprostá většina textů (43,7 %) sice kritizuje Benešovy dekrety, Českou republiku by ale přesto v Unii přivítala ráda. Zhruba třetina z článků, které vstup ČR do EU v SdZ hodnotí, zastává k prezidentským výnosům Edvarda Beneše vyhrčenější postoj. Tyto texty mají nejen za to, že Česko do Unie s dekrety nepatří, ale dokonce požadují, aby Praha před přijetím do evropských struktur inkriminované dokumenty zrušila. 23 % článků, které na vstup ČR do EU vyjadřují nějaký názor, podmiňuje členství Česka v Evropské unii zrušením dekretů. Nejradikálnější názor, který se na stránkách *Sudetendeutsche Zeitung* v souvislosti se vstupem ČR do EU objevuje, zastupuje skupina textů, které podmiňují vstupenku Česka do Evropské unie nejen zrušením Benešových dekretů, ale také splněním dalších požadavků, které sahají od omluvy za odsun až po majetkové nároky.

¹⁰⁵ Podrobné definice jednotlivých názorových proudů, hodnotících vstup ČR do EU, jsou v kódovací knize.

Tabulka 11: Hlavní hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Hlavní hodnocení přijetí ČR do EU v SdZ	%
kladné , ale s kritikou Benešových dekretů	43,7
podmiňuje členství ČR v EU zrušením Benešových dekretů	23
podmiňuje přijetí ČR do EU zrušením Benešových dekretů a jinými požadavky (majetkovými, omluva)	11,5
Benešovy dekrety nejsou překážkou pro vstup ČR do EU	9,2
kladné	6,9
smíšené	5,7

Tabulka 12: Hlavní hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v Sudetenpost dle četnosti

Hlavní hodnocení přijetí ČR do EU v SuPo	%
podmiňuje členství ČR v EU zrušením Benešových dekretů	51
Benešovy dekrety nejsou překážkou pro vstup ČR do EU	18,5
smíšené	10,6
kladné , ale s kritikou Benešových dekretů	9,3
podmiňuje přijetí ČR do EU zrušením Benešových dekretů a jinými požadavky (majetkovými, omluva)	6,6
kladné	0,4

Nadpoloviční většina článků publikovaných v Sudetenpost v období kolem vstupu České republiky do Evropské unie (1997-2004) ve svém hlavním hodnocení podmiňuje přijetí Česka zrušením Benešových dekretů. Textů, které ve svém hlavním hodnocení tohoto aktu reprezentují tento názor je plných 51 %. Naopak 18,5 % článků prezentuje opačný názor, že Benešovy dekrety nejsou překážkou vstupu České republiky do Evropské unie. Nejostřejší stanovisko k přijetí Česka do evropských struktur zastává 6,6 % textů, jejichž autoři podmiňují přijetí ČR do EU nejen zrušením Benešových dekretů, ale i jinými požadavky, a to majetkovými či omluvou. Kladně – ovšem s výhradami k Benešovým dekretům – hodnotí chystaný vstup Česka do evropských struktur 9,3 % textů. Bezvýhradně kladně se ke vstupu ČR do Evropské unie staví naprostá menšina článků, pouhé 0,4 %.

3.5.2 Vedlejší hodnocení vstupu ČR do EU v Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost

Obsahová analýza studovala také vedlejší hodnocení přístupu ČR k Unii. V Sudetendeutsche Zeitung dostávaly větší prostor i názory, které se k Benešovým dekretům nestavěly jako k překážce přístupu Česka k „evropské patnáctce“. Téměř čtvrtina článků SdZ (23,8 %) prezentuje Benešovy dekrety jako skutečnost, která by neměla zabránit přijetí Čechů do EU. Kladně, bez zmínky o prezidentských výnosech, hodnotí nadcházející přístup ČR 9,5 % publikovaných textů. Stejně jako v případě hlavního hodnocení ale v Sudetendeutsche Zeitung převažuje mínění, že vstup ČR do EU je sice pozitivní, Benešovy dekrety ale nejsou slučitelné s evropskými hodnotami (kladné hodnocení, ale s k kritikou Benešových dekretů, 38,1 %). Článků, které přijetí Česka do Evropské unie dokonce podmiňují zrušením sporných dekretů je pak necelá třetina (28,6 %).

I ve vedlejších hodnocení článků v Sudetenpost převládá názor, že Česká republika nemůže do Evropské unie vstoupit dokud nezruší Benešovy dekrety (40 %). Oproti hlavnímu hodnocení ale výrazně přibylo textů, které tvrdí, že Benešovy dekrety nejsou omezením pro vstup Česka Unie. Je jich skoro třetina (31,1 %). Více je ale zároveň i článků, které podmiňují přijetí České republiky do Evropské unie nejen zrušením Benešových dekretů, ale i jinými požadavky, například majetkovými či omluvou za spáchané křivdy (15,6 %). Minimálně se vyskytují texty, které přijímají vstup ČR do EU buď kladně anebo kladně, avšak s kritikou Benešových dekretů (shodně 2,2 %). Textů, které kombinují více uvedených názorů je 8,9 %.

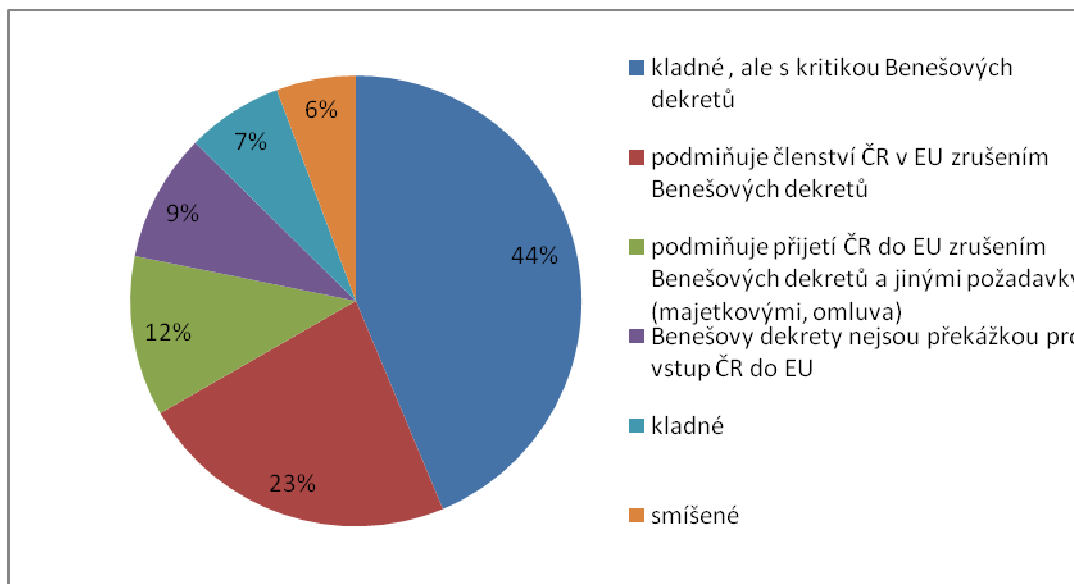
Tabulka 13: Vedlejší hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Vedlejší hodnocení vstupu ČR do EU v SdZ	%
kladné , ale s kritikou Benešových dekretů	38,1
podmiňuje členství ČR v EU zrušením Benešových dekretů	28,6
Benešovy dekrety nejsou překážkou pro vstup ČR do EU	23,8
kladné	9,5
podmiňuje přijetí ČR do EU zrušením Benešových dekretů a jinými požadavky (majetkovými, omluva)	0
smíšené	0

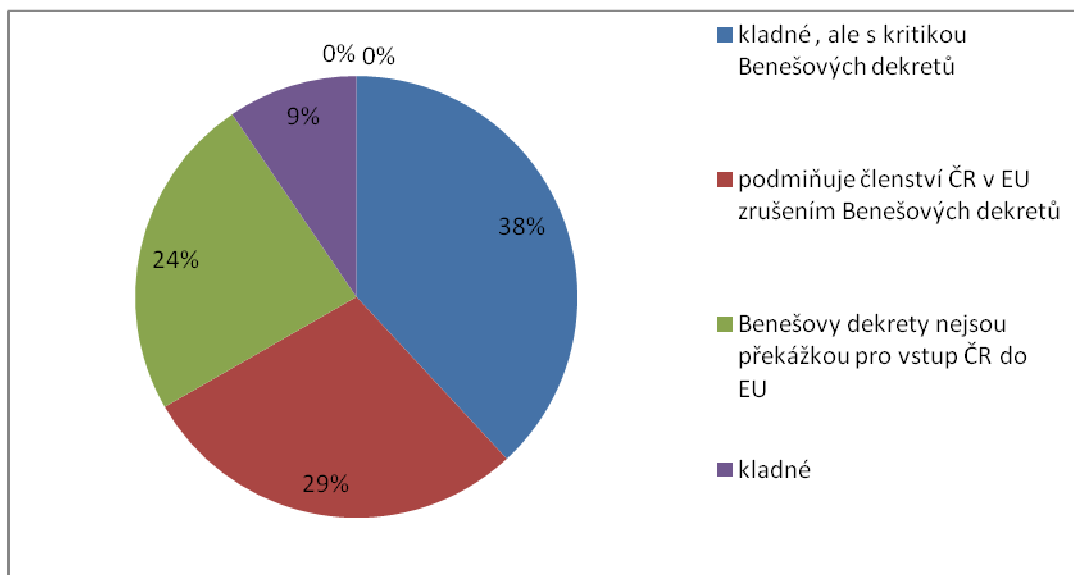
Tabulka 14: Vedlejší hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v Sudetenpost dle četnosti

Vedlejší hodnocení přijetí ČR do EU v SuPo	%
podmiňuje členství ČR v EU zrušením Benešových dekretů	40
Benešovy dekrety nejsou překážkou pro vstup ČR do EU	31,1
podmiňuje přijetí ČR do EU zrušením Benešových dekretů a jinými požadavky (majetkovými, omluva)	15,6
smíšené	8,9
kladné	2,2
kladné , ale s kritikou Benešových dekretů	2,2

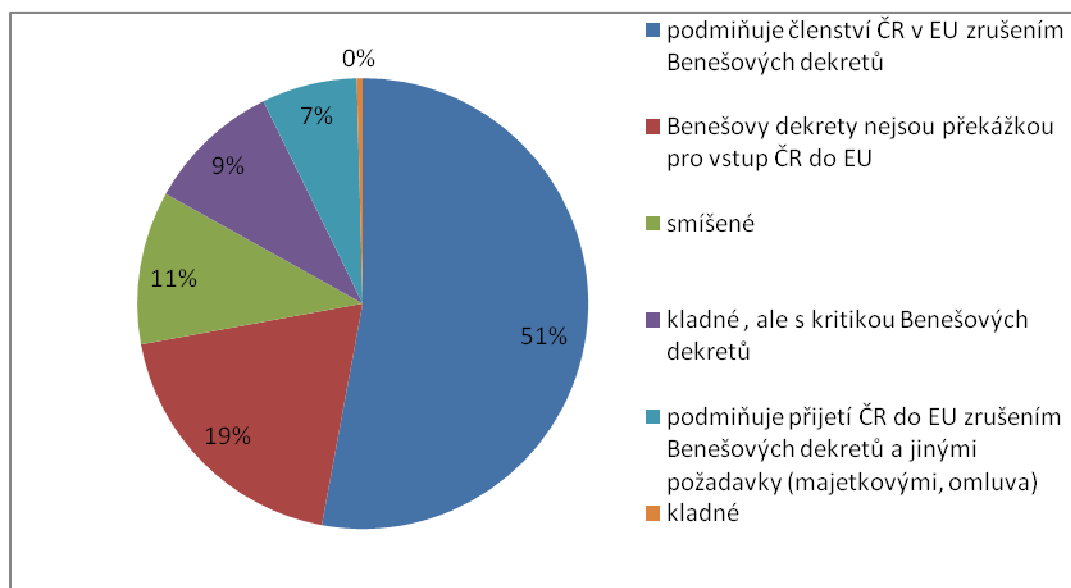
Graf 5 : Hlavní hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

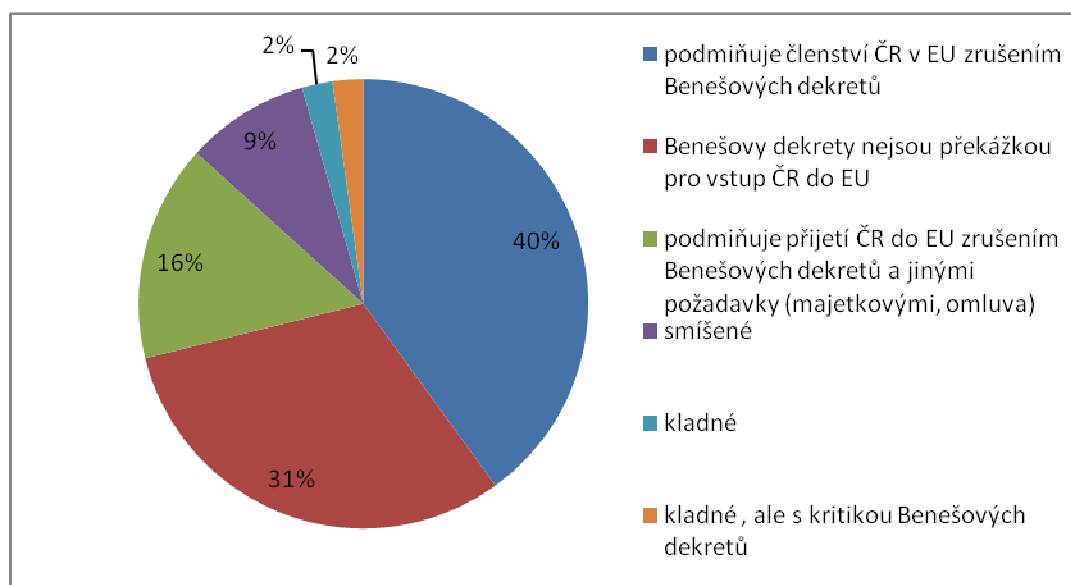
Graf 6 : Vedlejší hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v Sudetendeutsche Zeitung dle četnosti

Graf 7: Hlavní hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v SuPo dle četnosti

Graf 8: Vedlejší hodnocení přijetí ČR do EU v člancích v SuPo dle četnosti

4.KVALITATIVNÍ ANALÝZA SUDETENDEUTSCHE ZEITUNG

4.1. ČEŠI DO UNIE „OHNE WENN UND ABER“ ?

Čistě pozitivní vnímání českého vstupu do Evropské unie se v Sudetendeutsche Zeitung vyskytuje minimálně (6,9 %). Pokud se v článku výlučně kladné hodnocení objeví, pak je jeho nositelem zpravidla česká politická reprezentace, německá vláda (zejména příslušníci SPD a Die Grünen), nikoli však Sudetoněmecké krajanské sdružení. Postoj landsmanšaftu k rozšíření unie prezentovaný v SdZ je konzistentní a v zásadních otázkách neměnný. Sudetoněmecké krajanské sdružení podle vyjádření svých čelných představitelů vstup ČR a dalších devíti kandidátských zemí do Evropské unie podporuje. Zároveň ale trvá na vyřešení „bezpráví“ (*Unrecht*) spáchaného na sudetských Němcích po druhé světové válce, kterým se míní konfiskace německého majetku a následný odsun. Proto je v SdZ východní rozšíření EU a vstup České republiky zejména vnímáno spíše jako dějinná nutnost, než jako bezvýhradné pozitivum, které prospěje unii nejen ekonomicky, ale také pomůže k rozvoji míru, demokracie, práva a spravedlnosti v Evropě, jak se například vyjádřil poslanec Evropského parlamentu Hartmut Nassauer z CDU.¹⁰⁶

Jiný je přístup oficiální politické reprezentace Spolkové republiky. Už vláda kancléře Helmuta Kohla (CDU) měla na rozšíření Evropské unie o země na východ od svých hranic nemalý zájem a očekávala, že bude pro oba státy přínosem. Za základ spolupráce v rámci nové Evropy je zejména slovy německých kancléřů v listu velmi často komunikován „dialog“, „spolupráce“, „smír“ a „orientace na budoucnost“. Integrace Česka do EU je vnímána jako příležitost, které se dosud bránilo nebo ke které nebyla dostatečná vůle. Jak poznamenal na úvod výroční konference Česko-německého diskusního fóra (*Deutsch-Tschechische Gesprächsforum*) v Drážďanech tehdejší německý prezident Roman Herzog: „Na začátku i v průběhu dialogu musí být zvědavost, pochybnosti a otázky. Bez nich bude úsudek špatný, vznikne předsudek. A na předsudcích neleže stavět budoucnost. Hlubší vztahy mezi národy nesnesou žádná tabu, žádné nevysvětlené otázky minulosti, které by zatarasily cestu ke společné bilaterální a evropské budoucnosti. Musíme opustit zákopy provincialismu.“¹⁰⁷

¹⁰⁶ *DI. Tag der Begegnung in Gieslingen. SdZ, 3. 12. 2004, s. 9*

¹⁰⁷ Projev spolkového prezidenta Romana Herzoga na první výroční konferenci Česko-německého diskusního fóra v Drážďanech. In Herzog, Roman. „*Verdrängung birgt das Risiko neuer Ressentiments.*“ SdZ, 18. 12. 1998, s. 3

Ministr zahraničí poslední Kohlovy vlády Klaus Kinkel (FDP), výrazný propagátor přijetí Česka do EU bez podmínek („ohne wenn und aber“), je kvůli svému pojetí *Osterweiterung* na stránkách SdZ nezdědka terčem ostré sudetoněmecké kritiky. Od Eriky Steinbachové, prezidentky Svazu vyhnanců (*Bund der Vertriebenen*) a propagátorky projektu Centrum proti vyhánění (*Zentrum gegen Vertreibungen*), si pro svůj kladný přístup k východnímu rozšíření Unie vysloužil slogan „Ja zur Osterweiterung – aber nicht um jeden Kinkel-Preis!“¹⁰⁸ Ministr zahraničí Kinkel argumentuje, že sudetoněmecké požadavky česko-německému vztahu škodí a boří dlouhá léta budovanou důvěru mezi Čechy a Němci.¹⁰⁹ Redaktoři SdZ ho proto často kritizují za to, že v rámci svého úřadu nehájí dostatečně zájmy Němců, kterými jsou míněny požadavky sudetských Němců. Jeho slib „nechat sudetoněmeckou otázku otevřenou“, si vyhnanci překládají jako snahu odstavit je „na vedlejší kolej“, „do komory mezi další harampádt“.¹¹⁰ Z mnohých článků v SdZ lze proto vyčíst výčitku, že přistoupením na bezpodmínečné přijetí ČR do EU německá vláda Čechům příliš ustupuje.

Obdobně je v SdZ pranýřována role, kterou Klaus Kinkel sehrál v devadesátých letech při vyjednávání Česko-německé deklarace. Bilaterální dokument sudetský týdeník vnímá většinou jako „tlustou čáru“ (*Schlussstrich*), kterou za sudetoněmeckými nároky Češi a Němci udělali. Někdejší ministr zahraničí Josef Zieleniec jej naopak přirovnává k „dvojtečce“ (*Doppelpunkt*), která by mohla uvozovat další diskuse, aniž by státy zabředly do balastu minulosti, který by zatěžoval společnou budoucnost.¹¹¹

Zatímco během Kohlovy (CDU) vlády ještě žily naděje Sudetoněmeckého krajanského sdružení, že německá vláda při vyjednávání o vstupu ČR do EU přihlédně k jejich požadavkům, nástup nového ministerského předsedy Gerharda Schrödera (SPD) v roce 1998 byl ve vyhnaněcké politice do jisté míry cézurou. Ve vztahu k „*Osteuropaländer*“ pozbyly požadavky vyhnanců důležitosti. A síla reakcí v SdZ, které se na obrat bonnské *Vertriebenenpolitik* rozpoutaly, dokazuje, že ztrátu výjimečného postavení nesli sudetští

¹⁰⁸ Autor neuveden. *EU-Osterweiterung ist nicht wiederkehrende Chance, Vertreibungsunrecht zu heilen*. SdZ, 29. 5. 1998, s. 3

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Christian Schmidt. *Deutsch-tschechischer Dialog hilft bei EU-Beitritt*. SdZ, 23.1. 1998, s. 3.

Němci velmi těžce - jako „zradu“ či „studenou sprchu“.¹¹² Autoři v SdZ kritizují, že vláda sudetské Němce postavila do role jakéhosi „stínu minulosti“ (*Schatten der Vergangenheit*) a „břemene“ (*Belastung*), které by už dále nemělo zatěžovat česko-německé vztahy. Sudetští Němci se cítí být vnímáni jako anachronismus, tedy něco, co do aktuální doby nepatří. Sudetoněmecký landsmanšaft, jehož kontakty na německou politickou scénu kulminovaly zejména v 60. letech, nese skomírající podporu vládních stran s nelibostí. SdZ pranýřují německou vládu za nedostatečný způsob, kterým se za zájmy svých občanů (mluví se o „*Deutsche mit Vertriebenenhintergrund*“) staví: „*Neměli bychom polevovat v tom, že budeme nazývat křivdu pravým jménem a budeme požadovat její nápravu.*“¹¹³

Československá/česká politická reprezentace ale dává najevo, že pro ni Sudetoněmecký landsmanšaft není nositelem německé zahraniční politiky už od roku 1990, kdy odmítla o otázkách minulosti se Sudetoněmeckým landsmanšaftem dále jednat a za partnera pro veškeré další rozhovory stanovila výhradně německý spolkový kabinet.¹¹⁴

Vstřícnost Gerharda Schrödera ke vztahu k středo- a východoevropským státům a entuziasmus pro jejich integraci do Unie sudetští Němci, jak vyplývá z analýzy SdZ, nesdíleli a v pozitivní dopady vstupu České republiky do EU na prosazení svých zájmů příliš nevěřili. Ze Schröderových vyjádření koncem 90. let na adresu česko-německých diplomatických vztahů naopak přímo září optimismus. Necelý rok po zvolení do úřadu u příležitosti své návštěvy Prahy v září 1999 sociálně-demokratický kancléř označil německo-české vztahy za „*vůbec nejlepší od druhé světové války,*“ a dodal, že „*Češi a Němci jsou dnes především spojenci ve vojenském společenství [NATO] a budou brzy, doufejme, také partnerem v rozšířené Evropské unii.*“¹¹⁵ Schröderova zahraniční politika však stále nahlíží na „*vyhnání*“ a vyvlastnění Němců jako na protiprávní, což platí jak ve vztahu k Praze, tak k Varšavě, jak to stojí ve smlouvách vyjednaných v letech 1991 a 1992 s Polskem a s ČSFR. Nic na tom

¹¹² Viz. Např. Friedrich, Rudolf. *Schröder verletzt Obhutspflicht*. SdZ, 26. 3. 1999, s. 4. Nebo Autor neveden. *Appell an die deutsche und tschechische Regierung*. SdZ, 26. 3. 1999, s. 1

¹¹³ Leh, Michael. „*Unrecht nicht trotzig Recht nennen*“. SdZ, 6. 3. 2003, s. 3

¹¹⁴ Tehdejší premiér ČSFR Marián Čalfa na návštěvě v Mnichově odmítl vrátet privatizační datum před 25. únorem 1948, čímž skončilo období, kdy se Československo pokoušelo dosáhnout dohody přímo se SL.

¹¹⁵ Rede der dt. Bundeskanzler Schröder (30. 9. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003. s. 1318.

nezměnila ani Česko-německá deklarace z roku 1997.¹¹⁶ Zároveň ale kancléř prohlásil, že spolková vláda nehodlá vůči České republice vznášet žádné majetkové nároky a že majetkové požadavky vyhnaneckých organizací vyhnanců nemají na německou zahraniční politiku žádný vliv, což znamenalo jasnou změnu kursu oproti politice předcházejícího černo-žlutého kabinetu.¹¹⁷ Dále Schröder zdůraznil, že „německá vláda jednoznačně podporuje vstup České a Polské republiky do NATO a do Evropské unie.“¹¹⁸ K oteplení atmosféry mezi Prahou a Berlínem přispěl i tehdejší český premiér Miloš Zeman (ČSSD), který učinil vstřícný krok, když prohlásil Benešovy dekrety za vyhaslé (*erloschen*).¹¹⁹ Na majetkové nároky vůči České republice v roce 2000 rezignoval svým jménem také nový předseda sudetoněmeckého landsmanšaftu Bernd Posselt, který byl v kontaktu s českou stranou mnohem méně radikální než jeho předchůdci.

Vstup České republiky do Evropské unie vedle levého křídla sociálních demokratů téměř jednohlasně podporoval také jejich koaliční partner Strana zelených (*Die Grünen*). Čelného představitele strany Joschku Fischera postavil Gerhard Schröder do čela německé diplomacie a Fischer tedy jako reprezentant Spolkové republiky v zahraničí nejčastěji verbalizoval postoj SRN ke kandidátům východního rozšíření EU a k sudetoněmeckým snahám učinit přijetí Česka do EU závislé na zrušení Benešových dekretů. Fischer se k nárokům „vyhnanců“ stavěl skepticky až odmítavě, což plně souznělo s tradičním kursem Strany zelených. „Pro česko-německé vztahy je primární budoucnost, kterou nelze zatěžovat minulostí,“ zopakoval znovu.¹²⁰ Podle Sudetoněmeckého landsmanšaftu nesmí ale orientace na to, co bude, znamenat úplnou rezignaci na zájmy německých občanů.¹²¹ V tomto vyjádření

¹¹⁶ Erklärung der Bundesregierung Schröder zu sudetendeutschen Vermögensfragen und Äusserungen von Mitgliedern der Bundesregierung. (9. 2. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003. s. 1144.

¹¹⁷ Autor neuvědomen. *Zeman a Schröder se shodli: minulost je uzavřena*. iDnes, 10.3.1999. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/zeman-a-schroder-se-shodli-minulost-je-uzavrena-f5i-/zahranicni.asp?c=990310_094223_zahranicni_jpl (staženo 23. 1. 2011)

¹¹⁸ Erklärung der Bundesregierung Schröder zu sudetendeutschen Vermögensfragen und Äusserungen von Mitgliedern der Bundesregierung. (9. 2. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003. s. 1144.

¹¹⁹ Pressekonferenz des ČR-Ministerpräsidenten Miloš Zeman und Bundeskanzler Gerhard Schröder. (8. 3. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003. s. 1145.

¹²⁰ Autor neuvědomen. *Stoiber kritisiert Fischers Äusserungen in Prag*. SdZ, 22. 1. 1999, s. 1

¹²¹ Tamtéž.

je dobře patrné směřování požadavků sudetských Němců, které jsou v SdZ často prezentovány jako vůle všech Němců. Příčiny antipatie levice k nárokům odsunutých zdůvodňuje strana jejich jednostranností. Vyhnanci postrádali pravou vůli ke smíření a odmítali už Brandtovu novou východní politiku, téměř všechny smlouvy s Československem případně s Českou republikou a nakonec i vstup ČR do EU, neustále si stěžovali na nedostatečné zohlednění svých nároků, čímž podle Zelených ohrožovali porozumění s východem.¹²²

Za Die Grünen se na stránkách SdZ k nárokům sudetských Němců a k rozšíření Unie nezdírá vyjadřuje někdejší místopředsdkyně Spolkového sněmu Antje Vollmerová (Bündis 90/Die Grünen). Politička v roce 1995 jako první zástupkyně Strany zelených navštívila Sudetoněmecké dny, kde projevila vůli prolomit mlčení, které od pozdních 50. let a v 60. letech v komunikaci mezi sudetskými Němci a levicí trvalo, protože levice po válce nepokrytě hlásala, že „zločin vyhnání“ byl cenou za zločiny nacismu.¹²³ Přes tento vstřícný krok, byl ale projev Vollmerové ostrý, majetkové nároky sudetských Němců politička nepodpořila, na druhou stranu vyjádřila ale ochotu zasadit se o symbolická gesta smíření. Zároveň také osvětlila důvody svého zklamání z dialogu se sudetskými Němci: „*Především u sudetských Němců mám často pocit, že chtějí zpočátku jen symbolické gesto. A potom řeknou: Ale to není všechno. Chtějí nějaké symbolické materiální odškodnění a nakonec požadují skutečné materiálně. Avšak debatu lze vést jen v tom případě, až budou vyhnanci připravení vzdát se svých materiálních nároků, které vyjadřují záměrně nejasně.*“ A v tom spočívá pravé nebezpečí.“¹²⁴ Názor převážné většiny české politické scény, že otázka dekretů prezidenta republiky nemůže být a není tématem pro vyjednávání o vstupu ČR do EU, protože dekrety nejsou součástí evropské legislativy ani s ní nejsou v rozporu, se v SdZ objevuje zpravidla jen výjimečně (9,2 %).¹²⁵

¹²² Zekri, Sonja. *Tiefe Resignation*. (rozhovor s Antje Vollmerovou). Süddeutsche Zeitung. 9. 2. 2002. http://www.antje-vollmer.de/cms/default/dok/4/4377.tiefe_resignation_interview_zur_vertrieb.html

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž. Obdobně se A. Vollmerová vyjádřila např. 9. 6. 2000 ve Spolkovém sněmu: „*Češi si myslí, že nakonec ještě budou vzneseny veškeré majetkové nároky. Jsem proto velmi ráda, že spolkový kancléř řekl: To se ze strany této vlády nikdy nestane. Češi mohou být ohledně této otázky úplně klidní.*“ Viz Debatte im 14. Deutschen Bundestag. In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003. s. 1332.

¹²⁵ Všechny české vlády trvaly na takové integraci své země do Evropské unie, která nebude podmiňována splněním požadavků sudetoněmecké skupiny. Česká republika považovala evropskou integraci za primární cíl své politiky a nároky SL pokládala za „partikulární požadavky, které by

4.2. ZÁDRHEL NEBO ZÁBRANA? „BENEŠOVY DEKRETY“ NA CESTĚ ČESKA DO EVROPSKÉ UNIE.

Výnosy prezidenta republiky obsahují konfliktní potenciál, který vtiskl dominantní ráz česko-německým vztahům po druhé světové válce a postupně přerostly i v ústřední téma debat o evropské integraci České republiky.¹²⁶ Obsahová analýza textů Sudetendeutsche Zeitung ukázala, že Benešovy dekrety jsou nejčastějším vedlejším tématem, které tematika českého vstupu do Unie generuje. Druhým nejhojnějším námětem zmiňovaným v souvislosti se vstupem ČR do EU jsou „politické požadavky odsunutých“. Jejich rezonance v sudetoněmeckém periodiku je tak silná, že převážila nad ostatními aspekty rozšíření. Ekonomické přípravy a harmonizace českého práva s evropskou legislativou Sudetendeutsche Zeitung téměř nereflektují a novinářské pokrytí vstupu ČR do EU se na stránkách SdZ zužuje na boj o zrušení či nezrušení Benešových dekretů.

Zhruba 80 % textů¹²⁷ v SdZ hodnotí přístup Česka k evropské „patnáctce“ v závislosti na Dekretech prezidenta republiky, což potvrzuje platnost hypotézy číslo 2, podle které bude „vstup ČR do EU v SdZ tematizován zejména ve spojitosti s Benešovými dekrety.“ Skoro 44 % článků považuje Benešovy dekrety za odporující platným evropským hodnotám, přestože vstup Čechů do Unie jinak vidí spíše jako pozitivum. Naopak takřka 35 % článků se vyjadřuje proti vstupu ČR do EU, pokud nebudou Benešovy dekrety zrušeny (přibližně třetina z nich pak kromě zrušení Benešových dekretů trvá ještě na splnění dalších požadavků (návrat konfiskovaného majetku, odškodnění, omluva...)).

4.2.1. EXKURS: OBRAZ „BENEŠOVÝCH DEKRETŮ“ V SUDETENDEUTSCHE ZEITUNG A SUDETENPOST

Jméno Edvarda Beneše a prezidentské výnosy známé jako Benešovy dekrety jsou ve sledovaném sudetoněmeckém tisku takřka symbolem pro akt odsunutí německé menšiny

mohly integraci zpochybnit nebo ji dokonce ohrozit.“ Viz informační materiál k Dekretům prezidenta republiky z let 1940-45. Dostupný na <http://www.mzv.eu/wwwo/mzv/default.asp?ido=14075&idj=1&amb=1&ikony=&trid=1&prsl=&poec1=1> (poslední přístup 13.10. 2008)

¹²⁶ Srov. Domnitz, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie. Diskuse v Evropském parlamentu a v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. Praha: Dokořán, 2007.

¹²⁷ Míněny jsou texty o přístupu ČR do EU, které tento jev hodnotí.

z Československa. Sudetendeutsche Zeitung odsun ztotožňují s osobou prezidenta republiky Beneše a dekrety mají za výsledek jeho antipatie k sudetským Němcům, případně msty jeho autoritativního režimu k německé menšině.¹²⁸ Zmínka o podpoře odsunu ze strany československé exilové vlády je v SdZ spíše výjimkou. O tom, jakým dílem odsunutí sudetských Němců podpořili další jedinci v exilu, a do jaké míry ho podporovaly odbojové skupiny, SdZ nepíše.

Druhého československého prezidenta zobrazují Sudetendeutsche Zeitung coby tragickou postavu českých dějin, která veškerými svými činy v exilu směřovala k odsunutí německého elementu z ČSR: „Beneš dokázal na základě lží, falešných dokumentů a map, vyhnat jeden prastarý národ z původní vlasti, uloupit veškerý jeho majetek, za doprovodu nepopsatelných masakrů.“¹²⁹ Řada článků publikovaných jak v Sudetendeutsche Zeitung tak v Sudetenpost vyznívá v tom smyslu, že hlavním iniciátorem odsunu byl Edvard Beneš. Tohoto státníka označují vybrané texty z analyzovaných novin za likvidátora sudetoněmecké skupiny, za zloducha, démona, válečného zločince nebo za původce etnických čistek či masového vraha formátu Stalina a Hitlera, případně „masového vraha od psacího stolu“ (*Schreibtisch-Massenmörder*). A Benešovy dekrety jsou pro ně známkou „patologické národnostní nebo dokonce rasistické nenávisti s jasně totalitárním charakterem“ či „právním a morálním marasmem“.¹³⁰

Jako „facku do obličeje vyhnanců a jejich pozůstalých“ označuje Sudetenpost ceremoniál, kterým tehdejší premiér Miloš Zeman a někdejší předseda Sněmovny Václav Klaus uctili 50. výročí smrti Edvarda Beneše. „České politické špičky opět dodaly příklad toho, jak vážně to politici s česko-německým usmířením myslí... Zeman a Klaus připomněli, že usmíření se česky řekne zesměšnění...“ Výročí Benešovy smrti „nepřešli s mlčením, ale oslavnými hymnami na mrtvého otce genocidy sudetských Němců“ u prezidentova hrobu v Táboře. Klaus Beneše posmrtně prohlásil za „mistra politické strategie a diplomacie“, jehož politika přestála zkoušku času. Zemanovo vyjádření bylo podle Sudetenpost o něco jemnější, ale o nic méně provokativní než Klausova slova na účet obětí Benešovy politiky. Premiér Zeman nad hrobem Edvarda Beneše vybídl k zamyšlení nad tím, jak lze nyní zabránit

¹²⁸ Viz např. Eisenkolb, Rudolf. *Beneš erfüllt seine Träume*. SdZ, 13. 4. 2005, s. 16

¹²⁹ Nather, Friedrich. *Beneš-Ehrung*. SdZ. 25. 7. 2003, s. 6

¹³⁰ Autor neuveden. *Beneš-Dekrete sind Dokumente eines pathologischen Hasses*. Sudetenpost. 11. 3. 1999, s. 5

opakování historie. Tím ale podle Sudetenpost v žádném případě nemyslel „Benešem nařízenou genocidu“ (Beneš je i zde prezentován jako přímý objednavatel vyhnání sudetských Němců). Ale narážel na nebezpečí vzniku nové „páté kolony“,¹³¹ za kterou byli sudetoněmečtí příznivci nacismu v bývalém Československu označováni.¹³²

Jako velkou provokaci vnímala sudetská periodika úvahy o případném posmrtném vyznamenání Edvarda Beneše. Politické diskuse na téma udělení Řádu Bílého lva u příležitosti výročí vzniku republiky československému exprezidentovi má Sudetenpost také za signál směrem k Evropské unii, který naznačuje „jak Česko zachází se svými dějinami“. To už by rovnou Srbsko mohlo vyznamenat Slobodana Miloševiče, srovnává Sudetenpost bývalého československého státníka se srbským nacionalistou. Největšími přímluvci ocenění prezidenta Beneše byli sociální demokraté a komunisti, kteří mají podle listu za to, že se „za Beneše přece nemusí stydět“. „Proč se také stydět za tohoto masového vraha od psacího stolu, když se zrovna nejmenuje Hitler? Ani Rusové se přece za svého tatíčka Stalina nestydí, dokonce ho ve Vídni poctili pamětní deskou. Kam by Češi přišli..., kdyby se teď museli za svého starého dobrého Beneše stydět?“ pokračuje Sudetenpost důrazně vyčítavým tónem.¹³³ „Kdo prohlásí Beneše a jeho činy za svatosvaté, nebo dokonce za pramen míru, nemůže se přece podílet za znesvěcení českých dějin tím, že by mu odpíral nejvyšší vyznamenání,“¹³⁴ pokračuje komentátor ironickým tónem v narážce na vyjádření Vladimíra Špidly, který dekrety označil za „pramen míru“.¹³⁵

Ačkoli je Edvard Beneš v Sudetendeutsche Zeitung a v Sudetenpost prezentován jako jediný iniciátor a fanatický propagátor odsunu, zřídka se objevují i články, které mluví o spoluvinně vítězných velmocí na sudetské tragédii. Velmoci jsou v SdZ a SuPO kritizovány za to, že svůj díl viny na odsunu Němců z Československa dosud nepřiznaly. Historik Bradley F.

¹³¹ Autor neuveden. *So wird Versöhnung zur Verhöhnung: Prag würdigt „Meister“ Beneš.* Sudetenpost. 17. 9. 1998, s. 1

¹³² Spojení „pátá kolona“ použil Miloš Zeman v souvislosti se sudetskými Němci i v rozhovoru pro rakouský týdeník Profil v lednu 2002, kde řekl, že „90 % sudetských Němců podporovalo Hitlera. Byli pátou kolonou, která se podílela na rozbití Československa.“ Viz Zeman, Miloš. *Populistischer Pro-Nazi-Politiker.* Profil. 21. ledna 2002, s. 22-25

¹³³ Maurer, Manfred. *Geht Beneš den Orden!* Sudetenpost. 1. 8. 2002, s. 1

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Brössler, Daniel; Krebs, Heike. *Der Abschub war eine Quelle des Friedens.* Landeszeitung. 4. 6. 2002. Dostupné na <http://www.landeszeitung.cz/archiv/2002/index.php?edt=12&id=03> (poslední přístup 15. 4. 2011)

Abrams, kterého cituje Sudetenpost, hodnotí podíl velmocí na poválečném odsunu odlišně.¹³⁶ Spojené státy, Velká Británie a Sovětský svaz s Benešovými plány podle něj po počátečním zdráhání v principu souhlasily, ne všechny se ztotožnily se zločinnou povahou odsunu. Zatímco Sověti kývli bez zaváhání na transfer všech Němců, jak Beneš požadoval, Britové a Američani pochybovali o proveditelnosti této akce a zamýšleli se nad jejími důsledky. Panovaly obavy, že hospodářsky vyčerpané Německo nemusí vlnu přistěhovalců z Československa zvládnout. Britové si zase dělali starosti s logistickou stránkou přesunu Němců, navrhovali, aby odsun proběhl v rozmezí pěti až deseti let. A Američané dle Abramse požadovali regulovaný transfer pod mezinárodním dohledem.¹³⁷

4.2.2. „BENEŠOVY DEKRETY“ A „HAUS EUROPA“

Autoři v SdZ nejčastěji napadají údajnou neslučitelnost Benešových dekretů s evropským právním a hodnotovým systémem. Jako například německý politik, viceprezident Svazu vyhnanců (BdV) Albrecht Schläger: *„Jsmě toho mínění, že tyto dekrety nemají v demokratickém „Domě Evropy“ („Haus Europa“) co dělat, a proto patří s konečnou platností do odpadkového koše dějin – a to oficiálně! Je neuvěřitelné, že se Češi teď pokoušejí vzít si do Unie tyto obludnosti s sebou a to dokonce úředně.“*¹³⁸ Sudetští Němci se v textech v SdZ nezdávkou staví do pozice „strážců evropské morálky“, kteří nepřipustí, aby byla „posvátná“ evropská myšlenka znečištěna narušiteli nerespektujícími evropské psané a nepsané hodnoty. Plánované rozšíření Evropské unie jako potenciál, ze kterého je možné vydobýt zrušení prezidentských výnosů, a jako příležitost, která se už nebude opakovat, prosvítá některými články velmi jasně.

V reakci na dlouhodobá tvrzení vyhnaneckých organizací v čele se SL, že dekrety jsou neslučitelné s právem platným v EU,¹³⁹ si Evropský parlament nechal k dekretům vyhotovit

¹³⁶ Autor neveden. *Die Aliierten und die Vertreibung: Mitverantwortung endlich eingestehen!* Sudetenpost, 4. 7. 2002, s. 2

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Autor neveden. *Albrecht Schläger zu Gast*. SdZ, 4. 4. 2003, s. 11

¹³⁹ Viz např. vyjádření Erwina Marschewského (poslanec CDU, který ve Spolkovém sněmu vykonává v rámci frakce CDU/CSU funkci předsedy pracovní skupiny *Vetriebene und Flüchtlinge*). Podle Marschewského odporují Benešovy dekrety Kodaňským kritériím, která musí splňovat stát vstupující do Evropské unie. Soubor těchto politických, ekonomických a „acquis commun“ kritérií přijala Evropská rada 22. 6. 1993 v Kodani.

právní expertizu (*Rechtsgutachten*), jejímž cílem bylo prozkoumat kompatibilitu Benešových dekretů s "acquis communautaire". Toto dobrozdání (*Opinion on the Beneš-Decrees and the accession of the Czech Republic to the European Union*), známé jako Froweinovo dobrozdání (*Frowein-Gutachten*) bylo v Evropském parlamentu představeno 2. října 2002. Právní experti Jochen Frowein, Ulf Bernitz a Lord Kingsland v něm došli k závěru, že účinnost dekretů¹⁴⁰ a dalších zákonů vypršela jejich jednorázovým použitím po válce a že již nemohou být znovu aplikovány. Zpráva tak konstatuje, že přistoupení ČR k EU nevyžaduje zrušení dekretů nebo jiné v tomto kontextu zmiňované změny legislativy. Dále komise prohlásila, že poválečná vyvlastnění a odebrání státního občanství neodporují současnému evropskému právnímu řádu. Zpráva tak konstatuje, že přistoupení ČR k EU nevyžaduje zrušení Benešových dekretů nebo legislativy zmiňované v kontextu s dekrety.¹⁴¹ Jinak tomu ovšem bylo v případě „amnestijního zákona“, který byl shledán jako neslučitelný s lidskými právy a základními právními normami platnými v Evropské unii.¹⁴² České republice komise doporučila, aby tento rozpor formálně uznala. Zprávu německého profesora čeští politici přivítali jako tečku za několikaletými debatami o Benešových dekretech. Sudetoněmečtí představitelé ale posudek Froweina a jeho kolegů odmítli¹⁴³ a Dieter Blumenwitz, právník sympatizující se sudetoněmeckým landsmanšaftem, vypracoval jako odpověď na Froweinovu expertizu vlastní zhodnocení, pro které se vžil název Blumenwitzovo dobrozdání (*Blumenwitz-Gutachten*).¹⁴⁴ Další posudky vypracovali například rakouský odborník na mezinárodní právo specializující se na otázky lidských práv Felix Ermacora či německý odborník na mezinárodní právo Christian Tomuschat.

¹⁴⁰ Komise zkoumala dekrety č. 5/1945, 12/1945, 16/1945, 108/1945

¹⁴¹ Legal Opinion on the Beneš-Decrees and the accession of the Czech Republic to the European Union, dostupné na www.europarl.europa.eu (staženo 2.5. 2007)

¹⁴² Články s tematikou odsunu jsou v SdZ často doprovázeny kritikou zákona č. 115/1946 Sb. o právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků z 8. května 1946 (nazývaného také „amnestijní zákon“). Tato právní norma prohlásila jednání, které „směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů“ (*Zákon č. 115/1946 Sb. o právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků*), páchaná v době od 30. září 1938 do 28. října 1945, za beztrestná. V komentářích SdZ se nezřídka objevuje výtka proti této normě, která podle sudetských Němců umožnila nepotrestání „excesů“ a zjevných zločinů proti příslušníkům německé menšiny (*viz např.* Autor neuveden. *Aussig. SdZ*, 1. 8. 2003, s. 4).

¹⁴³ Sammlung von Stimmen zur Auseinandersetzung mit dem „Frowein“-Gutachten zum Fortgelten der Tschecho-Slowakischen Präsidialdekrete aus den Jahren 1945 und 1946. Dostupné na www.mittleeuropa.de/frowein01.htm (staženo 1. 4. 2007)

¹⁴⁴ Blumenwitz-Gutachten dostupné na www.sudeten.de (staženo 1. 4. 2007)

Zatímco po Froweinově zprávě shledala Evropská unie, že není důvod integraci České republiky z justičních důvodů kvůli dekretům zastavit či zpomalit, autoři SdZ jsou zpravidla jiného názoru a Benešovy dekrety nahlíží jako rozporné s právem EU. Například Gernot Wildt je přesvědčen, že „*Europa-Haus*“ nelze budovat pouze na juristickém, politickém či hospodářském principu a zdůrazňuje morální hodnoty, na kterých Evropská unie staví.¹⁴⁵ Zobrazení českého přístupu k Benešovým dekretům v *Sudetendeutsche Zeitung* vzbuzuje dojem, že čím více SL o zrušení těchto norem usiloval, tím rigidněji na nich Česká republika trvala. Český parlament přijal 24. dubna 2002 usnesení o Benešových dekretěch, podle kterého na jejich základě nemohou vznikat žádné nové právní vztahy a majetkové konsekvence, které z nich vplynuly, jsou „*nezpochybnitelné, nedotknutelné a neměnné*“.¹⁴⁶ V květnu 2003 český premiér Vladimír Špidla (ČSSD) na půdě univerzity ve Frankfurtu nad Mohanem stvrdil platnost dekretů slovy: „*Platí a budou platit dál*“.¹⁴⁷ Přitom Špidlův předchůdce ve funkci premiéra Miloš Zeman prohlásil už v roce 1999 Benešovy dekrety za vyhaslé („*erloschen*“). Posselt označil Špidlův výrok o platnosti dekretů za „*facku evropskému komisaři pro rozšíření Günтеру Verheugenovi*“ a vyzval německou a rakouskou vládu, aby apelovaly na Českou republiku ve věci formálního zrušení dekretů a „*amnestijního zákona*“ ještě před jejím vstupem do Evropské unie.“¹⁴⁸

Přestože Bernd Posselt podle svého vyjádření vnímal vstup ČR do unie kladně a s nadějí, 9. dubna 2003 hlasoval v Evropském parlamentu spolu s ostatními poslanci CSU a několika poslanci CDU proti vstupu České republiky do EU. Svůj demonstrativní nesouhlas adresoval, jak Posselt na jaře 2005 vysvětlil v diskusi se studenty Univerzity Karlovy v Praze, nikoli českému národu, ale české politice, která podle něj dosud nebyla schopná postavit se k řešení „*sudetoněmecké otázky*“ čelem.¹⁴⁹ Obdobně - jako symbolické gesto směřované do Prahy - zdůvodnil negativní hlasování europoslanců CSU pro přístup ČR k Unii Edmund Stoiber.¹⁵⁰ Expanzi Evropské unie na východ označil bavorský premiér za historický pokrok, který pro

¹⁴⁵ Wildt, Gernot. *Bundestreffen in Schwandorff*. SdZ, 17. 10. 2003, s. 10

¹⁴⁶ Usnesení Poslanecké sněmovny ze 49. schůze 24. 4. 2002. Dostupné na http://www.psp.cz/forms/tmp_sqw/08b50140.doc (poslední přístup 12. 2. 2005)

¹⁴⁷ Leh, Michael. *Špidla bekräftigt: Die Beneš-Dekrete gelten fort*. SdZ, 16. 5. 2003, s. 1

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Kubes, Milan. *Lösung gefordert*. SdZ, 6. 6. 2005, s. 2

¹⁵⁰ Stoiber, Edmund. „*Vertreibung muss der Vergangenheit angehören*.“ SdZ, 6. 6. 2003, s. 2

sudetské Němce představuje symbolický návrat do domoviny ve střední Evropě, kam patří. Zároveň ale ostře odsoudil platnost Benešových dekretů.¹⁵¹

4.2.3. SUDETONĚMECKÁ ARGUMENTACE NESLUČITELNOSTI BENEŠOVÝCH DEKRETŮ S EVROPSKÝM HODNOTOVÝM ŘÁDEM

Nesoulad Benešových dekretů s evropským hodnotovým řádem je nejběžnější argument, kterým Sudetoněmecké krajanské sdružení podpírá svůj nesouhlas s českým vstupem do Evropské unie. V *Sudetendeutsche Zeitung* se v této souvislosti argumentuje zejména těmito tvrzeními:

a) Benešovy dekry se přičí evropskému hodnotovému řádu, protože odporují právu sudetoněmecké skupiny na seburčení a právu na vlast.

b) Benešovy dekry se zakládají na principu kolektivní viny a jako etnicky diskriminující jsou překážkou vstupu ČR do EU.

a) Benešovy dekry se přičí evropskému hodnotovému řádu, protože odporují právu sudetoněmecké skupiny na seburčení a právu na vlast.

„Ztratili jsme svůj domov. Bezdomovci jsou cizinci na této zemi. Bůh vsadil lidi do jejich domovů. Odloučit člověka násilím od jeho domova znamená usmrtit jej duševně,“¹⁵² píše o nároku na domovinu jako o jednom ze základních, bohem daných lidských práv Charta vyhnanců (*Charta der deutschen Heimatvertriebenen*) z 5. srpna 1950. Právo na seburčení (*Sebstbestimmungsrecht*) a z něj vyplývající právo na vlast (*Heimatrecht*) patří k pilířům politiky sudetských Němců.¹⁵³ Týdeník *SdZ* jako oficiální orgán Sudetoněmeckého landsmanšaftu (stejně jako *Sudetenpost*) tyto kolektivně vznášené nároky sudetoněmeckého krajanského sdružení reflektuje a podporuje a Československo za někdejší nerespektování těchto práv ostře kritizuje. Českou republiku pak (jako právního nástupce ČSR) zejména

¹⁵¹Tamtéž.

¹⁵² Charta vyhnanců. Dostupné na <http://www.bund-der-vertriebenen.de/derbdv/charta-cs.php3> (poslední přístup 9.9. 2008)

¹⁵³ Cíle sudetských Němců dle stanov SL, dostupné na http://www.sudeten.de/bas/content/a05_1.htm (poslední přístup 28.12.2008)

v souvislosti s probíhajícími jednáními o vstupu do EU pranyřuje za nezjednání nápravy této „křivdy“.

Podíl odsunutých, kteří i dnes usilují o skutečný návrat (nejen o právo vrátit se) do České republiky je, viděno pohledem textů v SdZ, zanedbatelný. Možnost využívat volnosti pohybu, která se tehdy s v budoucnu realizovaném začleněním České republiky do schengenského prostoru nabízela, ale hodnotí texty v SdZ jako nepostačující. Vybrané články v Sudetendeutsche Zeitung však dokazují, že vazba sudetských Němců na Českou republiku zůstává stále velmi silná. Výslovné požadavky umožnění návratu nahradila spíše tužba po morální satisfakci za zažitě „bezprávi“ (*Unrecht*). Pocit „křivdy“, na stránkách SdZ velmi často artikulovaný, ještě posiluje vědomí zmenšujícího se zájmu Němců o sudetské problémy, zvláště poté, co se německá spolková vláda (pod vedením Gerharda Schrödera, SPD) na přelomu let 1998/99 od sudetoněmeckých požadavků veřejně distancovala.

Konkrétně definovat nároky sudetských Němců, které se skrývají pod širokým konceptem „*Wiedergutmachung*“, není snadné. Jejich vymezení komplikuje fakt, že nejsou vznášeny jednotlivci, ale kolektivně tzv. národnostní skupinou. „*Heimatrecht / právo na vlast*“ chápou sudetští Němci jako zvláštní právo odvozené nikoli od občanských práv jednotlivce, ale od skupinových práv. Toto právo předpokládá návrat „*sudetoněmecké národnostní skupiny do její vlasti*“, dále „*nerušený život v ní ve svobodném sebeurčení*“. Tím je dle stále platného dokumentu „Stanovisko k sudetské otázce“ (tzv. 20 bodů) z 15. ledna 1961 míněno „*právo národů a národnostních skupin svobodně určovat jejich [svůj – pozn. autorka] politický, hospodářský, sociální kulturní statut.*“¹⁵⁴ SL se proto - také prostřednictvím SdZ a Sudetenpost- dovolává oficiálního uznání sudetských Němců jako autonomní skupiny.

Podle českého Ministerstva zahraničních věcí je jedinou přijatelnou eventualitou realizace *Heimatrecht* individuální možnost uplatnění práva na domov. V souladu s právním řádem ČR mohou téměř všechny osoby, které se na území ČR narodily a přejí si se sem vrátit, získat českou státní příslušnost. Ministerstvo poukazuje také na možnost vykonávat na území ČR ekonomické aktivity a nabývat majetek právnických osob.¹⁵⁵ To Sudetoněmecký

¹⁵⁴ Stanovisko k sudetské otázce (tzv. 20 bodů) In Olbert, Franz (sest.): Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde – dokumenty 1948-1991. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992. s. 35 – 39

¹⁵⁵ Informační materiál k dekretům prezidenta republiky z období 1940-1945, dostupný na <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=14075&idj=1&amb=1&ikony=&trid=1&prsl=&poc1> (poslední přístup 29. 12. 2008)

landsmanšaft akceptuje, na kolektivním pojetí „práva na domov“ - v rámci evropské integrace - ale trvá a kolektivní etnickou identitu nadřazuje individuálnímu sebeurčení.¹⁵⁶

Přestože SdZ činí za odsun německého obyvatelstva odpovědné právě „Benešovy dekrety“, žádná československá právní norma (dekret ani zákon), která by odsun přímo nařizovala, neexistuje.¹⁵⁷ SdZ ale argument, že se plány Beneše a dalších politiků spojenecké koalice na vyřešení sudetoněmecké otázky transferem minority do Německa pohybovaly v mezích dobových právních norem a korespondovaly s punitivním přístupem spojenců k Německu odmítají.

b) Benešovy dekrety se zakládají na principu kolektivní viny a jako etnický diskriminující jsou překážkou vstupu ČR do EU.

K tradiční argumentaci SdZ patří názor, že se prezidentské výnosy vydávané Edvardem Benešem a jeho exilovou vádou zakládají na principu kolektivní viny (*Kollektivschuld*). Podle tohoto přístupu bylo na základě „Benešových dekretů“ podle zásady kolektivní viny, tedy nehledě na vinu a nevinu, po válce odsunuto a vyvlastněno více než tři miliony sudetských Němců. Autoři publikující v SdZ se domnívají, že ani bezpráví zažité v rámci nacionálně-socialistického Hitlerova režimu nemůže následné bezpráví odsunu ospravedlnit. Z tohoto důvodu nemá dle textů publikovaných v SdZ Česká republika morální právo vstoupit do Evropské unie, jejímž pravidlům se uplatnění zásady kolektivní viny po druhé světové válce protíví.

¹⁵⁶ Stanovisko k sudetské otázce (tzv. 20 bodů). Srov. Olbert, Franz (sest.). *Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde – dokumenty 1948-1991*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992. s. 35 – 39; Manifest Sudetoněmeckého krajanského sdružení a Sudetoněmecké rady (3.6. 1979) In Olbert, Franz (sest.). *Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde – dokumenty 1948-1991*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992. s. 31-33

¹⁵⁷ Podle převládajícího českého stanoviska je odsun německé a maďarské minority z ČSR otázkou, kterou je nutno posuzovat v mezinárodně právní a politické konstelaci konce druhé světové války a poválečného období, a z tohoto pohledu se nejčastěji zdůrazňuje, že proběhl na základě hlavy XIII. Zprávy a článku XII. Protokolu Postupimské konference z 2. srpna 1945. Argumentuje se, že se na transferu podílely velmoci a že proběhl i v jiných státech, nejedná se proto o izolovaný československo-německý problém. Srov. např. Potočný, Miloslav: *K otázce „vyhnání“ tzv. sudetských Němců z Československa po skončení války Spojených národů s Německem*. In: KURAL, Václav (ed.): *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. s. 180 an.

Během Sudetoněmeckých dnů v Augsburgu (2005) to zopakoval i bavorský ministerský předseda Edmund Stoiber: „*Spáchaná křivda nesmí a nemůže být důvodem ospravedlnění další křivdy, a už vůbec ne ve smyslu kolektivní viny. Vina dle chápání našeho evropského práva obsahuje vždy cosi osobního. Během vyhnání se nikdo neptal, kdo je vinen a kdo nevinen, platila kolektivní vina. Prezident Havel to kdysi nazval pomstou.*“¹⁵⁸ SdZ také poukazuje na to, že ačkoli prezidentské dekrety vyjímaly ze své působnosti protivníky nacistického režimu a občany, kteří v letech 1938-1945 prokázali svou věrnost republice, nebyla tato výjimka vždy důsledně respektována.¹⁵⁹

Odsun je v mnohých textech o rozšíření EU nezřídka prezentován jako etnická čistka, příp. genocida (*ethnische Säuberung, Genozide, Völkermord*) a sudetoněmecký landsmanšaft usiluje o to, aby byl genocidou oficiálně uznán. Potvrdil to Bernd Posselt během slavnostního projevu k zahájení 56. Sudetoněmeckých dnů v Augsburgu: „...*vyhnání nebylo jen jakousi vedlejší újmou. Bylo už před válkou plánovaným a po válce (...), po pádu národního socialismu chladnokrevně uskutečněným vyhnáním, etnickou čistkou, genocidou – čímkoli chcete. Bylo pokusem vymazat existenci naší národnostní skupiny ze srdce Evropy.*“¹⁶⁰ Posselt chápe odsun jako genocidu – jako čin, jehož cílem je vyhlazení jedné národnostní skupiny jako kulturní a sociální jednotky.¹⁶¹

¹⁵⁸ Stoiber, Edmund. *Zu Resignation besteht kein Anlass*. SdZ, 20. 5. 2005, s. 5

¹⁵⁹ viz. např. Sehr, Hermann. „*Wo ist die Grenze der Gewalt?*“ SdZ, 21. 1. 2005, s. 5

¹⁶⁰ Posselt, Bernd. *Kein „Kollateralschaden“*. SdZ, 20. 5. 2005, s. 2

¹⁶¹ Projev B. Posselta k zahájení 57. sudetoněmeckého sjezdu v Norimberku dne 3. 6. 2006. Posselt, Bernd. *Unbeirrt neue Wege gehen*. SdZ, 9. 6. 2006, s. 4

5. KVALITATIVNÍ ANALÝZA SUDETENPOST

5.1. SUDETŠTÍ NĚMCI VE STŘEDU POLITICKÉHO ZÁJMU

Zatímco v Německu ztráceli odsunutí Němci postupně politickou podporu a na vstup Česka do Evropské unie měli pramalý vliv, v Rakousku promluvili do integračního procesu poměrně výrazně. Jak lze vyčíst ze stránek Sudetenpost, až do úplného konce se rakouské Sudetoněmecké krajanské sdružení (SLÖ) pokoušelo přimět tamní politickou reprezentaci k tomu, aby vstupu České republiky do evropských struktur zabránila. Diskuse se podobně jako v případě bavorského Sudetoněmeckého krajanského sdružení točily kolem Benešových dekretů.

„Každý mediální odborník ví, že se téma dostane do povědomí veřejnosti jen tehdy, když je na něj při každé možné příležitosti upozorňováno,“ píše šéfredaktor Manfred Maurer v úvodníku jednoho ze srpnových vydání týdeníku Sudetenpost z roku 1998 a sám se této strategie drží.¹⁶² Téma Benešových dekretů je v týdeníku takřka všudypřítomné a věnují se mu i články, které primárně referují o jiných tématech. Koncem 90. let se dekry staly výbušným politickým tématem, které sehrálo významnou roli hned v několika volebních kláních a přispělo k polarizaci rakouské politické scény. Rok 1999 byl pro Rakušany supervolebním rokem. V březnu voliči vybírali nové zemské parlamenty v Korutanech, Salcbursku a Tyrolsku, což zůstalo víceméně stranou zájmu Sudetenpost. V červnu volili coby občané Evropské unie nové poslance Evropského parlamentu a na podzim čekaly Rakousko volby do dolní komory parlamentu Národní rady.¹⁶³

Právě před říjnovými volbami v roce 1999 se situace kolem Benešových dekretů v Rakousku vyhrotila. Vznik nové vyostřené debaty o Benešových dekretech sledoval se znepokojením eurokomisař pro rozšíření Günter Verheugen. Ten Rakousko varoval před tím, aby „*třaskavé*“ téma před volbami znovu otevíralo a zopakoval, že zrušení dekretů není předpokladem přístupu k EU. Podle tehdejšího mluvčího SL Franze Neubauera bylo ale takové doporučení „*nepřijatelné*“ a „*nerespektovalo suverenitu Rakouska a Evropského parlamentu,*“¹⁶⁴ který v dubnu 1999 zrušení dekretů doporučil.¹⁶⁵

¹⁶² Maurer, Manfred. *Lobbyist gesucht*. Sudetenpost, 6. 8. 1998, s. 1

¹⁶³ Autor neuveden. *Superwahljahr 1999. Die Parteien und die Sudetendeutsche Frage*. Sudetenpost, 25. 2. 1999, s. 7

¹⁶⁴ Autor neuveden. *Neubauer: Haltung Verheugens ist schockierend!* Sudetenpost, 4. 11. 1999, s. 2

Obě velké rakouské strany - sociální demokracie (SPÖ) a lidová strana (ÖVP) - přízeň sudetských Němců postupně ztrácely a tak se z jejich hlasů nejvíce těšila FPÖ, která před hlasováním v Sudetenpost masivně inzerovala. K otázce přístupu ČR k EU se FPÖ na rozdíl od ostatních rakouských politických stran vždy vyjadřovala ostře a zpřímá. Strana svobodných se v Sudetenpost stylizovala do role ochránkyně práv odsunutých. Otevřeně se zasazovala za zrušení Benešových dekretů i jugoslávských výnosů AVNOJ.¹⁶⁶ FPÖ tvrdě prosazovala, aby Rakousko vstup Česka do Unie vetovalo. Její zástupci, zejména pak tehdejší předseda strany Jörg Haider, prohlašovali, že dokud budou oboje normy v platnosti, nemůže se Unie o Českou republiku ani o Slovinsko rozšířit. Vyhraněných populistických výkřiků jako třeba „*Když jde o lidská práva, nepřistoupí FPÖ v budoucnu na žádné kompromisy*“ je sudetoněmecký list zejména před každými volbami plný.¹⁶⁷

Jörg Haider pak na podzim roku 1998 podpořil i požadavky SLÖ na odškodnění za odsun a vyvlastnění. 9. září v televizi ORF prohlásil: „*Když se jedná o požadavky židovských emigrantů, pak je odškodňování nekonečné. Když totéž požadují od rakouské vlády sudetští Němci, kteří chtějí své odškodnění prosadit u českých úřadů, pak se řekne, že je třeba za dějinami udělat tlustou čáru. Nelze řešit totéž pokaždé jinak.*“¹⁶⁸ Poslanec FPÖ, dnes místopředseda Národní rady, Martin Graf, který se o zájmy SLÖ dlouhodobě zasazuje, adresoval několika českým vrcholným politickým představitelům dopis, ve kterém prezentoval svůj názor na Benešovy dekrety. Miloš Zeman ale Grafovi vzkázal, že žádné problémy v souvislosti s dekrety neregistruje a sdělil mu, že „*by se nemělo stále dokola jen*

¹⁶⁵ Podle sdělení Informační kanceláře Evropského parlamentu v Praze bylo ve chvíli hlasování přítomno jen zhruba 180 ze 732 poslanců. Přesné údaje o počtu hlasujících poslanců nejsou k dispozici, protože šlo o tzv. hlasování optickou většinou, tedy pouhým zvednutím ruky. K přepočítávání hlasů dojde jen tehdy, pokud se objeví nesouhlas s výsledkem hlasování. Text rezoluce zde

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A4-1999-0157&language=EN#top>. (poslední přístup 21. 4. 2011)

¹⁶⁶ Výnosy Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie, vydané 21. listopadu 1944 ve městě Jajce, byly namířeny proti německy mluvícím národnostním skupinám a nacistickým kolaborantům v bývalé Jugoslávii. Umožnily vyvlastnění a vyhnání zhruba 300 000 Němců a statisíců Jugoslávčů, kteří byli odpůrci Tita. Slovinsko jako nástupnický stát někdejší Jugoslávie tyto výnosy po roce 1991 převzalo do svého právního řádu. Viz např. <http://www.demokratiezentrum.org/index.php?id=793> (poslední přístup 21.3. 2011)

¹⁶⁷ Autor neuveden. *Superwahljahr 1999. Die Parteien und die Sudetendeutsche Frage*. Sudetenpost, 25. 2. 1999, s. 7

¹⁶⁸ <http://www.demokratiezentrum.org/wissen/timelines/geschichte-des-akw-temelin.html> (poslední přístup 7.11. 2010)

šťourat v minulosti.“ Sudetenpost ironicky poznamenává, že jak jde o odškodnění obětí nacismu, tak se Praha „v minulosti naopak šťourá ráda.“¹⁶⁹

Také někdejší předseda Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Rakousku Karsten Eder (1940-2000), který byl pravidelným přispěvatelem Sudetenpost, se zamýšlel nad odškodněním obětí válečného a poválečného dění. Zatímco oběti, které o svůj majetek přišli během nacistického teroru, ho podle Edera buď dostanou zpátky, nebo se dočkají jistého odškodnění, sudetští Němci nedostanou nic. Podle Edera „*existují oběti první, druhé a možná dokonce i třetí třídy. Těm prvním se dává, ty druhé litujeme, těm třetím se odpírá jejich právo.*“ Eder staví odsun Němců z Československa prakticky na stejnou rovinu se zločiny hitlerovského Německa, když míní, že „*v novinách si za výroky o 'arizaci' a 'židech' můžeme dosadit Benešovy dekrety a sudetské Němce*“.¹⁷⁰

Uprostřed probíhající předvolební kampaně před podzimními volbami do Národní rady spojil podmínku zrušení Benešových dekretů a dekretů AVNOJ se vstupem Česka a Slovinska nejen Jörg Haider z FPÖ, ale i lidovecký ministr zahraničí Wolfgang Schüssel. Požadavek, zřejmě v očekávání sudetoněmeckých hlasů, dokonce zakotvili do společné koaliční smlouvy. O tom, jak se sudetští Němci dostávají do středu zájmu politických stran hlavně před volbami, se v Sudetenpost moc nepíše. Výjimkou je článek Horsta Rudolfa Überlackera, někdejšího místopředsedy Witikobundu ze srpna 1999. Rakouský právník a publicista, rodák z Karlových Varů, míní, že se ÖVP začala zajímat o sudetoněmeckou problematiku až tehdy, když rozpoznala nebezpečí rostoucí popularity FPÖ.¹⁷¹ „*Od FPÖ přeskočila jiskra (zájmu o problémy sudetských Němců – pozn. autorka) do vládního tábora., kde se začali obávat dalšího odlivu sudetoněmeckých hlasů do opozičního svobodného tábora.*“ Lidová strana si ale podle Überlackera toto nebezpečí brzy uvědomila a tehdejší lidovecký ministr obrany Werner Fasselabend, který je sudetoněmeckého původu, přispěchal s několika kritickými vyjádřeními na adresu Benešových dekretů.¹⁷² Fasselabend se

¹⁶⁹ Autor neuveden. *Auch von Zeman haben Sudetendeutsche nichts zu erwarten.* Sudetenpost, 26. 3. 1998, s. 1

¹⁷⁰ Eder, Karsten. *Gedanken des Bundesobmannes.* Sudetenpost, 17. 9. 1998, s. 2

¹⁷¹ Überlackner, Horst Rudolf. *Beneš-Dekrete auf dem österreichischen Prüfstand.* Sudetenpost, 5. 8. 1999, s.3

¹⁷² Tamtéž.

přimlouval za to, aby Česko prezidentské výnosy zrušilo ještě před koncem tisíciletí.¹⁷³ Téma pak začalo rezonovat i u ministra zahraničí Wolfganga Schüssela, který se pustil do kritiky Prahy kvůli „*zjevně protiprávnímu a nelidskému zločinu století*“. Výsledkem politického kalkulu vládních SPÖ a ÖVP bylo zmíněné usnesení k Benešovým dekretům z května 1999, myslí si Überlacker.¹⁷⁴

Jak podzimní volby v roce 1999 dopadly? S 33 % je vyhrála SPÖ, na druhém místě se se shodným výsledkem necelých 27 % umístily ÖVP a FPÖ. Do národní rady se probjovali ještě Zelení. Novou vládu dostalo Rakousko čtyři měsíce po volbách. Jednání o pokračování velké koalice SPÖ a ÖVP ztroskotala a Viktor Klima neuspěl se sestavením menšinové socialistické vlády. Tím se alespoň z pohledu Sudetenpost otevřela zajímavá perspektiva vládní spolupráce ÖVP a FPÖ pod vedením dosavadního vicekancléře a ministra zahraničí Wolfganga Schüssela. Sudetenpost píše o „*černo-modrých nadějích*“¹⁷⁵ a slibuje si od nové koalice „*ve věci Benešových dekretů ostřejší postoj k České republice.*“ Zatímco dosud musela brát ÖVP ve vztahu k českému sousedovi ohled na svého socialistického koaličního partnera a byla podle sudetoněmeckého čtrnáctideníku nucena ignorovat rezoluce hned několika zemských vlád či zemských sněmů (hornorakouského, dolnorakouského, salcburského a štýrského), po volbách z října 1999 se podle šéfredaktora Sudetenpost Manfreda Maurera cesta ke zrušení Benešových dekretů otevřela.¹⁷⁶ Sudetoněmecký čtrnáctideník zároveň v tomto období zpochybňuje tradičně slušné bilaterální vztahy mezi českou a rakouskou diplomacií. „*Dosud dobré (vzájemné) vztahy byly dobré jen proto, že rakouská spolková vláda zacházela s českými zástupci jako v rukavičkách... Fikce o dobrých vztazích mohla vzniknout jen proto, že permanentní útoky z Prahy Vídeň elegantně přecházela,*“ píše Sudetenpost a napadá vyjádření Miloše Zemana, který označil Haidera „*za jisté riziko pro další vývoj česko-rakouských vztahů.*“¹⁷⁷ Český premiér a předseda ČSSD

¹⁷³ RE. Fasselabend beim Kreuzbergtreffen: „*Dekrete noch heuer aufheben!*“ Sudetenpost. 24. 6. 1999, s. 5

¹⁷⁴ Überlacker, Horst Rudolf. *Beneš-Dekrete auf dem österreichischen Prüfstand.* Sudetenpost. 5. 8. 1999, s.3

¹⁷⁵ Autor neuveden. *Neue Regierung in Wien: Schwarz-blaue Hoffnungen für die Sudetendeutschen.* Sudetenpost, 10. 2. 2000, s. 1

¹⁷⁶ Maurer, Manfred. *Berechtigte Sorgen.* Sudetenpost, 10. 2. 2000, s.1

¹⁷⁷ Tamtéž.

také neváhal postavit Haidera na rovinu kontroverzním krajně pravicovým populistům jako byli Le Pen, Žirinovski, Mečiar nebo Berlusconi.¹⁷⁸

5.2. FPÖ VE VLÁDĚ – NOVÁ NADĚJE PRO SUDETSKÉ NĚMCE?

Vládní účast krajně pravicové FPÖ se v Evropské unii neobešla bez reakce. Čtrnáct členských států EU pobouřilo vládní angažmá Svobodné strany natolik, že uvrhly Rakousko do mezinárodně-politické izolace. Protesty proti černo-modré koalici podpořila i Česká republika, ač byla pouhým uchazečem o vstup do Unie.¹⁷⁹ Vyhlášení sankcí má list SLÖ za „*pokus o vměšování se do vnitřních záležitostí Rakouska*“. „*Bezpříkladná proti Rakousku zaměřená kampaň s cílem zemi izolovat zosnovaná socialisty a francouzským prezidentem Jacquesem Chiracem našla podporu i v Praze,*“ píše Sudetenpost a upozorňuje, že zatímco prezident Václav Havel a premiér Miloš Zeman se jí pilně účastní, konzervativní předseda Sněmovny a ODS Václav Klaus sankce ostře kritizuje: „*Považuji za velmi podivné, že není přijato, že si rakouští voliči někoho zvolili a přitom chce někdo zvenku diktovat, kdo má být ve vládě a kdo ne....Haiderovy názory jistě nesdílíme. Myslím, že nejsou ani užitečné, ani zajímavé, ani dobré pro Českou republiku,*“ prohlásil Klaus.¹⁸⁰

Na českou aktivitu ohledně mezinárodně-politické izolace Rakouska se dívaly s nepochopením i některé české noviny. V polemice s deníkem Mladá fronta Dnes sdílí Sudetenpost názor, že česká podpora protirakouských sankcí je výrazem pomsty za tvrdý postoj Rakouska hned v několika bilaterálních otázkách. Česku podle Mladé fronty Dnes vadí zejména víceleté odsouvání rozšíření Evropské unie, na kterém nese Rakousko část viny. Češi Rakousku dále vyčítají nesmlouvavý postoj v otázce otevření pracovního trhu (který trval i po rozšíření Unie), sankce mají být odpovědí i na rakouskou „*antiatomovou hysterii*“ a samozřejmě na kritiku Benešových dekretů.¹⁸¹

Sudetoněmecké naděje, že nová černo-modrá vláda se za sudetoněmecké záležitosti postaví více než ta minulá s účastí sociálních demokratů se, jak potvrzuje Sudetenpost, brzy

¹⁷⁸ Autor neuveden. *Havel und Zeman bei EU-Kampagne gegen Österreich dabei, Klaus nicht!* Sudetenpost, 10. 2. 2000, s. 3

¹⁷⁹ Autor neuveden. *Neue Regierung in Wien: Schwarz-blaue Hoffnungen für die Sudetendeutschen.* Sudetenpost, 10. 2. 2000, s. 1

¹⁸⁰ Autor neuveden. *Havel und Zeman bei EU-Kampagne gegen Österreich dabei, Klaus nicht!* Sudetenpost, 10. 2. 2000, s.3

¹⁸¹ Tamtéž.

rozplynuly. Vládní program nového kabinetu sliboval, že se bude „během vyjednávání o rozšíření EU zasazovat obzvláště o rovný přístup k právu tuzemských i zahraničních obyvatel Rakouska a o to, aby lidé nebyli ve věci restitucí majetku a privatizací diskriminováni na základě národnostního původu a jazyka.“¹⁸² Prohlášení si příznivci SLÖ, jak plyne z únorových vydání čtrnáctideníku Sudetenpost, vyložili jako příslib, že se Schüsselův kabinet zaslouží o návrat sudetoněmeckého majetku, zabaveného během odsunu. To ale česká i rakouská politická reprezentace odmítly.

Český ministr zahraničí Jan Kavan upozornil, že Česko nebude bilaterálně řešit restituce majetku, kterého se Rakousko už dávno vzdalo.¹⁸³ A reakce Vídně byla podle Sudetenpost „pod nátlakem masivního bombardování od všech států promptní a ponížena“.¹⁸⁴ Nová rakouská ministryně zahraničí Benita Ferrero-Waldnerová z ÖVP potvrdila, že stejně jako v minulosti Rakousko nehodlá spojovat otázky minulosti a tedy ani problematiku Benešových dekretů s českým vstupem do EU.¹⁸⁵ Vicekancléřka Susanne Riess-Passerová z FPÖ se k požadavku na spojení otázky Benešových dekretů s přístupem ČR k EU vyjádřila méně radikálně, nicméně odmítavě. Sudetenpost sdělila, že Benešovy dekrety sice podle ní musí být zrušeny, nicméně si spojení tohoto požadavku s vyjednáváním vstupu Česka do EU „dokáže představit jen těžko.“¹⁸⁶ Postoj politické garnitury, do které vkládali sudetští Němci velké naděje, byl pro Sudetenpost logicky zklamáním. To, že nová rakouská vláda „zametla vyhnané téma pod koberec“, přičítá list tlaku 14 unijních zemí, které Rakousku kvůli vládní účasti svobodných pohrozily sankcemi.¹⁸⁷

¹⁸² Autor neuveden. *Eine Drohung Prags – und Wien gibt gleich klein bei: Kein Junktim!* Sudetenpost, 24. 2. 2000, s. 1

¹⁸³ Odškodnění rakouských sudetských Němců řeší čs.-rakouské ujednání z 19. července 1965, ve kterém se Rakousko vzdalo uplatňování jakýchkoliv nároků tzv. Novorakušanů (ti, kdo se stali rakouskými občany po 27. dubnu 1945). Odškodnění tzv. Starorakušanů (rakouští občané žijící před rokem 1945 v Československu) vyřešila smlouva mezi ČSSR a Rakouskem ze 19. prosince 1974. (viz např. stránky rakouského Ministerstva zahraničních věcí, <http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/buergerservice/vermoegensfragen/tschechische-republik.html>, 21.3. 2011)

¹⁸⁴ Autor neuveden. *Eine Drohung Prags – und Wien gibt gleich klein bei: Kein Junktim!* Sudetenpost, 24. 2. 2000, s. 1

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

5.3 DIPLOMATICKÉ PŘEŠLAPY MILOŠE ZEMANA

Jako enfant terrible česko-rakouských vztahů vychází ze zpráv publikovaných v Sudetenpost někdejší český premiér Miloš Zeman. Jeho nevybíravé výroky na adresu sudetských Němců způsobily nebyvalou eskalaci vzájemné nevraživosti. Se stoupajícími preferencemi Zemanovy ČSSD na jaře 1998 pak stoupala i nervozita v řadách SLÖ, jak dokládá jedno z březnových vydání Sudetenpost: „*Naděje, že by po tvrdohlavém a arogantním premiérovi Václavu Klausovi a po přechodném předsedovi vlády Josefu Tošovskému mohl od léta i ve věci sudetoněmecké otázky začít vát nový vítr, není příliš velká. Nejlepší vyhlídky na úřad předsedy vlády se po předčasných volbách přičítají předsedovi sociálních demokratů předsedovi Sněmovny Miloši Zemanovi.*“¹⁸⁸ A tyto obavy Sudetenpost se také potvrdily.

V létě 1998 přirovnal Miloš Zeman sudetské Němce k českým komunistům a extrémně pravicovým republikánům Miroslava Sládka. Ještě větší rozruch ale vzbudilo jeho vyjádření z roku 2002 pro lednové vydání rakouského týdeníku Profil, podle kterého „*90 % sudetských Němců podporovalo Hitlera. Byli pátou kolonou, která se podílela na rozbití Československa.*“¹⁸⁹ Sudetenpost zhodnotil Zemanovy formulace jako „*nehoráznost*“. Poslanec za ÖVP Josef Höchtl je zase označil za „*pokus zahnat téměř tři a půl milionu sudetských Němců do nacistického kouta*“, což je podle něj „*politická drzost a překrucování historických skutečností*“. Zemana Höchtl také kritizuje za podle něj typické přisuzování kolektivní viny sudetským Němcům. Zeman na adresu sudetských Němců dále uvedl, že před příchodem Hitlera byli československými státními občany. Podle českého práva se mnoho z nich dopustilo vlastizrady, zločinu, který se podle tehdejšího práva trestal smrtí i v míru. Pokud byli sudetští Němci odsunuti, bylo to podle Zemana mírnější než trest smrti. Zeman také kritizoval historickou úlohu sudetských Němců, odsoudil však i excesy při odsunu, o čemž se ale Sudetenpost nezmiňuje.¹⁹⁰

Na jaře 2002 pobouřil premiér Miloš Zeman obsahem svého rozhovoru, který poskytl v Izraeli tamnímu deníku Haarec. Ve svých výrociích přirovnal Jásira Arafata (podobně jako dříve Jörga Haidera) k Adolfu Hitlerovi a doporučil Izraelcům, aby Palestince, pokud

¹⁸⁸ Autor neuveden. *Auch von Zeman haben Sudetendeutsche nichts zu erwarten.* Sudetenpost, 26. 3. 1998, s. 1

¹⁸⁹ Zeman, Miloš. *Populistischer Pro-Nazi-Politiker.* Profil, 21. 1. 2002, s. 22-25

¹⁹⁰ Autor neuveden. *Empörung über Zemans Sprüche: „Vertreibung war eine milde Strafe!“* Sudetenpost, 7. 2. 2002, s. 1

nepřistoupí na jejich požadavky, odsunuli. Na Zemanova slova ostře reagovali nejen domácí politici v čele s prezidentem Havlem, ale i představitelé jiných států a Evropské unie.¹⁹¹ Zeman se následně ohradil, že jeho výroky částečně zkreslili izraelští novináři a že část viny na dezinterpretaci nese jeho neobratná angličtina.¹⁹² Kontroverzní vyjádření neponechal bez reakce ani Sudetenpost. Čtrnáctideník je toho názoru, že Zemanovy „*nadávky, hanobení a falšování dějin*“ jsou pro sudetské Němce „*tou nejlepším reklamou*“, stávají se totiž terčem kritiky celé Evropy.¹⁹³ V Česku se ale o kritizované výroky a zahraniční protesty málokdo stará, míní Sudetenpost, v Praze zuří boj o hlasy voličů a strany se pokoušejí vybudit strach Čechů z případných materiálních požadavků sudetských Němců.¹⁹⁴ Proti těm se postavil i tehdejší předseda Poslanecké sněmovny Václav Klaus, který Zemana v dopise vyzval, aby v české přístupové smlouvě zajistil garance platnosti Benešových dekretů. To by ale podle Sudetenpost mohlo hrát ve prospěch sudetských Němců. Když se Benešovy dekrety už jednou stanou předmětem vyjednávání o přístupu k EU, mohlo by to Prahu „*dostat do kolen*“, doufá list.¹⁹⁵

Miloš Zeman se podle Sudetenpost snažil u někdejších válečných spojenců vyvolat dojem, že „*ve Vídni, Mnichově a Budapešti už temné velmoci kují nad mapami své plány na odtržení Sudet od České republiky.*“¹⁹⁶ A pokouší se získat podporu Britů a Rusů, kteří v Postupimské deklaraci poválečný odsun Němců posvětili, míní čtrnáctideník a pokračuje: „*Jedno se musí Miloši Zemanovi nechat. Nediplomatické urážky, kterými proti svému zájmu vyprovokoval po celé Evropě rozmíšky kolem Benešových dekretů, teď šikovnými diplomatickými šachovými tahy zahladil. Jak britský premiér Tony Blair tak ruský prezident Vladimir Putin mu sedli na lep. Zeman volání po zrušení Benešových dekretů v Londýně a*

¹⁹¹ Autor neuveden. *Zeman, Klaus rasten aus: Palästinenser vertreiben, EU soll Enteignung sichern!* Sudetenpost, 7. 3. 2002, s. 1

¹⁹² ČTK. *Zeman vysvětloval, EU je spokojená.* Staženo z http://zpravy.idnes.cz/zeman-vysvetloval-eu-je-spokojena-d5g-/domaci.asp?c=A020218_175416_domaci_nad (poslední přístup 13. 5. 2011)

¹⁹³ Autor neuveden. *Zeman, Klaus rasten aus: Palästinenser vertreiben, EU soll Enteignung sichern!* Sudetenpost, 7. 3. 2002, s. 1

¹⁹⁴ Maurer, Manfred. *Sudetendeutsche Agenten in Prag?* Sudetenpost, 7. 3. 2002, s. 1

¹⁹⁵ Autor neuveden. *Zeman, Klaus rasten aus: Palästinenser vertreiben, EU soll Enteignung sichern!* Sudetenpost, 7. 3. 2002, s. 1

¹⁹⁶ Maurer, Manfred. *Geduldig wie Papier.* Sudetenpost, 2. 5. 2002, s. 1

*Moskvě vyložil jako pokus o změnu poválečného pořádku. Jenže na to nikdo nemyslí – ani vyhnanci, ani rakouská vláda a už vůbec ne ta německá...“*¹⁹⁷

Česko-rakouské vztahy se začaly prudce zhoršovat od února 2000, kdy Zemanova vláda - jako jediná mezi kandidátskými zeměmi na vstup do EU - podpořila mezinárodní protirakouské sankce. Na pomyslné dno se vztahy s alpským sousedem dostaly podle sudetoněmeckého čtrnáctideníku (Sudetenpost píše o „době ledové“) v polovině srpna 2000. V obou sporných tématech, tedy co se týká jaderné elektrárny Temelín a Benešových dekretů, se totiž podle listu Česká republika chovala „ještě hůře než nepoddajně a oba problémy provokativně ignorovala.“¹⁹⁸

5.4 TEMELÍN JAKO PŘEKÁŽKA NA ČESKÉ CESTĚ DO EU ?

Rok 2002 přinesl hned troje volby – v Česku, Maďarsku a Rakousku. Ve všech sehrály jistou roli Benešovy dekrety. V české předvolební kampani, které se Sudetenpost poměrně často věnuje, byly dekrety tím, co pojí Čechy stejně jako obě velké politické strany dohromady. ODS Václava Klause i ČSSD Miloše Zemana uvažovaly podle listu o velké koalici, aby mohly lépe čelit kritice dekretů, která na Česko směřovala ze zahraničí – z Bavorska, Rakouska a Maďarska.¹⁹⁹

Také v kampani před volbami do rakouské Národní rady na podzim 2002 byly Benešovy dekrety a Temelín důležitým tématem. Čím bylo Rakousko volbám blíže, tím častěji a ostřeji se v Sudetenpost o Benešových dekretech psalo. Sudetenpost oceňuje zejména aktivitu FPÖ, která hrozila Česku vetem, pokud dekrety a tzv. amnestijní zákon nezruší. Pro ÖVP byly prezidentské dekrety „kamenem, o který by ČR na své cestě do EU mohla zakopnout“, jak řekl kancléř Wolfgang Schüssel. Lídři SPÖ a Zelených Alexander Gusenbauer a Alexander van der Bellen naopak Prahu výslovně ujistili, že zrušení Benešových dekretů požadovat nebudou.²⁰⁰ V Sudetenpost se ale objevil i názor, který pokus

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Autor neuveden. *Streit um Beneš-Dekrete und AKW Temelin: Eiszeit zwischen Prag und Wien.* Sudetenpost, 21. 9. 2000, s. 1

¹⁹⁹ Autor neuveden. *Beneš-Dekrete schweissen Tschechen zusammen: Nach Wahlen grosse Koalition?* Sudetenpost, 18. 4. 2002, s. 1

²⁰⁰ Autor neuveden. *Parteien vor der Wahl: Von Veto über Stolperstein bis gar nichts tun...* Sudetenpost, 14. 11. 2002, s. 1

udělat z Benešových dekretů jedno z témat předvolební kampaně kritizuje. Autor článku míní, že tím Rakousko jen „posílí pozici českých hardlinerů a jejich nenávistnou protiněmeckou propagandu.“²⁰¹

Jihočeská atomová elektrárna Temelín (JETE), jak lze pozorovat i na stránkách Sudetenpost, se stala ústředním tématem kampaně před volbami v roce 2002. Nicméně Temelín se na stránkách sudetoněmeckého listu neobjevuje tak často, jak by se dalo čekat vzhledem k tomu, jak téma v čase kampaně rezonovalo v českých a rakouských celostátních denících. Ve sledovaném období (1997 – 2004) tvořila JETE hlavní téma pouhých 0,3 % článků, v roce 2002 ale četnost námětu stoupla na 1 % textů. Nejostřeji se na adresu JETE ve studovaných člancích Sudetenpost, ačkoli reakce ostatních rakouských stran byly také vesměs negativní, vyjadřovala FPÖ.²⁰²

Ani po českých parlamentních volbách v roce 2002, které přinesly vítězství sociální demokracie, se na postoji Prahy k Temelínu ani k Benešovým dekretům nic nezměnilo. Nový premiér Vladimír Špidla z ČSSD a ministr zahraničí Cyril Svoboda (KDU-ČSL) dali jasně najevo, že „není o čem jednat“. Rakouské vládní strany ÖVP a FPÖ se mezitím shodly na společném postoji k Benešovým dekretům, které podle nich představují překážku přístupu ČR do EU.²⁰³ To Sudetenpost jen utvrdilo v přesvědčení, že někteří politici sudetské Němce podporují pouze z vypočítavosti. Šéfredaktor Manfred Maurer míní, že pro mnohé politiky jsou „projevy orientované na určité cílové skupiny rétorickou samozřejmostí“, což jak Maurer vysvětluje, znamená, že se politici řídí pravidlem: „Maß med kolem pusy tomu, s kým mluvíš... Požadovat před sudetskými Němci zrušení Benešových dekretů to je přímo „malá domů“. Tam je potlesk jistý,“ vyjadřuje Maurer ve svém editoriale zklamání z politiků, kteří

²⁰¹ Autor neuveden. *Die Regierung und die Beneš-Dekrete*. Sudetenpost, 10. 1. 2002, s. 2

²⁰² Viz např. Autor neuveden. *Veto gegen Beitritt Tschechiens*. Wiener Nachrichten. 30. 10. 2001. Dostupné na <http://www.wienernachrichten.com/newpages/lch38.html>. Protože je rakouská společnost silně zaměřena proti využití jaderné energie, zaplnili „svobodní“ touto agitací ve volebním klání mezeru na trhu (podobně jako Zelení) a získali jejím prostřednictvím řadu sympatizantů. FPÖ se dokonce podařilo prosadit lidové hlasování o Temelínu. Referendum proběhlo ve dnech 14. – 21. ledna 2002 a 915.220 Rakušanů se v něm vyslovilo pro podmínění vstupu ČR do EU odstavením Temelína. Ačkoli se celkem jednalo o necelých 16 % oprávněných hlasujících, byla překročena povinná hranice 100.000 hlasů. Nejvíce lidí se referenda zúčastnilo ve spolkových zemích Horní a Dolní Rakousko. Výsledky hlasování znamenaly, že ve lhůtě pěti měsíců musel na jejich základě jednat rakouský parlament. Dále srov. <http://www.demokratiezentrum.org/index.php?id=495>.

²⁰³ Autor neuveden. *Regierung legt sich fest: Beneš-Dekrete Hinderniss für den EU-Beitritt*. Sudetenpost, 1. 8. 2002, s. 1

se oportunisticky přizpůsobují názorům a požadavkům svého aktuálního publika.²⁰⁴ Zároveň vyzdvihuje hejtmana Horních Rakous Josefa Pühringera, který podle něj sudetoněmecké zájmy hájí vždy a všude bez ohledu na to, jak jsou nepopulární, i v jednání se zástupci Evropské unie, například s někdejší předsedou Rady EU Jean-Claudem Junckerem. Maurer má za to, že Pühringer by klidně mohl své aktivity soustředit na zastavení činnosti Temelína, o což se tento lidovecký politik dlouhodobě zasazuje. Získal by si tak velkou podporu Rakušanů a nemusel by se zatěžovat sudetoněmeckým tématem, které leží spíše na okraji zájmu společnosti. „Josefu Pühringerovi jsou ale takové úvahy očividně cizí. Co to je za ojedinelého politika? Ten muž má jasné zásady a také je dodržuje!“ vychvaluje Pühringera Sudetenpost.²⁰⁵

5.5 BENEŠOVY DEKRETY

5.5.1. BENEŠOVY DEKRETY JAKO EVROPSKÉ TÉMA

Představitelé SLÖ, jak dokumentují články publikované v Sudetenpost mezi roky 1997 a 2004, si dobře uvědomovali, že bez politické podpory bude jejich hlas příliš slabý. Zatímco do konce 90. let se rakouské Sudetoněmecké krajanské sdružení spoléhalo na to, že si zrušení Benešových dekretů na Česku vymíní silné Německo, po přijetí Česko-německé deklarace v roce 1997 převládly pocity, že německá vláda se o požadavky sudetských Němců a Rakušanů přestala zajímat. Z řady textů prosvítá sudetoněmecký dojem, že „ze strany Německa už nelze nic očekávat.“²⁰⁶ Dokonce se v Sudetenpost objevuje přesvědčení, že politické podpoře sudetoněmeckých požadavků odzvonilo už dávno před podpisem Česko-německé deklarace, a to už ve smlouvě 4+2, uzavřené před německým znovusjednocením. V ní se podle čtrnáctideníku Německo vzdalo nejen všech teritoriálních požadavků vůči východoevropským státům, ale i všech nároků materiální povahy, tj. požadavků na restituci majetku německých vyhnanců. A protože tedy Německo nemůže vyhnance v této pozici podporovat, musí jeho roli zastoupit jiné státy, zejména Rakousko.²⁰⁷ Podpis Česko-německé deklarace vzbudil mezi sudetskými Němci v Rakousku pravé „zděšení“, míní jiný článek

²⁰⁴ Maurer, Manfred. *Treuer Verbündeter*. Sudetenpost, 4. 10. 2001, s. 1

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Adam, Klaus E. *Tschchechische Rechtsordnung EU-konform?* Sudetenpost, 11. 12. 1997, s. 5

²⁰⁷ Tamtéž.

z ledna 1998. Seff Heil ze spolku Eghalanda Gmoin dokument dokonce nazval „*bezcným obchodem s dobyt看*“ a vyjednávání, která jeho podpisu předcházela označil za „*loutkové divadlo*.“ Článek také potvrzuje, že SRN se majetkových nároků vůči ČR vzdala už 24. října 1954, kdy Němci v tzv. Převodní smlouvě (*Vertrag zur Regelung aus Krieg und Bestatzung entstandener Fragen* neboli „*Überleitungsvertrag*“) se západními spojenci slíbili, že do budoucna nebudou vznášet žádné majetkové nároky.²⁰⁸

V souvislosti se sílícími českými snahami o „*návrat do Evropy*“, jak se o vstupu ČR do EU také někdy psalo, se ale stále častěji objevuje nová adresa, kam se příznivci SL a SLÖ obracejí se svými stížnostmi na Českou republiku, a to Brusel.²⁰⁹ Rakouský landsmanšaft proto přesouvá část svého lobbingu z Vídně, Prahy a Berlína do evropské centrály, o čemž Sudetenpost obsáhle informuje. „*Německá zahraniční politika musí říct České republice konečně pravdu. Všechna patnáct národních parlamentů a Evropský parlament musí vstup do EU jeden po druhém odsouhlasit a přistoupení bude nadmíru složité, dokud budou diskriminovány menšiny*,“ doufá list.²¹⁰

Česko mimo to čekala velká zkouška v podobě screeningu legislativy, tedy jakéhosi rentgenování národních právních řádů, které předcházelo jednáním o přistoupení.²¹¹ Z listu je zřetelný pocit, že české právo není kvůli Benešovým dekretům a tzv. amnestijnímu zákonu kompatibilní s evropskou legislativou, musí se na ni proto nějak násilím naroubovat. „*Evropská komise proklepává český právní systém paragraf po paragrafu a zkouší jeho kompatibilitu s evropským právem. Tam musí přece brzy o Benešovy dekrety zakopnout*,“ doufá Sudetenpost.²¹²

²⁰⁸ Volk, Friedebert. *Sudetendeutsche Rückschau auf das Jahr 1997*. Sudetenpost, 15. 1. 1998, s. 4

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Autor neuveden. *Unterstützung auch durch Österreich*. Sudetenpost. 25. 6. 1998, s. 2

²¹¹ Pro účely screeningu bylo celé *acquis* rozděleno do 31 kapitol. První fáze screeningu, která proběhla se všemi delegacemi kandidátských zemí na multilaterální bázi, vyjasnila jednotlivé kapitoly jako celek a nabídla pomoc při přejímání některých norem, upozornila na zákony, u nichž budou nutné úpravy. Ve druhé fázi jednání probíhají již na dvoustranné bázi s jednotlivými delegacemi odděleně a slouží ke zjišťování úrovně kandidátských zemí, jejich připravenosti k aplikaci *acquis* a identifikaci hlavních problémů. Při screeningu se pouze identifikují případné problémy, teprve potom se přistupuje k další fázi vyjednávání, negociacím. Srov. <http://www.muni.cz/services/library/#52>

²¹² Autor neuveden. *So Wird Europa Sand in die Augen gestreut: Dekrete-Verwirrspiel*. Sudetenpost. 17. 9. 1998, s. 2

Jenže nadějný tón článků, které popisují sudetoněmecké snažení o „nápravu křivd“ v Bruselu, brzy vystřídal tón zklamaný a vyčítavý. V textech začal převládat pocit, že evropští úředníci odsouvají téma dekretů na okraj. Redaktorům Sudetenpost se nezamlouvá, že se evropští úředníci v pravidelných hodnoceních vyjadřují ke všem možným problémům České republiky, jen ne k Benešovým dekretům. „*Také pod heslem „politická kritéria“ vstupu do EU hledá člověk marně odkaz na vyhnání sudetských Němců a jejich dosud v zákoně zakotvenou diskriminaci,*“ stěžuje si Sudetenpost a pozitivní hodnocení, které od Evropské komise Česko nezřídka získávalo klasifikuje jako „*nespravedlivé*“.²¹³

Nemusíme ani číst mezi řádky, abychom ze Sudetenpost poznali, jak se sudetští Rakušané cítí ve svém boji za nápravu „*bezpráví*“ osamoceni. Mají za to, že je všichni přestali podporovat, nejdříve německá vláda a pak i Evropská unie, jak dokládá například titulek článku *Benešovy dekrety nestojí Evropskému parlamentu ani za zmínku (Beneš-Dekrete sind EU-Parlament keine Erwähnung wert!)*.²¹⁴ V jiném článku se zase objevila domněnka, že si bruselští úředníci „*nechtějí horkým tématem pálit prsty, dokud o něj neprojeví zájem politika.*“ „*Když dokonce i německý ministr zahraničí Kinkel stále tvrdí, že Německo nebude vyjednávání zatěžovat bilaterálními problémy, proč by si měl evropský úředník všet na krk nějaký problém, který ne zrovna nedůležitý politik prohlašuje za neexistující?*“ ptá se Sudetenpost. Zároveň list ale stále doufá, že nehledě na německý nezájem o záležitosti odsunutých podporu Rakouska SLÖ neztratí: „*Když už i sami Němci nechtějí nadhazovat sudetoněmeckou otázku, nemůžeme to čekat od Angličanů nebo Španělů. Od Rakouska ale ano. Tady, jak známo, nežije tolik vyhnanců jako v Bavorsku, ale zcela zanedbatelnou voličská skupina to také není.*“²¹⁵

Nemálo si proto SLÖ slibovalo od rakouského předsednictví Evropské unii, kterého se Vídeň ujala ve druhém pololetí roku 1998. Kancléři Viktoru Klimovi a vicekancléři Wolfgangu Schüsselovi nebylo v jejich roli „*primus inter pares*“ co závidět, míní Sudetenpost, seznam nevyřešených problémů se právem zdál být nekonečný. Evropskou unii čekala reforma, která by zajistila její hladké fungování i po plánovaném rozšíření. Na Balkáně měla Unie znovu nastolit mír. A v neposlední řadě čekalo Rakousko, jak si země ostatně sama

²¹³ Maurer, Manfred. *Stunde der Wahrheit*, Sudetenpost. 9. 6. 1998, s. 1

²¹⁴ Autor neuveden. *Beneš-Dekrete sind EU-Parlament keine Erwähnung wert!* Sudetenpost, 6. 8. 1998, s. 1

²¹⁵ Maurer, Manfred. *Stunde der Wahrheit*. Sudetenpost, 9. 7. 1998, s. 1

vytýčila, dokončení přístupových vyjednávání se všemi šesti kandidáty, vypočítává Sudetenpost.²¹⁶

Příznivci Rakouského sudetoněmeckého krajanského sdružení, například bývalý mluvčí a předseda SLÖ Karsten Eder, byli zklamaní tím, že se unijní úředníci nesnaží dozvědět se o „sudetoněmecké otázce“ víc, natožpak aby se věnovali systematickému shromažďování relevantních dokumentů.²¹⁷ Proto předal Karsten Eder unijním vyjednávačům materiály, které dokumentovaly zločiny spáchané na sudetských Němcích. Úředníci byli sice, jak informuje Sudetenpost, dokumenty „znatelně pohnuti“, nicméně podotkli, že se jedná o „politicky výbušné téma“, které bude na pořadu jednání evropské Rady ministrů. Tato iniciativa tedy vyšla, jak dokládá článek z července 1998 v souladu s očekáváním SLÖ, naprázdno: „*Vůdčí zástupci vyhnanců z Rakouska dodali před nedávnem do Bruselu Evropské komisi své námítky proti přijetí České republiky a Slovinska do EU, pro případ, že by tyto státy nezrušily své rasistické dekrety. Přitom bylo jasné jedno. Bez politické iniciativy ze strany Rakouska nebo Německa nebudou tyto otázky hrát v přístupových vyjednáváních žádnou roli.*“²¹⁸ Jak ale dokazuje jiný text, redaktoři Sudetenpost si byli vědomi toho, že „*ani skutečnost, že Benešovy dekrety a Výnosy Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie (výnosy AVNOJ) nejsou v souladu s právním řádem Evropské unie, neznamená automaticky, že jde o překážku vstupu těchto zemí od evropských struktur.*“ To podle listu jasně ukazuje příklad Belgie, kde stále ještě formálně platí trest smrti, jak upozornil hlavní slovinský vyjednávač Jamie Garcia Lombardero.²¹⁹

S nadšením přijal čtrnáctideník usnesení Evropského parlamentu z 15. dubna 1999, které na podnět evropské křesťansko-demokratické frakce (EVP) navrhuje zrušení Benešových dekretů z let 1945 a 1946, které se vztahují k vyhnání jednotlivých národnostních skupin. Takový zlom (dosud se o dekrety na unijní úrovni nikdo nijak zvlášť nezajímal) má sudetský čtrnáctideník za „senzaci“. „*Praha se po přijetí štrasburské rezoluce nebude moci spolehnout na to, že se s Benešovými dekrety a amnestijním zákonem do Unie prošvindluje,*“

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Autor neuveden. *Vertriebenen-Veto gegen EU-Beitritt mit Unrechtsdekreten!* Sudetenpost, 9. 7. 1998, s. 1

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

píše se v Sudetenpost. ²²⁰ Bernd Posselt ocenil rezoluci jako „*velký krok ke zrušení dekretů*“. Kdyby k jejich odstranění nedošlo, bylo by to podle Posselta podobné jako když počítačový systém zasáhne vir. Tímto přirovnáním zopakoval Posselt sudetoněmecký postoj, že Benešovy dekrety narušují a zpochybňují právní systém EU jako celek. Evropský parlament konečně podle Sudetenpost opět potvrdil, že dokáže chránit práva menšin a základní svobody. Pro usnesení zvedli ruku nejen členové frakce EVP, kteří mají v parlamentu menšinu, ale také zástupci některých jiných frakcí, socialisté zpravidla hlasovali proti.²²¹

Pokud bylo dubnové usnesení Evropského parlamentu „*senzací*“, pak usnesení rakouské Národní rady k Benešovým dekretům a dekretům AVNOJ z 19. května 1999 označuje Sudetenpost za „*bombastické*“.²²² Vyzývalo rakouskou vládu, aby se zasloužila o zrušení všech československých a jugoslávských zákonů a dekretů z let 1945 a 1946, které porušují práva menšin, a připojily se k němu nejen ÖVP a středopravicové Liberální fórum (LiF) Heide Schmidtové, ale i SPÖ. Svobodní dokument nepodpořili, protože jim použité formulace přišly příliš mírné. Ve svých požadavcích měly tři strany podle FPÖ zajít mnohem dál, zejména spojit požadavek na zrušení dekretů a AVNOJ s přístupem Česka a Slovinska do EU. Ve vídeňském Sudetoněmeckém domě přesto vzbudilo toto usnesení nadšení a podle mluvčího sudetoněmecké skupiny Franze Neubauera jen pár dní před chystanými Sudetoněmeckými dny také naději, že se sudetští Němci v Rakousku opět těší politické podpoře.²²³ Neubauer během sudetoněmeckého setkání v Norimberku varoval: „*Možná bylo dlouhou dobu moderní označovat sudetské Němce za ty, co jsou včerejší, a za narušitele míru, jenže teď se vítr začíná značně obracet.*“²²⁴

V červnu 2000 vystavil Brusel České republice další vysvědčení. Zpráva o tom, jak Česko pokračuje na své cestě do EU, byla tentokrát velmi pozitivní. Slovy eurokomisaře pro rozšíření Güntera Verheugena Česká republika „*ohromně pokročila*“.²²⁵ Za zvlášť

²²⁰ Autor neuveden. *Sensationell: EU-Parlament fordert Abschaffung der Beneš-Dekrete*. Sudetenpost, 22. 4. 1999, s. 3

²²¹ Tamtéž.

²²² Autor neuveden. „*Fortebestehende Gesetze aufheben!*“ Sudetenpost, 10. 6. 1999, s. 8

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Autor neuveden. *Die Sensation zu diesem Sudetendeutschen Tag lieferte Österreich*. Sudetenpost, 10. 6. 1999, s. 1

²²⁵ Autor neuveden. *Dickes EU-Lob für Prag: Und was ist mit den Dekreten, Herr Verheugen?* Sudetenpost, 6. 7. 2000, s. 1

chvályhodné považoval německý sociálně-demokratický politik rychlost, kterou Česko přizpůsobovalo svou legislativu té unijní, i proto předpovídal Verheugen přijetí ČR a dalších kandidátských zemí do Unie v horizontu tří až pěti let. Verheugenovu spokojenost ale Sudetenpost nesdílí, v titulku článku na první straně jednoho z červencových vydání se eurokomisaře ptá: „*A co dekrety, pane Verheugene?*“²²⁶ Verheugenovi vyčítá, že ve svém hodnocení Benešovy dekrety ani tzv. amnestijní zákon ani slovem nezmínil a s charakteristickou ironií dodává, že „*asi zapomněl.*“ To je podle Sudetenpost o to smutnější, že se Evropská unie v poslední době zejména v souvislosti s Rakouskem prezentuje jako „*hodnotové společenství*“ a vláda v Berlíně byla nejen v čele fronty států, které prosadily protirakouské sankce, ale spolu s Francií nyní bojuje i proti jejich zrušení. Sudetenpost dokonce poněkud lacině spekuluje, že slova chvály z úst Güntera Verheugena jsou poděkováním za horlivost Miloše Zemana, se kterou uvalení sankcí na Rakousko jménem Česka podpořil.²²⁷

Velmi očekávaný byl ze strany Sudetenpost 3. říjen 2000, na kdy měl Evropský parlament naplánované hlasování o slučitelnosti Benešových dekretů s evropským právem a kodaňskými kritérii. Sudetenpost vyjadřuje přesvědčení, že otázku sporných dekretů lze řešit pouze na evropské úrovni, v rámci přístupových jednání České republiky. Řešení a bilaterální rovině je totiž podle článku ve čtrnáctideníku možné pouze za předpokladu, že jsou obě strany ochotné k diskusi. Ale Česko se Benešových dekretů vzdát nechce a podle Sudetenpost o nich ani nehodlá diskutovat.²²⁸ Dialog expertů domluvený ještě za červeno-černé koalice Wolfganga Schüssela Praha krátce po ustavení vlády ÖVP a FPÖ odřekla. Ministr zahraničí Jan Kavan to zdůvodnil rakouskou blokádou hraničních přechodů na hranici s Českem, zaměřenou proti jaderné elektrárně Temelín. „*Atmosféra není atmosférou trvalého porozumění a je ovlivněna současnými problémy,*“ uvedl ministr Kavan v deníku Právo.²²⁹

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Autor neuveden. *EU-Ausschuss will Beneš-Dekrete auf Vereinbarkeit mit EU-Recht prüfen!* Sudetenpost, 21. 9. 2000, s. 2

²²⁹ Tamtéž.

5.5.2 DEKRETY VYHASLÉ ČI NEVYHASLÉ?

Zajímavé diskuse se v Sudetenpost rozhořely na téma vyhaslosti či nevyhaslosti Benešových dekretů. Podle Sudetenpost užívají čeští politici této terminologie záměrně, má být jen matoucím manévrem nebo „*dezinformační politikou*“ z české strany. Praha se podle listu „*pokouší v Evropě vzbudit dojem, že se dekreta rušit nemusí, protože se to už beztak stalo.*“²³⁰ Autor se v článku, jak je ostatně v Sudetenpost velmi časté, vyjadřuje velmi obrazně („*Tak vzniká pohádka o už neplatných Benešových dekrettech...*“) a užívá přirovnání („*Česko se pokouší házet Evropě písek do očí*“).

Podle Sudetenpost české zastírací manévry na rakouské a německé politiky platí. Proto je podle novin tento „*český švindl*“, tedy teze o vyhaslosti Benešových dekretů, bernou mincí, částečně z neznalosti práva a způsobu, jakým byly dekreta užity, a z části z čistého nezájmu politiků o vyhnanecké záležitosti.²³¹ Podle ústavního soudce Antonína Procházky, jehož vyjádření pro Mladou frontu Dnes Sudetenpost otiskuje, je tvrzení o vyhaslosti dekretů „*nepřesné, protože (dekreta) jsou jako dříve součástí českého právního řádu.*“ Přesto Procházka není zastáncem zrušení Benešových dekretů, které by podle něj oslabilo právní postavení současných majitelů konfiskovaného majetku. Ústavní soudce se přimlouvá spíše za to, aby byly kritizované prezidentské výnosy prohlášeny za „*neplatné*“. Pranýřuje také zneužití dekretů komunistickým režimem a tvrdí, že zhruba 40 % všech vyvlastnění po roce 1948 se stalo nezákonně, tj. za účelem vyvlastnění politických protivníků a nepohodlných osob.²³²

Výčitka, že se Česká republika pokouší do Evropské unie „*prošvindlovat*“, není v Sudetenpost výjimkou. Podle Adama E. Klause měla dosavadní česká, tj. Klausova vláda (a od té přicházející nelze podle autora článku očekávat nic jiného), „*takové představy o úpravě výjimek, které bezpochyby zdaleka překračují to, na co může EU, která se orientuje na mír, právo, rovnoprávnost států, národů a národnostních skupin, přistoupit.*“ Tím autor mínil zejména úpravy týkající se především Benešových dekretů.²³³ Podobně jako Sudetendeutsche

²³⁰ Autor neuveden. *So wird Europa Sand in die Augen gestreut: Dekrete-Verwirrspiel.* Sudetenpost, 17. 9. 1998, s. 2

²³¹ Autor neuveden. *Verfassungsrichter widerspricht Zeman: Beneš-Dekrete sind nicht „erloschen“.* Sudetenpost, 18. 11. 1999, s. 3

²³² Tamtéž.

²³³ Adam, Klaus E. *Tschchechische Rechtsordnung EU-konform?* Sudetenpost, 11. 12. 1997, s. 5

Zeitung i Sudetenpost argumentuje, že kolektivní obvinění a vyvlastnění bez náhrady nemají v právním řádu civilizovaných zemí co dělat. Civilizovanost České republiky Sudetenpost často zpochybňuje, nezřídka srovnává někdejší poválečnou situaci v ČSR s poměry v africké Rwandě a ještě častěji s genocidou v bývalé Jugoslávii.

Terčem kritiky a v rozporu s českým právem je podle většiny článků i tzv. amnestijní zákon (*Amnestiegesetz*), který podle Sudetenpost není v souladu ani s právem Evropské unie a EU „by se měla postarat o to, aby tento a další dekrety byly zrušeny ještě před vstupem Česka do Evropské unie. Unie by se podle Sudetenpost neměla spokojit pouze s příslibem změny. Česká republika totiž sází právě na „zdržování až do svatého Dindy“.²³⁴ A podle Sudetenpost jí taková taktika vychází. Aby se podařilo dodržet scénář, podle kterého by Unie mohla mít o deset členů více už v roce 2004, musí být vyjednávání u konce v roce 2002, píše list a kritizuje rychlost vedení přístupových rozhovorů. Podle čtrnáctideníku vede spěch Brusel k ústupkům v požadavcích na kandidátské země, v případě České republiky jsou tím ústupkem v platnosti ponechané Benešovy dekrety: „Evropská unie ve spěchu zapomněla na ‘malý’ problém – Benešovy dekrety. V rozhodujících dokumentech o přístupových vyjednáváních nejsou zmíněny. To nepřímo potvrzuje, že pro Evropskou unii nejsou dekrety žádným problémem.“²³⁵

5.5.3 FROWEINŮV HLAS V DISKUSI O BENEŠOVÝCH DEKRETECH

Od října 2002 se v Sudetenpost objevuje nové velké téma - výsledky tzv. Froweinova dobrozdání, které si nechal vypracovat Evropský parlament. Trojice předních západoevropských právníků: Jochen Frowein z Německa, Christopher Prout z Velké Británie a Ulf Bernitz ze Švédska v nich mimo jiné posuzovali Benešovy dekrety a jejich soulad s *acquis communautaire*.²³⁶ Ve svých dobrozdáních, které Sudetenpost odmítly ústy předsedy SLÖ Gerharda Zeihsele jako „*čechofilní expertízy*“, došli jejich autoři k závěrům, že dekrety

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Autor neuveden. *Europäische Union „vergisst“ ganz auf die Beneš-Dekrete*. Sudetenpost, 10. 1. 2002, s. 1

²³⁶ Prof. Jochen Frowein z Heidelbergu, který je bývalým ředitelem Institutu Maxe Plancka pro srovnávací právo veřejné a mezinárodní právo a bývalým místopředsedou Komise pro lidská práva, posuzoval také oprávněnost sankcí EU vůči Rakousku v roce 2000.

prezidenta Beneše nejsou v rozporu s legislativou Evropské unie.²³⁷ Také proto dobrozdáním sudetský čtrnáctideník přezdívá „špatnozdaní“ („*Schlechtachten*“)²³⁸. Podle posudků nepředstavují dekrety o konfiskaci majetku lidí v letech 1945–1946, kteří byli považováni za Němce či Maďary, v souvislosti s přistoupením ČR žádný problém, protože podmínky pro vstup stanovené ve smlouvě o EU se netýkají minulosti.²³⁹

Froweinova zpráva však kriticky hodnotila tzv. amnestijní zákon. Nepotvrdila ale, že by tato norma představovala překážku pro vstup ČR do EU.²⁴⁰ Také Bernd Posselt expertízy odmítl, protože se podle něj postavily za viníky zločinů, které se během odsunu staly, a zcela zanedbaly ochranu obětí a naopak jen „přihřály tezi kolektivní viny“. „*A tím se otevírají dveře a brány dalšímu vyhnání,*“ prohlásil Posselt.²⁴¹

A jak přijala výsledek Froweinovy expertízy rakouská politická scéna? Svobodní se se závěry trojice právních expertů neztotožnili, zpochybňovali je dokonce ještě předtím, než byly zveřejněny, a také proto dostávají názory představitelů FPÖ na stránkách Sudetenpost největší prostor. Svobodní byli zároveň jedinou rakouskou stranou, která hrozila, že bude vstup ČR do Unie vetovat, pokud Česko ponechá tzv. amnestijní zákon z roku 1946 a Benešovy dekrety v platnosti. Opoziční socialisté a Zelení hrozbu veta odmítají a ústy Hannese Swobody, vedoucího delegace rakouských socialistů v Evropském parlamentu, žádají přijetí česko-rakouské deklarace inspirované Česko-německou deklarací z roku 1997. Wilhelm Molterer, místopředseda vládní ÖVP, tlumočil názor rakouských lidovců, kteří chtěli dekrety nadále

²³⁷ Autor neuveden. „*Tschechophile Expertise*“ *Froweins Word von den Sudetendeutschen abgelehnt*. Sudetenpost, 17. 10. 2002, s. 1

²³⁸ Maurer, Manfred. *Schlechtachten*. Sudetenpost, 17. 10. 2002, s. 1

²³⁹ Omezený počet českých úprav týkajících se náhrady majetku, který byl zkonfiskován na základě Benešových dekretů, nemůže na základě práva EU zpochybňovat české zákonodárství. Právní předpisy EU nemají zpětnou účinnost. Úpravy týkající se státního občanství z let 1945–1946 nepředstavují v souvislosti se vstupem žádný problém, protože otázky státního občanství právo EU neřeší. Je ovšem třeba zajistit, aby rozsudky vynesené v nepřítomnosti na základě zvl. dekretů v roce 1945 a později nemohly být uplatňovány proti lidem, kteří přicestují do ČR po jejím vstupu do EU. Byla vyloučena také trestní zodpovědnost na základě zákona č. 115 ze dne 18. května 1946.

²⁴⁰ Autor neuveden. *Posselt: Frowein-Gutachten nur Einstieg in Debatte über Beneš-Dekrete*. Sudetenpost, 31. 10. 2002, s. 2

²⁴¹ Tamtéž.

řešit na „morální úrovni“ a považovali za nejschůdnější řešení „politické gesto“ české strany.²⁴²

Sudetenpost požádal o vyjádření poslance FPÖ a právníka Martina Grafa, ten byl „kvalitou Froweinova dobrozdání nesmírně zklamaný“.²⁴³ Zpochybnil profesionalitu zpracování expertízy, kterou označil za „politickou beletrii“. O něco méně příkrý byl Graf v případě Bernitzova nálezu, který připustil „že Benešovo zákonodárství porušuje lidská práva.“²⁴⁴ Graf také s politováním konstatoval, že vyjednávání o přístupu nových členů do evropského společenství vede Günter Verheugen, který je podle něj nesprávnou osobou na nesprávném místě, protože je „nezlomným protivníkem řešení této problematiky“ (tj. problematiky Benešových dekretů).²⁴⁵

5.6 HLASOVÁNÍ

3. prosinec 2003 byl podle Sudetenpost „v očích mnohých sudetských Němců černým dnem.“²⁴⁶ Rakouská Národní rada totiž v tento den podpořila vstup České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska, Slovinska, Litvy, Lotyšska, Estonska, Malty a Kypru. Rakousko bylo šestou zemí, která přístupové smlouvy desíti kandidátských zemí včetně ČR, které se měly 1. května 2004 stát součástí EU, schvalovala. Proti hlasovali pouze dva poslanci, a to z řad FPÖ, Barbara Rosenkranzová a Klaus Wittauer, kteří byli podle Sudetenpost symbolicky vybráni. Rosenkranzová coby mluvčí své strany pro záležitosti lidských práv demonstrovala svým NE nesouhlas s Benešovými dekreti a Wittauer jako zástupce FPÖ pro otázky životního prostředí vyjadřoval zase protest proti jaderné elektrárně Temelín.²⁴⁷

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Autor neuveden. *Veto bei Nicht-Aufhebung der Beneš-Dekrete*. Sudetenpost, 17. 10. 2002, s. 2

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Maurer, Manfred. *Aus und vorbei?* Sudetenpost, 18. 12. 2003, s. 1

²⁴⁷ Autor neuveden. *Nur zwei FPÖ-Abgeordnete stimmten gegen den EU-Beitritt Tschechiens*. Sudetenpost, 18. 12. 2003, s. 1

Ale „*dva protihlasy nemohly euforii z rozšíření EU zkalit*“, hlásí v titulku jiného článku Sudetenpost a diví se, že se stále mluví jen o Temelínu a Benešových dekretech, ale o slovenských prohřešcích už není řeč.²⁴⁸ Pro přístup nových členů bylo všech zbylých 16 poslanců za stranu Svobodných. Podle očekávání hlasovali ve prospěch rozšíření i všichni zástupci lidovců, sociálních demokratů a Zelených. Vicekancléř FPÖ Hubert Gorbach přivítal výsledek hlasování euforickou větou „*Dnes píšeme dějiny!*“, podobně jako kancléř Schüssel, který mluvil „*o velkém dni*“. Socialistický kandidát na prezidenta Heinz Fischer zase hovořil o „*historickém datu*“ a předseda Zelených van der Bellen deset nováčků v Unii přivítal slovy „*Welcome to the Club!*“²⁴⁹

Jenže všeobecná evropská euforie z rozšíření EU podle Sudetenpost brzy vyprchala, jak mezi starými tak mezi novými členskými zeměmi. „*Bezmezná pochlebování a chvalozpěvy na rozšíření Unie o deset nových států na východě následovaly překvapivě brzy strážlivé výhrady a varování. Titulky vídeňských listů jako Velká EU se po oslavách natažených (prázdných) rukou potřebuje nadechnout – odrážejí celkovou náladu v Unii. To, že rychle pohaslé nákladné ohňostroje nad hlavními městy nových členskými zemí za sebou nechají i popel a zápach, by nemělo překvapit. Eurománie všude ochladla, vystřídaly ji skepse, ba i strach,*“ píše se v květnovém vydání sudetoněmeckého čtrnáctideníku.²⁵⁰

Podle Sudetenpost má rozšíření pro sudetské Němce „*hořkou příchut'*“. Předseda SLÖ Gerhard Zeihsel sice ocenil, že „*se sudetským Němcům vstupem ČR do EU přiblíží jejich vlast,*“ nicméně výsledek hlasování lze podle listu hodnotit i jako „*zradu Kodaňských kritérií a tím i zradu základních hodnot Unie*“.²⁵¹ Toho si sice podle autora článku rakouští poslanci byli vědomi, přesto se nakonec zachovali pragmaticky. Upřednostnili pozitivní dopady rozšíření, ke kterým list čítá zejména ty hospodářské. „*Rakousko doufá, že bude z rozšíření EU nejvíce profitovat, navíc si ze zahraničně politických důvodů nemohlo dovolit rozšíření EU jako jediná země vetovat, za to by obratem dostalo z Bruselu účet horentní výše...*“²⁵²

²⁴⁸ Autor neuveden. *Zwei Gegenstimmen končten die Euphorie über die EU-Erweiterung auch nicht trüben.* Sudetenpost, 18. 12. 2003, s. 2

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Chalupa, Gustav. *Ende der Lobhudelei.* Sudetenpost, 27. 5. 2004, s. 2

²⁵¹ Autor neuveden. *Nur zwei FPÖ-Abgeordnete stimmten gegen den EU-Beitritt Tschechiens.* Sudetenpost, 18. 12. 2003, s. 1

²⁵² Maurer, Manfred. *Aus und vorbei?* Sudetenpost, 18. 12. 2003, s. 1

Sudetenpost ale oceňuje alespoň symbolický protest, který z Vídně během ratifikace rozšíření vzešel. Zatímco „*přirozený obhájce vyhnanců*“ Německo i Evropský parlament v roli ochránce lidských práv zklamaly, Rakousko na sebe vzalo „*nevděčnou roli věčného kverulanta*“. Sudetští Němci si byli nepříznivé situace dopředu vědomi a tak bylo zklamání, jak vyčteme ze stránek prosincového vydání Sudetenpost, v mezích, nicméně frustrace z malé podpory FPÖ ze stránek listu přímo číší.²⁵³

5.7 ČESKO - EKONOMICKÝ „MUSTERSCHÜLER“ ?

Zatímco po Sametové revoluci bylo české hospodářství považováno za úspěšné a ekonomická transformace byla ostatním zemím v regionu dávána za vzor, koncem 90. let se české hospodářské vyhlídky začaly zhoršovat, na což Sudetenpost s oblibou poukazuje, i když se ekonomickým tématům jinak věnují jen výjimečně. Motiv „*vzorného žáka*“ (*Musterschüler*), který se propadá mezi problémové případy, sleduje například článek převzatý z lucemburského listu Luxemburger Tageblatt. „*Politicky stabilní a hospodářsky nanejvýš vyspělá Česká republika platila až donedávna za vzorného žáka mezi středo- a východoevropskými reformními zeměmi. Konzervativní premiér Václav Klaus byl oslavován jako „pan Thatcher od Vltavy“.* Mezitím se ale Česko ocitlo uprostřed hluboké krize a to nejen kvůli sponzorskému skandálu, o který Klaus klopýtl, píše se v listu. „*Ted' hrozí, že se tento zvrát stane pro Čechy traumatem, protože ti si už mysleli, že brzy znovu získají meziválečný status jedné z průmyslově nejvyspělejších zemí Evropy... Jenže rychlou liberalizací cen pocítili zejména obyčejní lidé, jejichž platy a důchody pokulhávaly daleko za západoevropskou cenovou hladinou. Kupónová privatizace nezůstala na půli cesty, ale ztratila svou pověst kvůli korupci.... Zdá se, že letní stoletá voda odplavila i dobrou image vlády...*“ Přesto Česká republika podle lucemburského listu stále platí za „*top kandidáta na vstup do EU, i když Praha sama se k termínu přijetí staví realističtěji než dříve.*“ Například český velvyslanec v Rakousku Pavel Jajtner počítal na jaře 1998 s z dnešního pohledu pesimistickou variantou, že Česko do Unie vstoupí až v horizontu deseti let, přitom se to nakonec podařilo o čtyři roky dříve.²⁵⁴

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Autor neuveden. *Vom Musterschüler zum Problemfall.* Sudetenpost, 26. 3. 1998, s. 4

O hospodářských dopadech rozšíření se v Sudetenpost nepíše a pokud ano, pak spíše okrajově. V článcích převládá názor, že rozšíření Evropské unie o deset nových členů sice EU hospodářsky pomůže, a hlavně pak státům zaměřeným na export, za ústupky z hodnotového řádu Unie však podle listu takový pokrok nestojí.²⁵⁵ „Všechny zamlčované problémy překonají hospodářské výhody, zejména Německa a Rakouska. A také v přístupujících zemích se rozšíření pojí s ekonomickými a politickými očekáváními. To, že jsou tato očekávání jiná v Polsku, Maďarsku, Česku nebo u vzorného žáka Slovinska, není žádné tajemství,“ uvádí článek nazvaný *Konec pochlebování*. Autor tohoto textu se také obává, že finanční injekce z agrárních a strukturálních fondů, které budou noví členové potřebovat, zaplatí hlavně Rakousko a Německo. Jak dlouho bude finanční podpora třeba, dokud desítka nováčků nedosáhne alespoň přibližně unijního standardu, na to se názory expertů liší. Podle některých může trvat až padesát let.²⁵⁶

²⁵⁵ Chalupa, Gustav. *Ende der Lobhudelei*. Sudetenpost, 27. 5. 2004, s. 2

²⁵⁶ Tamtéž.

6. ZÁVĚREČNÉ SROVNÁNÍ

Výsledky analýzy, která zkoumala mediální zobrazení vstupu České republiky do Evropské unie v *Sudetenpost* a v *Sudetendeutsche Zeitung* v období od prosince 1997 do června 2004, nejsou v mnoha ohledech překvapivé. Potvrdily, že hlavním cílem těchto dvou na první pohled názorově příbuzných tiskovin je artikulovat a hájit pozice Sudetoněmeckého krajanského sdružení, ať už toho v Mnichově či ve Vídni. Týdeník i čtrnáctideník se plně věnují propagaci postojů svých vlastníků, tedy Sudetoněmeckého krajanského sdružení a Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Rakousku, a rezignují na základní informační kvalitu zpravodajství, kterou je objektivita. Také články věnované vstupu ČR do EU jsou velmi subjektivní, nejsou názorově vyvážené, neoddělují fakta od názorů a zveřejněná fakta mnohdy nejsou relevantní a úplná.

Ani v případě pokrytí tématu vstup České republiky do Evropské unie nejsou *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost* zrovna ukázkou reprezentativního vzorku názorů, naopak jsou názorově velmi vyhraněné. Přesto se už během pilotní analýzy podařilo vysledovat pět názorových proudů, které se v souvislosti s hodnocením chystaného přijetí Česka do evropských struktur na jejich stránkách objevují. Tyto postoje od sebe navzájem odlišuje rozdílné stanovisko k otázce, zda mají mít Benešovy dekrety vliv (a jaký) na přijímání České republiky do Evropské unie. O integraci ostatních čekatelů na přístup k EU se analyzovaná média téměř nezajímají (s malou výjimkou Slovinska a výnosů AVNOJ). Hypotéza číslo 1, podle které *„bude rozšíření EU v obou periodických částěti tematizováno v souvislosti s ČR, než s ostatními kandidáty“* je tedy platná.

Dekrety prezidenta Edvarda Beneše patří k nejčastějším motivům, které se v textech publikovaných v *SdZ* a *SuPo* ve sledovaném období objevují. A není proto překvapením, že jsou i nejhojnějším kontextem článků, které referují o průběhu české integrace do evropských struktur. Tematika vstupu Česka do Unie se tak v obou listech prakticky zužuje na problematiku Benešových dekretů. Ze závěrů kvantitativní i kvalitativní analýzy tak vyplývá, že hypotéza číslo 2, která předpokládala, že *„vstup ČR do EU bude v SdZ i v SuPo tematizován zejména ve spojitosti s Benešovými dekreti“*, je platná. Benešovy dekrety oboje zmíněné sudetoněmecké noviny shodně pasovaly na symbol veškerého utrpení z Československa odsunutých Němců a Edvarda Beneše svorně označily za iniciátora odsunu a jako takového i za původce křivd spáchaných na této skupině. Československého prezidenta mají některé komentáře z analyzovaných periodik za likvidátora sudetoněmecké skupiny, za démona, válečného zločince nebo za původce etnických čistek či masového vraha, který by se

mohl rovnat Stalinovi či Hitlerovi. Pro Edvarda Beneše se ve sledovaném sudetoněmeckém tisku vžila také přezdívka „masový vrah od psacího stolu“ (*Schreibtisch-Massenmörder*).

Benešovy dekrety jsou pak, viděno z perspektivy *Sudetendeutsche Zeitung* a *Sudetenpost*, klíčovým důvodem vesměs odmítavého postoje ke vstupu České republiky do Evropské unie. Terčem kritiky sudetoněmeckých listů jsou zejména ze dvou důvodů, které se shodují se stanoviskem, které ve vztahu k dekretům razí sudetoněmecký *landsmanšaft*. Podle *SuPo* a *SdZ* dekrety odporují právu na sebeurčení a právu na vlast a zakládají se na principu kolektivní viny - jsou etnicky diskriminující. Právo na sebeurčení (*Selbstbestimmungsrecht*) a z něj vyplývající právo na vlast (*Heimatrecht*) jsou v *SdZ* prezentovány jako dva hlavní pilíře, o které se politika *landsmanšaftu* opírá. V *SdZ* a *SuPo* jsou tyto požadavky považovány za přirozené nároky sudetských Němců, které jsou vznášeny jménem celé národnostní skupiny.

Jaké hlavní názorové proudy se v analyzovaných periodických ohledně vstupu ČR do EU objevují? V *Sudetenpost* a *Sudetendeutsche Zeitung* najdeme texty, jejichž autorům překážejí dekrety v českém právním systému natolik, že považují za nezbytné, aby je čeští politici nejlépe ještě před přistoupením ČR k evropské patnáctce zrušili. Jiní autoři zastávají ještě ostřejší pozici a trvají nejen na odstranění sporných norem (tedy nikoli pouze Benešových dekretů, ale i tzv. amnestijního zákona) z české legislativy, ale dovolávají se také navrácení zabaveného majetku, odškodnění nebo další oficiální omluvy politické reprezentace ČR za zažité „bezpráví“. Analýza v obou listech také identifikovala názorový proud, který sice uznává pozitivní dopady integrace Čechů do EU a hodnotí ji kladně, zároveň ale kritizuje rozpornost Benešových dekretů s evropskými hodnotami. Na stránkách *SdZ* a *SuPo* lze najít i články, i když v minimální míře, které Benešovy dekrety v souvislosti s nadcházejícím rozšířením EU o Českou republiku vůbec nezmiňují a nadcházející zásadní změnu evropského uspořádání vítají. Poslední, nevelkou, skupinu pak tvoří texty, které výslovně tvrdí, že Benešovy dekrety nejsou překážkou pro vstup ČR do EU.

Otázka vstupu Čechů do Unie má v převážné většině článků v rakouském čtrnáctideníku i v německém týdeníku negativní konotace. Stanovisko, že Benešovy dekrety nejsou překážkou vstupu ČR do EU, se ve sledovaném období vyskytla v *SdZ* v 9,2 % a v *Sudetenpost* v 18,5 %. Není ale artikulováno zástupci Sudetoněmeckého krajanského sdružení, ale představiteli české politické reprezentace nebo německé rudo-zelené Schröderovy vlády, podobně jako výhradně pozitivní přijetí vstupu ČR do EU bez jediné zmínky o Benešových dekretech. To je častěji zastoupeno v *Sudetendeutsche Zeitung* (6,9 %), než v *Sudetenpost* (0,4 %). Jak ale vyplývá ze *SdZ*, Schröderův kabinet ve své evropské politice v mnohém navázal na Helmuta Kohla, který měl na rozšíření Evropské unie velký

zájem. Za nejvýraznějšího propagátora přijetí Česka do EU bez jakýchkoli podmínek („*ohne wenn und aber*“) ale SdZ považují ministra zahraničí poslední Kohlovy vlády Klause Kinkela. Jednoho z hlavních vyjednávačů Česko-německé deklarace SdZ kritizují za přílišné vycházení vstříc České republice a odmítají koncept „*tlusté čáry*“ („*Schlussstrich*“), na kterém se Češi s Němci v roce 1997 dohodli. Pocit křivdy sudetoněmeckého landsmanšaftu, který vyplynul ze ztráty podpory oficiální německé reprezentace, po nástupu kancléře Gerharda Schrödera k moci ještě zesílil.

Přestože Sudetoněmecké krajanské sdružení, jak proklamovali jeho čelní představitelé, vstup ČR a dalších devíti kandidátských zemí do Evropské unie podporovali, trvali na zjednání nápravy za „*bezpráví*“ (*Unrecht*) spáchaného na sudetských Němcích po druhé světové válce, kterým se míní konfiskace německého majetku a následný odsun. Proto nadpoloviční většina textů (51 %) publikovaných v Sudetenpost, které vstupu ČR do EU vnímají celkově vzato negativněji než Sudetendeutsche Zeitung, reprezentuje názor, že přístup Česka k Unii by měl ztroskotat na dekrettech, které po válce v Československu nastolily právní podmínky, za nichž bylo možné na základě principu kolektivní viny vysídlit zdejší několikamilionovou německou menšinu. Autoři těchto článků míní, že pokud Česká republika nepřistoupí na zrušení Benešových dekretů, do Evropské unie nepatří. Takové stanovisko zastává jen necelá čtvrtina (23 %) textů Sudetendeutsche Zeitung. Výsledek kvantitativní analýzy tak vyvrací hypotézu číslo 3. Předpoklad, že „*zrušení Benešových dekretů budou SdZ a SuPo ve většině článků prezentovat jako podmínku vstupu ČR do EU*“, se totiž potvrdil pouze v případě rakouských novin.

V mnichovském týdeníku je zdaleka nejčastěji zastoupeným stanoviskem kladné hodnocení rozšíření EU o ČR, oslabené ale zároveň ostrou kritikou Benešových dekretů, které jsou podle SdZ v rozporu s hodnotami, na nichž stojí současná Evropa (43,7 %). Tento úsudek se v Sudetenpost objevuje zřídka, v pouhých 9,3 %. V listech se objevuje názor, že dekrety patří do „*odpadkového koše dějin*“ a že přijetí ČR do evropského společenství by bylo urážkou psaných i nepsaných hodnot Evropské unie. Sudetoněmecké landsmanšafy tak některé texty SdZ i SuPO pasují do role „*strážců evropské morálky*“.

Nejostřejší zastoupený postoj, tedy podmínění přijetí České republiky do Evropské unie nejen zrušením Benešových dekretů, ale i dalšími požadavky jako jsou zejména majetkové nároky či nároky na odškodnění, případně požadavek nějakého symbolického gesta vůči sudetským Němcům, překvapivě nalezneme častěji v Sudetendeutsche Zeitung (11,5 %),

než v Sudetenpost (6,6 %). Hypotéza číslo 4, která předpokládá, že „*vrácení konfiskovaného majetku nebude ve většině textů prezentováno jako podmínka vstupu ČR do EU*“, je tedy platná. V rakouském periodiku se požadavky odškodnění objevují méně často, rakouský landsmanšaft ale v jejich prosazení spoléhá na rakouskou politickou scénu, zejména na FPÖ, a je v jejich artikulaci agresivnější (což potvrdilo hypotézu č. 5, která předpokládala, že „*názor na vstup ČR do EU obsažené v textech Sudetenpost budou formulovány ostřeji než v člancích v SdZ.*“)

Zatímco v Německu se sudetští Němci postupně začali cítit jako „*zátěž*“, která by podle tamní vlády neměla dále zhoršovat česko-německé vztahy, a ztráceli poslední zbytky politického vlivu, v Rakousku se těšili přízni některých politických představitelů. Analýza Sudetenpost prokázala, že se SLÖ pokoušel dohnat rakouskou politickou reprezentaci k tomu, aby vstupu České republiky do evropských struktur zabránila. Benešovy dekrety se u našich alpských sousedů staly výbušným politickým tématem, které sehrálo významnou roli hned v několika volbách. A politizace tohoto tématu je znát i ze stránek Sudetenpost. Populistická FPÖ, jak vyplývá z článků a bezpočtu předvolebních inzerátů publikovaných v Sudetenpost zejména před volbami v letech 1999 a 2002, se stylizovala do role ochránkyně zájmů sudetských Němců. V roce 2002 boj o dekrety vygradoval, jak na mezinárodní scéně, tak na stránkách Sudetenpost. V tomto roce, jak dokládá obsahová analýza, čtrnáctideník publikoval nejvíce zpráv o přistoupení ČR k EU (to ale platí i pro Sudetendeutsche Zeitung), které poměrně často zasazoval do kontextu debat o Benešových dekretech. Potvrzuje se tedy hypotéza číslo 6, která předpokládala, že „*nejvíce textů na téma vstup ČR do EU se v obou periodicích objeví v roce 2002.*“ Rakouský sudetoněmecký čtrnáctideník psal o FPÖ většinou pochvalně, protože svobodní byli jedinou rakouskou stranou, která otevřeně hrozila vetem přístupu ČR k EU. Proto bylo pro list velkým zklamáním závěrečné hlasování v Národní radě, kdy proti vstupu deseti kandidátských zemí do EU hlasovali jen dva symbolicky vybraní poslanci svobodných, což čtrnáctideník vnímal jako „*zradu*“.

Celkově analýza sledovaných periodik ukázala, že v otázce přístupu České republiky k Evropské unii jsou Sudetendeutsche Zeitung a Sudetenpost názorově konzistentní. Oba listy zužují tuto problematiku na spor o platnost a zrušení Benešových dekretů. A požadavek jejich odstranění z českého právního systému podporují téže argumenty. Zatímco tedy rakouský Sudetenpost vstup ČR do EU zrušením dekretů podmiňuje a leckdy se uchyluje k agresivní protičeské rétorice, bavorské Sudetendeutsche Zeitung dekrety kritizují, vybízejí Českou

republiku k jejich zneplatnění, nicméně jejich zrušení nekladou jako podmínku české integrace do evropských struktur.

SUMMARY

The theses were studying the depiction of the Czech republic EU-entry in Sudetengerman newspapers *Sudetendeutsche Zeitung* weekly (SdZ) and *Sudetenpost* semi-monthly (SuPo) since 1997 to 2004. The analysis has confirmed that the aim of these serials is to articulate and defend the interests of *Sudetendeutsche Landsmannschaft* (SL) and *Sudetendeutsche Landsmannschaft in Österreich* (SLÖ). So the articles covering the Czech EU-entry are very attitudinal and they are in the most cases representing the position of SL, which is mostly negative.

According to the analysis there are five main views on the Czech EU-entry. The difference among them is the attitude to the Beneš-decrees (Benešovy dekrety), which were one of the most common topics in the analyzed newspapers. The subject „Czech EU-entry“ is in both newspapers, *Sudetendeutsche Zeitung* and *Sudetenpost*, mostly reduced to the Beneš-decrees theme. These laws are seen as a symbol of the suffering of the Sudeten Germans and Edvard Beneš is portrayed as the initiator of the expulsions. Should these post-war rules affect the integration process, or not? In which way? And why?

In *Sudetenpost* and *Sudetendeutsche Zeitung* were published the articles, demanding to abolish the decrees immediately, before the EU-entry (in SdZ 23 %; in SuPo 51 %). The hard-liners in SdZ and SuPo are insisting not only on abolishing the decrees but they are demanding to restitute the confiscated possessions of the Sudeten Germans or to compensate it (SdZ 11,5 %; SuPo 6,6 %). Much-frequented opinion acknowledges the positive impact of the EU-enlargement but criticizes sharply the contradictory of the Beneš-decrees and the EU values (SdZ 43,7 %; SuPo 9,3 %). In the minimal way are represented the articles, which do not mention the Beneš-decrees at all and greet the future EU-member with positive expectance (SdZ 6,9 % ; SuPo 0,4 %). The last group of the texts is the opinion that the Beneš-decrees aren't any obstruction on the Czech way to the European union (SdZ 9,2 % ; SuPo 18,5 %).

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRIMÁRNÍ ZDROJE:

Analyzovaná periodika:

Sudetendeutsche Zeitung 1997 - 2004

Sudetenpost 1997 – 2004

Dokumenty, smlouvy:

Debatte im 14. Deutschen Bundestag. In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003.

Erklärung der Bundesregierung Schröder zu sudetendeustchen Vermögensfragen und Äusserungen von Mitgliedern der Bundesregierung. (9. 2. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003.

Pressekonzferenz des ČR-Ministerpräsidenten Miloš Zeman und Bundeskanzler Gerhard Schröder. (8. 3. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003.

Usnesení Poslanecké sněmovny ze 49. schůze 24. 4. 2002.
http://www.psp.cz/forms/tmp_sqw/08b50140.doc

Prohlášení místopředsedy vlády a ministra zahraničí Josefa Ziehlce v PSP ČR z 11. 2. 1997.
Dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/008schuz/s008034.htm>

Rezoluce Evropského parlamentu z 15. dubna 1999 (A4-0157/99)
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A4-1999-0157&language=EN#top>.

Rakouská Státní smlouva
<http://www.wienerzeitung.at/DesktopDefault.aspx?TabID=4219&Alias=2005&cob=182278>

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o vypořádání určitých finančních a majetkoprávních otázek. In Plšková, Jaroslava. *Východní politika Brandtovy vlády v letech 1969-1974*. Příloha 15. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1999.

Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/neverejne/druha_svetova_valka_a_jeji_dusledky/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html

Vládní koncepce v oblasti mezinárodní politiky České republiky. ČTK, 21. 4. 1993

Protokol z Melku
http://www.umweltbundesamt.at/fileadmin/site/umweltthemen/kernenergie/temelin/Melk/melk_prot_de.pdf

Legal Opinion on the Beneš-Decrees and the accession of the Czech Republic to the European Union (Frowein-Gutachten)

<http://www.mpil.de/shared/data/pdf/frowein.pdf>

Blumenwitz-Gutachten

<http://www.ermacora-institut.at/wDeutsch/dokumente/rechtsgutachten.shtml?navid=14>

Charta vyhnanců

<http://www.bund-der-vertriebenen.de/derbdv/charta-cs.php3>

Stanovisko k sudetské otázce (tzv. 20 bodů) In Olbert, Franz (sest.): *Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde – dokumenty 1948-1991*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992.

Manifest Sudetoněmeckého krajanského sdružení a Sudetoněmecké rady (3.6. 1979) In Olbert, Franz (sest.). *Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde – dokumenty 1948-1991*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992.

Projevy:

Projev V. Havla Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství. Praha. (17. února 1995)
<http://old.hrad.cz/president/Havel/nemci/index.html>

Projev V. Havla v německém Spolkovém sněmu (24. dubna 1997)

<http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/>

Projev V. Havla na Vídeňské univerzitě (15. března 1993).
<http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/>

Projev něm. kancléře G. Schrödera (30. 9. 1999). In Habel, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. München: Langen Müller, 2003.

Projev spolkového prezidenta Romana Herzoga na první výroční konferenci Česko-německého diskusního fóra v Drážďanech. In Herzog, Roman. „Verdrängung birgt das Risiko neuer Ressentiments.“ *SdZ*, 18. 12. 1998, s. 3

Projev B. Posselta k zahájení 57. sudetoněmeckého sjezdu v Norimberku dne 3. 6. 2006. Posselt, Bernd. *Unbeirrt neue Wege gehen*. *SdZ*, 9. 6. 2006, s. 4

Rozhovory:

Rozhovor vedený s šéfredaktorem listu Herbertem Fischerem (září 2008, Mnichov)

Rozhovor vedený s předsedou SLÖ Gerhardem Zeihselem (listopad 2007, Vídeň)

SEKUNDÁRNÍ PRAMENY:

Citované publikace a studie:

BERGER, Arthur Asa. *Media Research Techniques*. Londýn: Sage Publications, 1998.

BÖSE, Oskar (ed.). *Die Sudetendeutschen: Eine Volksgruppe im Herzen Europas 1848-1988* (sborník z výstavy). Mnichov: Sudetendeutsche Rat, 1995.

BRYMAN, Alan: *Social research methods*. 1. print. Oxford: Oxford University Press, 2004.

ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU. Východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: Linde, 2003

DOMNITZ, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie. Diskuse v Evropském parlamentu a v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. Praha: Dokořán, 2007.

DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge, 2003.

FAIRCLOUGH, Norman. *Critical Discourse Analysis as a Method in Social Scientific Research*. In Wodak, Ruth & Meyer, Michael (eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage, 2001.

HABEL, Fritz Peter. *Die Sudetendeutschen*. München: F. A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, 1992.

HANDL, Vladimír. *Česká politika vůči Německu*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (vyd.). *Zahraniční politika České republiky. Úspěch, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004.

KARNER, Stefan (vyd.) a kol. *Prager Frühling - Das internationale Krisenjahr 1968*. Böhlau Verlag, Köln 2008.

KUČERA, Jaroslav; Segert, Dieter. *Beziehungen zu Deutschland*. Dostupné na http://www.bpb.de/publikationen/AMSJPB,2,0,Beziehungen_zu_Deutschland.html

KUKLÍK, Jan. *Uspořádání sousedských vztahů. Nástin historie Československo (česko) – rakouských smluv*. In Stefan Karner, Michal Stehlík (eds.), *Česko. Rakousko. rozdělení - odloučení – spojení*. Sborník a katalog Dolnorakouské zemské výstavy 2009. Schallaburg 2009.

KUNŠTÁT, Miroslav. *Německo a Česká republika*. In Pick, Otto. – Handl, Vladimír – Hon, Jan (eds.). *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998.

KUNŠTÁT, Miroslav. *Česko-rakouské paralely: Sbližování sousedů, které není přímočaré*. In Pick, Otto; Handl, Vladimír (eds.). *Zahraniční politika České republiky 1993-2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: ÚMV, 2004.

KURAL, Václav. *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN - Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998.

LAPČÍK, Marek. *Úvod do teorie masové komunikace II*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.

MÜLLER, David. *Vztahy České republiky a Evropské unie*. In Fajmon, Hynek (ed.). *Cesta České republiky do Evropské unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004.

PITROVÁ, Markéta. *Institucionální připravenost Evropské unie na rozšíření*. In Kubát, Michal (ed.). *Východní rozšíření Evropské unie*. Brno - Praha: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2001.

POTOČNÝ, Miloslav: *K otázce „vyhnání“ tzv. sudetských Němců z Československa po skončení války Spojených národů s Německem*. In: KURAL, Václav (ed.): *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996.

SCHULZ, Winfried; SCHERER, Helmut; HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena; KONČELÍK, Jakub. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004.

STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945 - 1947*. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991.

VALEŠ, Lukáš. *Česko-rakouské souvislosti Pražského jara. Grantový projekt MZV*. Dostupné na http://www.mzv.cz/public/86/e6/f9/320573_122804_Cesko_rakouske_souvislosti_Prazskeho_jara.pdf

VYTRÍSALOVÁ, Věra. *Obraz Čechů a Československa v týdeníku Sudetendeutsche Zeitung*. Praha: [s.n.], 1999.

WHELANOVÁ, Markéta. *Aproximace českého práva s právem ES*. In Fajmon, Hynek (ed.). *Cesta České republiky do Evropské unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. s. 173-175

Citované články a další internetové zdroje:

JANÝR, Přemysl. *Pražské jaro a rakouští bratřenci*. Listy 2008, č. 4
<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=084&clanek=040809>

SEEMAN, Richard. *Co nás spojuje, co nás dělí*. Listy 2007, č. 2.
<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=072&clanek=020709>

SUPPAN, Arnold. *Rakušané a Češi. Nepřející sousedé?* Listy 2007, č. 1.
<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=071&clanek=010713>

Autor neuveden. *Mit Blut geschrieben*. Spiegel. 29. 5. 1995. <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-9185644.html>

AUTOR NEUVEDEN. *Zeman a Schröder se shodli: minulost je uzavřena*. iDnes, 10.3.1999.
http://zpravy.idnes.cz/zeman-a-schroder-se-shodli-minulost-je-uzavrena-f5i-/zahranicni.asp?c=990310_094223_zahranicni_jpl

Autor neuveden. *Veto gegen Beitritt Tschechiens*. Wiener Nachrichten. 30. 10. 2001.
<http://www.wienernachrichten.com/newpages/lch38.html>.

BRÖSSLER, Daniel; Krebs, Heike. *Der Abschub war eine Quelle des Friedens*. Landeszeitung. 4. 6. 2002. <http://www.landeszeitung.cz/archiv/2002/index.php?edt=12&id=03>

ČTK. *Zeman vysvětloval, EU je spokojená*. http://zpravy.idnes.cz/zeman-vysvetloval-eu-je-spokojena-d5g-/domaci.asp?c=A020218_175416_domaci_nad

ZEKRI, Sonja. *Tiefe Resignation*. (rozhovor s Antje Vollmerovou). Süddeutsche Zeitung. 9. 2. 2002.
http://www.antje-vollmer.de/cms/default/dok/4/4377.tiefe_resignation_interview_zur_vertrieb.html

ZEMAN, Miloš. *Populistischer Pro-Nazi-Politiker*. Profil. 21. ledna 2002, s. 22-25

Informační materiál k dekretům prezidenta republiky z období 1940-1945
<http://www.mzv.cz/www/mzv/default.asp?ido=14075&idj=1&amb=1&ikony=&trid=1&prsl=&poc1>

Doplňující literatura ke vzniku a recepci Benešových dekretů:

BARTOŠOVÁ, Markéta. *Odsun sudetských Němců a jeho postavení v mediální agendě týdeníku Sudetendeutsche Zeitung v letech 2003-2005*. Praha: [s.n.], 2007.

BENEŠ, Edvard: *Paměti. Část II, svazek 1. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Orbis, 1947.

BENEŠ, Zdeněk; KURAL, Václav: *Německý negativismus*. In BENEŠ, Zdeněk (ed.) a kol: *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha: Gallery, 2002, s. 75-79.

BEYERL, BEPPO. *Die Beneš-Dekrete: zwischen tschechischer Identität und deutscher Begehrlichkeit*. Wien: Promedia, 2002.

BIMAN, Stanislav: *Obraz Němců a Německa v letech 1938-1945 na odtržených územích v župě Sudety*. In: KŘEN, Jan; BROKLOVÁ, Eva (ed.): *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 1998, s. 195-206.

BRANDES, Detlef: *Cesta k vyhnání 1938 – 1945. Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*. Praha: Prostor, 2002.

COUDENHOVE-KALERGI, Barbara; RATHKOLB, Oliver. (Hg.). *Beneš-Dekrete* Wien: Czernin, 2002.

DĚDINOVÁ, Sidonia: *Edvard Beneš – likvidátor*. Praha: Annonce, 2003.

EDINGER, Michael. (Hrsg.) *Die Neuen EU-Beitrittsstaaten im Profil*. Erfurt: Landeszentrale für politische Bildung, 2004.

FRANZEL, Emil: *Sudetendeutsche Geschichte*. Sonderausg. Würzburg: Flechsig, 2002.

GRULICH, Rudolf: *Mit den Beneš-Dekreten in die EU? Anmerkung zum Verhältnis von Sudetendeutschen und Tschechen*. Ulm: Gerhard Hess verlag, 2000.

HAHN, Hans Henning; HAHNOVÁ, Eva: *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání*. Praha: Votobia, 2002.

HAHNOVÁ, Eva: *Sudetoněmecký problém: Obtížné loučení minulostí*. 2. vyd. Ústí nad Labem: Albis international, 1999.

KUČERA, Jaroslav: „Žralok nebude nikdy tak silný.“ *Československá zahraniční politika vůči Německu 1945-1948*. Praha: Argo, 2005.

KURAL, Václav: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v Československém státě (1918-1938)*. Praha: R, 1993.

KŘEN, Jan: *Obrazy Němců a Německa v české společnosti*. In: KŘEN, Jan; BROKLOVÁ, Eva (ed.): *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 1998, s. 21-32

MIKULE, Vladimír: *Dekrety prezidenta republiky po padesáti letech*. In: KURAL, Václav (ed.): *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. s. 189-202

NOVOTNÝ, Karel (ed.): *Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947/ Edvard Beneš*. Praha: Dita, 1996.

OLBERT, Franz (sest.): *Cesta ke smíření: sdružení sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde - dokumenty 1948-1991*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992. 94 s.

PAVLÍČEK, Václav: *Otázka legality a legitimacy odsunu*. In: BENEŠ, Zdeněk (ed.) a kol: *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha: Gallery, 2002, s. 251 – 255.

PEŠEK Jiří (ed.) a kol: *Německé menšiny v právních normách 1938-1948: Československo ve srovnání s vybranými evropskými zeměmi*. Brno; Praha: Doplněk; AV ČR, 2006.

POTOČNÝ, Miloslav: *K otázce „vyhnání“ tzv. sudetských Němců z Československa po skončení války Spojených národů s Německem*. In: KURAL, Václav (ed.): *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. s. 180 -188

ŠEDO, Jakub (ed.): *Evropská otázka ve volebních kampaních*. Brno: IIPS, 2003.

ŠMÍDOVÁ, Olga: *Česko-německé vztahy v zrcadle tisku*. In: KŘEN, Jan; BROKLOVÁ, Eva (ed.): *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 1998, s. 101-155.

WIESER, Linda: *Die EU-Osterweiterung im Hinblick auf die Menschenrechte als Beitrittsvoraussetzung. Werden die Beneš-Dekrete zum Hindernis für die Tschechische Republik?* Salzburg: [s.n.], 2003.

ZIMMERMANN, VOLKER: *Sudetští Němci a nacionální socialismus*. In: KURAL, Václav (ed.): *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. s. 54 –92

Internetové stránky:

www.sudeten.de

www.bund-der-vertriebenen.de

www.vlada.cz

www.psp.cz

www.mzv.cz

www.bundesregierung.de

www.bmeia.gv.at

<http://ec.europa.eu>

www.europarl.europa.eu

www.mittleeuropa.de

www.demokratiezentrum.org

www.muni.cz

SEZNAM ZKRATEK

BdV Bund der Vertriebene

CDU Christlich demokratische Union

CSU Christlich-soziale Union

ČSSD Česká sociálně-demokratická strana

ČSR Československá republika

ČR Česká republika

EK Evropská komise

EP Evropský parlament

EU Evropská unie

FDP Freie demokratische Partei

KDU-ČSL Křesťanská demokratická unie – Česká strana lidová

KSČM Komunistická strana Čech a Moravy

ODS Občanská demokratická strana

RAK Rakousko

SdJ Sudetendeutsche Jugend

SdP Sudetendeutsche Partei

SdZ Sudetendeutsche Zeitung

SL Sudetendeutsche Landsmannschaft

SLÖ Die Sudetendeutsche Landsmannschaft in Österreich

SRN Spolková republika Německo

SuPO Sudetenpost

KÓDOVACÍ KNIHA (Systematizující proměnné)

Hlavní téma, vedlejší téma

„Hlavním tématem“ se rozumí zásadní námět textu nebo základní událost, o níž text pojednává. Věnuje se mu zásadní část textu, zpravidla se vyskytuje už v úvodním odstavci statě. Může být doplněno „vedlejším tématem“, které je druhotným námětem textu. Pokud se v článku objevují ještě další témata, není jejich přítomnost v analýze sledována. Jednotlivé tematické kategorie se nepřekrývají, žádná z kategorií není podmnožinou kategorie další (např. kategorie „ČR přistoupení k EU“ není již znovu zahrnuta do kategorie „EU rozšíření“). Přestože se některé z kategorií během výzkumu nevyskytly ani jednou (nebo je jejich výskyt zanedbatelný), v přehledu jsou uvedeny, aby bylo patrné, že obsahová analýza jejich přítomnost monitorovala.

Sudetendeutsche Zeitung

- 1 V kategorii „rozšíření EU“ jsou vedeny veškeré texty, které zpracovávají téma východního rozšíření Evropské unie obecně. Přístup ČR k EU a otázky související zahrnuje samostatná kategorie.
- 2 „Přístup ČR k EU“ – rozumí se otázky spojené s členstvím České republiky v Evropské unii, přípravy na něj, reakce v ČR i v zahraničí
- 3 „Přístup ostatních zemí k EU“ obsahuje články zabývající se přístupovými jednáními kandidátských zemí, které usilovaly o vstup do Unie ve stejné vlně jako ČR, tedy Slovenska, Maďarska, Polska, Slovinska, Estonska, Lotyšska, Litvy, Kypru a Malty. Vstupu ČR do EU se věnuje samostatná kategorie.
- 4 „Benešovy dekrety, Beneš“ – tato kategorie zahrnuje texty pojednávající o československém prezidentovi Edvardu Benešovi a jím vydaných prezidentských dekrettech a jejich důsledcích.
- 5 „Mnichovem“ se rozumí Mnichovská dohoda, okolnosti a politické kroky, které k jejímu uzavření vedly, a také její následky, např. okupace ČSR.

- 6 Kategorie „druhá světová válka“ zahrnuje texty pojednávající o průběhu 2. světové války (vývoj bojů, bitvy, postup fronty) a rovněž pokrývá vyjednávání o poválečném uspořádání Evropy.
- 7 Do kategorie „nacismus, Hitler“ spadají články informující o nacistickém teroru, o Adolfu Hitlerovi a jeho agresivní politice.
- 8 „Odsunem“ se chápou veškeré zprávy o všech fázích poválečného transferu sudetoněmeckého obyvatelstva z ČSR, včetně tzv. divokého odsunu a excesů během této fáze spáchaných.
- 9 „Politické požadavky odsunutých“ se míní požadavky sudetských Němců tak, jak je prezentuje Sudetoněmecké krajanské sdružení (právo na vlast, právo na sebeurčení; majetkové požadavky nejsou zahrnuty, jsou obsaženy v samostatné kategorii), a snahy SL o jejich prosazení v politické rovině.
- 10 Zprávy kódované jako „setkání a aktivity spolků, kruhů“ referují o pravidelných shledáních a akcích vysídlenců a jejich sympatizantů, sdružených v domovských spolcích, zemských svazech a dalších organizačních celcích SL. Politické aspekty sněmů Sudetoněmeckého krajanského sdružení (Der Sudetendeutsche Tag) jsou kódovány v rámci kategorie „Politické požadavky odsunutých“.
- 11 „Vzpomínky na vlast“ – rozumí se jimi vzpomínky pamětníků na život v předválečném Československu, vyjádření stesku po někdejší domově, lásky k němu. Zahrnuty jsou ale texty o lidových zvyklostech (kroje, písně atd.) a tematika péče vyhnanců o kulturní dědictví (památky, památníky, hřbitovy na území ČR).
- 12 Jako „SL, SLÖ“ byly kódovány články o Sudetoněmeckém krajanském sdružení a Sudetoněmeckém krajanském sdružení v Rakousku, včetně dění v jejich jednotlivých organizačních celcích.
- 13 Pod kategorií „AVNOJ“ jsou všechny texty, které se věnují výnosům Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie.
- 14 V rámci kategorie „diplomatické styky ČR-SRN“ jsou vedeny texty informující o česko-německých jednáních realizovaných na mezivládní úrovni (vedených oficiální politickou reprezentací obou států, tj. ministry zahraničí, premiérem a kancléřem, prezidenty, diplomaty).
- 15 „Dialog ČR-SRN, spolupráce“ značí jednání zástupců české a německé strany (vyjma oficiální politické reprezentace těchto států; tedy např. dialog

- představitelů SL, církve, zástupců odborné i laické veřejnosti, různých organizací, spolků atd.) o otázkách historie, smíření mezi Čechy a Němci, ale i nejrůznější společné příhraniční projekty ap.
- 16 Články kódované v rámci kategorie „přístup ČR k NATO“ pojednávají o diskusích kolem vstupu České republiky do Severoatlantické aliance.
 - 17 Kategorie „Temelín“ obsahuje texty o jihočeské jaderné elektrárně Temelín, o protestech proti ní.
 - 18 „Konfiskace, restituce“ – mýněny jsou konfiskace německého majetku provedené na základě „Benešových dekretů“ a jeho restituce, soudní spory o konfiskovaný majetek.
 - 19 „Odškodněním“ se rozumí kompenzace za příkoří utrpěné během okupace a války a za poválečný odsun.
 - 20 V rámci kategorie „ČR vnitrostátní politika“ jsou vedeny zejména politické aktuality, tj. schvalování, projednávání zákonů, dění v rámci politických stran a klubů, kauzy politických činitelů atd.
 - 21 Jako „ČR zahraniční politika“ jsou kódovány veškeré texty zobrazující vztahy ČR k zahraničním státům, vyjma Německa.
 - 22 Kategorie „ČR hospodářství, ekonomika“ zahrnuje texty pojednávající o hospodářských, průmyslových či ekonomických aktivitách v ČR
 - 23 Jako „vnitrostátní politika SRN“ jsou chápány aktuality z politické oblasti na spolkové úrovni (tj. schvalování, projednávání zákonů, dění v rámci politických stran a klubů, kauzy kolem politických činitelů atd.), ale i politické otázky (volby, jednání, zákony...) na úrovni spolkových zemí SRN.
 - 24 „Zahraníční politikou SRN“ se rozumí veškeré zahraničně-politické aktivity Německa (jednání, smlouvy se zahraničními státy), vyjma těch s ČR.
 - 25 Texty kategorizované v rámci skupiny „hospodářství, ekonomika SRN“ se věnují ekonomice a průmyslu ve Spolkové republice.
 - 26 Jako „EU politika“ jsou označeny texty pojednávající o politických otázkách na úrovni Evropského parlamentu, Evropské komise.
 - 27 Články vedené jako „kultura“ zpravují o kulturních aktualitách v Německu, tj. o nových knihách, filmech atd.

- 28 Do kategorie „církev“ spadají jednotky referující o církevních poutích, svátcích, bohoslužbách, o životě duchovních.
- 29 „Menšinami, lidskými právy“ se míní problematika dodržování občanských a politických práv v Evropě i jinde ve světě (vyjma práv nárokovaných sudetskými Němci, která jsou zpracovává v rámci samostatné kategorie). Zároveň tato kategorie zahrnuje problematiku minorit ve světě, jejich požadavky, problémy, lokálními konflikty.
- 30 Kategorie „personálie“ obsahuje zprávy o úmrtích a životních jubileích, případně vyznamenáních konkrétních osob, zpravidla někdejších představitelů SL, SLÖ či osob s vysídleneckou zkušeností.
- 31 Do kategorie „historie“ spadají veškeré texty zaměřené k dějinným událostem, které spadají do období před nástupem Hitlera k moci.
- 32 Jednotky kódované jako „mládež, školství, vzdělání“ se zaměřují na informace z oblasti školství, aktivit mládeže (např. SdJ), spolupráci české a německé mládeže, ale zahrnují i informace o vzdělávacích kurzech a populárně-naučných přednáškách.
- 33 „Zahraničím“ se rozumí veškeré texty související s děním ve světě (kromě Německa).
- 34 Jako „nezařaditelné“ jsou kategorizovány texty, které nebylo možné začlenit do žádné z výše uvedených skupin.
- 35 „Není“ – označuje nepřítomnost vedlejšího tématu.

Sudetenpost

- 1 V kategorii „rozšíření EU“ jsou vedeny veškeré texty, které zpracovávají téma východního rozšíření Evropské unie obecně. Přístup ČR k EU a otázky související zahrnuje samostatná kategorie.
- 2 „Přístup ČR k EU“ – rozumí se otázky spojené s členstvím České republiky v Evropské unii, přípravy na něj, reakce v ČR i v zahraničí
- 3 „Přístup ostatních zemí k EU“ obsahuje články zabývající se přístupovými jednáními kandidátských zemí, které usilovaly o vstup do Unie ve stejné

vlně jako ČR, tedy Slovenska, Maďarska, Polska, Slovinska, Estonska, Lotyšska, Litvy, Kypru a Malty. Vstupu ČR do EU se věnuje samostatná kategorie.

- 4 „Benešovy dekrety, Beneš“ – tato kategorie zahrnuje texty pojednávající o československém prezidentovi Edvardu Benešovi a jím vydaných prezidentských dekretech a jejich důsledcích.
- 5 „Mnichovem“ se rozumí Mnichovská dohoda, okolnosti a politické kroky, které k jejímu uzavření vedly, a také její následky, např. okupace ČSR.
- 6 Kategorie „druhá světová válka“ zahrnuje texty pojednávající o průběhu 2. světové války (vývoj bojů, bitvy, postup fronty) a rovněž pokrývá vyjednávání o poválečném uspořádání Evropy.
- 7 Do kategorie „nacismus, Hitler“ spadají články informující o nacistickém teroru, o Adolfu Hitlerovi a jeho agresivní politice.
- 8 „Odsunem“ se chápou veškeré zprávy o všech fázích poválečného transferu sudetoněmeckého obyvatelstva z ČSR, včetně tzv. divokého odsunu a excesů během této fáze spáchaných.
- 9 „Politické požadavky odsunutých“ se míní požadavky sudetských Němců tak, jak je prezentuje Sudetoněmecké krajanské sdružení (právo na vlast, právo na sebeurčení; majetkové požadavky nejsou zahrnuty, jsou obsaženy v samostatné kategorii), a snahy SL o jejich prosazení v politické rovině.
- 10 Zprávy kódované jako „setkání a aktivity spolků, kruhů“ referují o pravidelných shledáních a akcích vysídlenců a jejich sympatizantů, sdružených v domovských spolcích, zemských svazech a dalších organizačních celcích SL. Politické aspekty sněmů Sudetoněmeckého krajanského sdružení (Der Sudetendeutsche Tag) jsou kódovány v rámci kategorie „Politické požadavky odsunutých“.
- 11 „Vzpomínky na vlast“ – rozumí se jimi vzpomínky pamětníků na život v předválečném Československu, vyjádření stesku po někdejším domově, lásky k němu. Zahrnuty jsou ale texty o lidových zvyklostech (kroje, písně atd.) a tematika péče vyhnanců o kulturní dědictví (památky, památníky, hřbitovy na území ČR).
- 12 Jako „SL, SLÖ“ byly kódovány články o Sudetoněmeckém krajanském sdružení a Sudetoněmeckém krajanském sdružení v Rakousku, včetně dění v jejich jednotlivých organizačních celcích.

- 13 Pod kategorií „AVNOJ“ jsou všechny texty, které se věnují výnosům Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie.
- 14 V rámci kategorie „diplomatické styky ČR-Rakousko“ jsou vedeny texty informující o česko-rakouských jednáních realizovaných na mezivládní úrovni (vedených oficiální politickou reprezentací obou států, tj. ministry zahraničí, premiérem a kancléřem, prezidenty, diplomaty).
- 15 „Dialog ČR-Rakousko, spolupráce“ značí jednání zástupců české a německé strany (vyjma oficiální politické reprezentace těchto států; tedy např. dialog představitelů SL, církve, zástupců odborné i laické veřejnosti, různých organizací, spolků atd.) o otázkách historie, smíření mezi Čechy a Rakušany, ale i nejrůznější společné příhraniční projekty ap.
- 16 Články kódované v rámci kategorie „přístup ČR k NATO“ pojednávají o diskusích kolem vstupu České republiky do Severoatlantické aliance.
- 17 Kategorie „Temelín“ obsahuje texty o jihočeské jaderné elektrárně Temelín, o protestech proti ní.
- 18 „Konfiskace, restituce“ – míněny jsou konfiskace německého majetku provedené na základě „Benešových dekretů“ a jeho restituce, soudní spory o konfiskovaný majetek.
- 19 „Odškodněním“ se rozumí kompenzace za příkoří utrpěné během okupace a války a za poválečný odsun.
- 20 V rámci kategorie „ČR vnitrostátní politika“ jsou vedeny zejména politické aktuality, tj. schvalování, projednávání zákonů, dění v rámci politických stran a klubů, kauzy politických činitelů atd.
- 21 Jako „ČR zahraniční politika“ jsou kódovány veškeré texty zobrazující vztahy ČR k zahraničním státům, vyjma Německa.
- 22 Kategorie „ČR hospodářství, ekonomika“ zahrnuje texty pojednávající o hospodářských, průmyslových či ekonomických aktivitách v ČR
- 23 Jako „vnitrostátní politika Rakouska“ jsou chápány aktuality z politické oblasti na spolkové úrovni (tj. schvalování, projednávání zákonů, dění v rámci politických stran a klubů, kauzy kolem politických činitelů atd.), ale i politické otázky (volby, jednání, zákony...) na úrovni spolkových zemí Rakouska.

- 24 „Zahraniční politikou Rakouska“ se rozumí veškeré zahraničně-politické aktivity Rakouska (jednání, smlouvy se zahraničními státy), vyjma těch s ČR.
- 25 Texty kategorizované v rámci skupiny „hospodářství, ekonomika SRN“ se věnují ekonomice a průmyslu ve Spolkové republice.
- 26 Jako „EU politika“ jsou označeny texty pojednávající o politických otázkách na úrovni Evropského parlamentu, Evropské komise.
- 27 Články vedené jako „kultura“ zpravují o kulturních aktualitách v Německu, tj. o nových knihách, filmech atd.
- 28 Do kategorie „církev“ spadají jednotky referující o církevních poutích, svátcích, bohoslužbách, o životě duchovních.
- 29 „Menšinami, lidskými právy“ se míní problematika dodržování občanských a politických práv v Evropě i jinde ve světě (vyjma práv nárokových sudetskými Němci, která jsou zpracovává v rámci samostatné kategorie). Zároveň tato kategorie zahrnuje problematiku minorit ve světě, jejich požadavky, problémy, lokálními konflikty.
- 30 Kategorie „personálie“ obsahuje zprávy o úmrtích a životních jubileích, případně vyznamenáních konkrétních osob, zpravidla někdejších představitelů SL, SLÖ či osob s vysídleneckou zkušeností.
- 31 Do kategorie „historie“ spadají veškeré texty zaměřené k dějinným událostem, které spadají do období před nástupem Hitlera k moci.
- 32 Jednotky kódované jako „mládež, školství, vzdělání“ se zaměřují na informace z oblasti školství, aktivit mládeže (např. SdJ), spolupráci české a německé mládeže, ale zahrnují i informace o vzdělávacích kurzech a populárně-naučných přednáškách.
- 33 „Zahraničím“ se rozumí veškeré texty související s děním ve světě (kromě Rakouska).
- 34 Jako „nezařaditelné“ jsou kategorizovány texty, které nebylo možné začlenit do žádné z výše uvedených skupin.
- 35 „Není“ – označuje nepřítomnost vedlejšího tématu.

Hlavní aktér

Hlavním aktérem se rozumí nejdůležitější „postava“ článku, osoba, která je původcem, účastníkem nebo předmětem popisovaného děje, události nebo se k ní zásadním způsobem vztahuje či vyjadřuje.

- 1 Bernd Posselt
- 2 Johann Böhm
- 3 Franz Neubauer
- 4 Gerhard Zeihsel
- 5 Karsten Eder
- 6 Edmund Stoiber
- 7 Erika Steinbachová
- 8 Gerhard Schröder
- 9 Klaus Kinkel
- 10 Helmut Kohl
- 11 Joseph Fischer
- 12 Theodor Waigel
- 13 Václav Havel
- 14 Václav Klaus
- 15 Miloš Zeman
- 16 Vladimír Špidla
- 17 Jan Kavan
- 18 Joseph Fischer
- 19 Josef Pühringer
- 20 Jörg Haider
- 21 Wolfgang Schüssel
- 22 Benita Ferrero-Waldnerová
- 23 Susanne Riess-Passerová
- 24 Thomas Klestil
- 25 Günter Verheugen
- 26 „Jiný“ – hlavním aktérem článku je jiná osoba
- 99 „Není“ – označuje nepřítomnost hlavního aktéra

Hlavní instituce

Hlavní institucí se míní organizace, politická strana, spolek nebo jiný orgán, který zásadním způsobem vystupuje v souvislosti s popisovaným dějem, událostí.

- 1 Sudetendeutsche Landsmannschaft (SL)
- 2 Sudetendeutsche Landsmannschaft in Österreich (SLÖ)
- 3 Bund der Vertriebenen (BdV)
- 4 SPD
- 5 CDU
- 6 CSU
- 7 FDP
- 8 Bündnis 90/Die Grünen (němečtí zelení)
- 9 SPÖ
- 10 ÖVP
- 11 FPÖ
- 12 Die Grünen - Die Grüne Alternative (rakouští zelení)
- 13 ČSSD
- 14 ODS
- 15 KDU-ČSL
- 16 KSČM
- 17 Unie svobody (US)
- 18 ČR vláda
- 19 ČR parlament
- 20 Rakousko vláda
- 21 Rakousko parlament
- 22 SRN vláda
- 23 SRN parlament
- 24 Evropská komise
- 25 Evropský parlament
- 26 Evropská rada
- 27 Evropský soud pro lidská práva
- 28 EU obecně
- 29 „Jiná“ – jiná hlavní instituce

Hodnocení

Hodnocením se rozumí kritické stanovisko, které autor článku, aktér děje či jiná osoba nebo instituce ke vstupu České republiky do EU zaujímá. Kdo je autorem hodnocení, není v analýze sledováno.

- 1 „Kladné“ – rozumí se pozitivní přístup k chystanému vstupu České republiky do Evropské unie, Benešovy dekrety nejsou zmíněny
- 2 „Kladné, ale s kritikou Benešových dekretů“ – přístup ČR k Evropské unii je vnímán pozitivně, Benešovy dekrety jsou sice kritizovány (jako „odporující evropským hodnotám, pořádkům apod.), ale není vznesen požadavek na jejich zrušení
- 3 „Benešovy dekrety nejsou překážkou pro vstup ČR do EU“ – v článku se výslovně uvádí, že vstup Česka do evropských struktur není odvislý od zrušení Benešových dekretů
- 4 „Podmiňuje členství ČR v EU zrušením Benešových dekretů“ – reprezentuje stanovisko, že Česká republika může přistoupit k Evropské unii jen pod podmínkou, že Benešovy dekrety zruší
- 5 „Podmiňuje členství ČR v EU zrušením Benešových dekretů a jinými požadavky (majetkovými, omluva)“ – rozumí se názor, že Česká republika může přistoupit k Evropské unii výlučně pod podmínkou, že Benešovy dekrety zruší, a že splní další požadavky sudetských Němců (vrácení majetku, odškodnění, omluva...)
- 6 „Smíšené“ – jednotka mísí více výše uvedených přístupů ke vstupu ČR do Unie
- 7 „Nehodnotí“ – jednotka neobsahuje hodnotící stanovisko, je vzhledem ke vstupu ČR do EU názorově neutrální